

3 <i>Paradigma</i> A vedea și a înțelege <i>Silviu GORJAN</i> 6 <i>Trecute vieți...</i> Despre familia Slătineanu <i>Aurelia GROSU</i> 10 <i>Cronica literară</i> Învoiala poetului cu sinele sau compromisul dintre realul obiectiv și imaginarul liric <i>C. VOINESCU</i> 12 <i>Poezie</i> <i>Maria Luminița</i> <i>POPESCU</i> 13 <i>Proză</i> La umbra unui Beckett surd <i>Nicușor RUSU</i> 16 <i>Poezie</i> <i>Marin TUDOR</i> 18 <i>Revelațiile lecturii</i> Marin Sorescu, Puntea sau „ars moriendi” <i>Maria IONICĂ</i> 23 <i>Calendar</i> Ianuarie	24 <i>Note de lectură</i> O lucrare de referință: Stan V. Cristea „Marin Preda. Repere biobibliografice” <i>Ion GEORGESCU</i> 26 <i>Debut</i> O iubire, și totuși... <i>Maria MEDEȘAN</i> 28 <i>Breviar</i> Geo Dumitrescu și Oltenia <i>Corneliu VASILE</i> 30 Mai singur decât slovele, Nichita <i>Aurelian Titu</i> <i>DUMITRESCU</i> 31 <i>Poeți din Basarabia</i> <i>Dumitru BĂLUȚĂ</i> 33 <i>Vitralii</i> Nicolae Truță și eterna reîntoarcere <i>Florin ROGNEANU</i> 35 <i>Restituiri</i> Mircea ANDREESCU 41 <i>Orga de vânt</i> Niște aproape-cuvinte <i>George Nina ELIAN</i>	42 <i>Accente</i> Maria Calciu sau așezarea în poezie prin pierderea inocențelor sucesive <i>Ciprian CHIRVASIU</i> 45 <i>Sic transit...</i> „Tic-tac” pe nicovala timpului <i>Laurențiu GUȚICĂ</i> 47 <i>Poezie</i> <i>A.C. MIREA</i> 48 <i>...deinde philosophari</i> Mihai Uță, metafizician raționalist <i>Adrian MICHIDUȚĂ</i> 53 <i>Pe două voci</i> Nicolae Zărnescu tradus de sine însuși 54 <i>Pe două voci</i> Proză scurtă în limba germană <i>Andreea DIACONU</i> 55 <i>Sophia</i> Gândirea despre ea însăși <i>George MOCANU</i>

oltart

REDACTIA

Redactor-șef: **C. Voinescu**
 Secretar de redacție: **Cosmin Barcan**
 Corectura: **Costel Drejoi**

ADRESA

Str. Acad. P.S. Aurelian nr. 44, Slatina,
județul Olt
Cod poștal: 230076
Telefon: 0723 638 840

Articolele pentru numărul 3 al revistei, redactate în MS Word, cu diacritice, format A4, la un rând, corectate, vor fi trimise pe adresa **oltart@yahoo.com** până la 15 aprilie 2013.

Întreaga responsabilitate pentru conținutul articolelor aparține autorilor. Revista publică articole conținând doar contribuții originale, din diverse domenii ale culturii.

© OltArt, 2013

Toate drepturile rezervate. Nicio parte din această ediție nu poate fi copiată prin orice formă sau prin orice mijloace, electronic sau mecanic, incluzând fotocopierea, înregistrarea sau orice alt suport de stocare-redare, fără acordul scris al autorilor.

Revistă editată de Asociația Culturală
OltArt

Proiect sponsorizat de Editura Hoffman
www.EdituraHoffman.com
Tel./fax: 0249 460 218
0740 984 910
ISSN 2285 – 598X
ISSN-L 2285 – 598X

56 <i>Intarsii</i> I. Popescu-Spineni: pentru Oltenia noastră, universitate la Craiova <i>Bogdan BĂDIȚOIU</i> 60 <i>Calendar</i> Februarie 61 <i>Limba noastră</i> Să ne dai un like și nouă de mila Măriei-Tale... <i>C. V.</i> 62 <i>Cuvinte din bătrâni</i> Limba română la începutul secolului al XIX-lea, într-un text original descoperit în județul Olt <i>Dumitru ȚICLEANU</i> 66 <i>File de istorie literară</i> Cincinat Pavelescu îndrăgostit. Fragmente dintr-o corespondență inedită <i>Florin POPESCU</i> 68 <i>Civitas</i> PUTEREA – instrument de supunere <i>George VAIMAN</i>	69 <i>Interviu</i> Cristina Bacicu-Botez <i>Costel DREJOI</i> 72 <i>Remember</i> Un scriitor uitat: Nicolae M. Condiescu <i>Dumitru BOTAR</i> 73 <i>Poemul-capodoperă</i> Poveste de Robert Desnos 74 <i>Raftul cu cărți</i> Să zbori ca o pasăre cântătoare <i>Ion GEORGESCU</i> 76 <i>Avancronică</i> Liuța Scarlat – o poetă care rupe dimineața în fâșii <i>Constantin VOINESCU</i> 79 <i>In memoriam</i> Sebastian Panaiot – un Sisif obosit și învins <i>Teodor FIRESCU</i> 83 <i>Critice</i> Panait Cerna – sub zenitul august al unui miracol <i>Georgeta TRUICĂ</i> 88 <i>Interferențe</i> Ion Minulescu, menestrel de Slatina <i>Ion CONSTANTIN</i>

A VEDEA ȘI A ÎNȚELEGE

1. În avertismentul unei celebre cărți despre Antichitate, „Călătoria tânărului Anacharsis în Grecia”, scrise în veacul al XVIII-lea de abatele Jean-Jacques Barthélemy se poate citi: „*Am compus o călătorie, mai degrabă decât o istorie*”. Așadar, lucrurile începeau să se limpezească încă de pe vremea Secolului Luminilor: istoria se putea edifica, având beneficiul unor noi sensuri câștigate din perspectiva unui prezent mereu altul, și prin libertățile călătoriei. Un excurs al spiritului în sens diacronic se completează și cu o parcurgere sincronică. Lumea începea să uite tranșanta afirmație a lui Maurice Scève, din Secolul Pleiadei, după care a călători era o trufă de cel mai mic folos - „*le vain travail de voir divers pays*”.

Secolul al XVIII-lea aduce o revelație: călătoria urmează un itinerar care se poate întinde indefinit, mereu proaspăt, generând noi atitudini față de urmele umane în care spiritul și materia fraternizează. Confruntarea fără margini devine o ispită; cele mai disparate istorii și arii de cultură se supun unei stranii puteri din care se naște conștiința unei spiritualități universale.

Din mândrie și, uneori, pedeapsă asumată, călătoria a devenit astăzi un resort luminos al existenței și un temei de matură luciditate.

Istoria, arta, tot ce stă sub semnul umanului, devenirile geografice se află prinse inseparabil într-un peisaj, în articulațiile lui cele mai adânci. Expunerea metodică devine superfluă; trecutul capătă pregnanța prezentului. Acuitatea senzorială descoperă prezențe definitiv înrădăcinate; suspinul visător este înlocuit, treptat, de solide, nobile cristalizate evaluări în limitele unor adevăruri susținute de adânci experiențe livrești.

Silviu GORJAN

„Acolo am citit tot ceea ce am citit până acum. Și acolo mi-am gândit toate gândurile. Am văzut mai apoi, prin toate muzeele, tabloul acela al meu pictat de mine însumi: eu, îmbrăcat în negru, trântit pe nisip, cu spatele la mine, adică la tine sau la cine m-ar fi privit, cu gândurile mele libere între ochii mei și apusul soarelui.”

Juan Ramón Jiménez

Există oameni care poartă în ei, definitiv înrădăcinată, ca pe o zestre naturală, patima și puțința de a re-face istoriile prin deveniri. Cu o bonomie surâzătoare, fără grimasă, nerepudiată nici în momentele de maximă acuitate a simțirii, un spirit dintr-o atare speță re-face, după un traiect numai de el știut, devenirea unui loc și, implicit, a unei lumi.

El se atașează mediului cu o sensibilitate confortabilă în care libertatea vastă a asocierilor îl așază în lumea poezilor; dar asta se întâmplă pentru scurtă vreme, căci se abandonează, mai apoi, ordonării formelor după intuiții care au la bază beneficiile cărților; devine aliat al unei subtile și surprinzătoare plăceri de factură artistică, rămânând printre lucrurile și tentele ambianței cordiale.

Cunoașterea nu se naște aici dintr-un program literaturizat mai întâi; primordial, acționează dorința de a acoperi spații prin pitoresc; se dezlănțuie apoi concretizarea. Cunoașterea vine acum dinăuntrul privirii. Inepuizabile miracole cheamă asociațiile cele mai stranii.

În ceea ce mă privește, neastâmpăratele mele drumuri își au izvorul și într-una din primele amintiri cu care îmi însoțesc viața.

Să fi avut trei-patru ani. Soarele

făcea elogiul luminii în mijlocul unei zile de vară. Pe un câmp întins ca o tipsie, o mare de grâu exulta de foșnetul greierilor. Cicoarea și mușetelul aveau marginile unui drum pe care mă purta, cu sfântă blândețe și tristețe, mama. Ne-am oprit la umbra a doi stejari îngemănați. Între tulpinile lor era o icoană. Din iarba înaltă în care ne odihneam vedeam, pe sub icoana spălată de ploii, drumul șerpuind firav pe întinderea fără sfârșit. Mi se părea că se topește în văzduh, spre nicăieri. Mai târziu aveam să aflu marele adevăr: că nu există drum care să nu ducă undeva. Și drumul acela ducea, inevitabil, undeva... Capătul acelui drum îl caut eu, de atunci. Cât de departe va fi, nu pot ști. Neobosita căutare, între pedeapsă și răsplată, mă abandonează demonic când extazului, când agoniei. În frageda tinerețe, când m-am pătruns de dorul timpului și-al locurilor lumii, am întâlnit un verset din Saint-John Perse: „*S'en aller, s'en aller, parole de vivant*”. Ce stranie viață în însoțirea unui suflet cu câteva cuvinte!...

2. N-am recuzat, și n-o fac nici acum, prezența cărților; le implic, muștrător prezente, căci devenirea unui sens în istoriile lumii în afara lor este o lamentabilă experiență. Tot mai mult, cartea și lumea ca muzeu bântuie fatalitățile veacului nostru. Nu vom renunța la serviciile lor pentru că falsa impresie a saturației de cultură se hrănește copios din ele, în ritmuri și profunzimi asumate de fiecare în parte. Furioasă sau resemnată într-un registru bufonard, conștiința contemporanului simte o damnare epigonă: ideile mari au fost spuse deja; aceasta s-a întâmplat cândva, când cerul și pământul erau gândite împreună; astăzi, suntem la discreția flirtului generat de substanța proteică a acestor fundamentale adevăruri.

Răbdătoare și inevitabile, cărțile împart lumea în partizani ai rostului lor și în adversari declarați, trăitori ai ideii că

această sinteză mitică aruncă malițios o umbră pe pământ, transformând viața într-o meschină disecare fără rost. „Sacru cult” și ideea de artistic ar fi intrat în zona unui destin prăfuit.

Limpezimea și frumusețea lumii cu toate arpegiile diverse pot fi încrezător deschise și calm confruntate ucenicind și buchii cărții. Înțelesurile oricărui excurs în spațiu sau în spirit își edifică substanța și prin substanța depozitată în cărți. Lecția vidului se cere învinsă de cea a plinului istoric, înțelegând prin aceasta un context de referiri directe.

Gesturile minții rămân inexpressive dacă nu se află într-un permanent dialog cu emblemele date, cu o moștenire ierarhizată după criterii pe care ai libertatea să ți le asumi sau nu. Raportarea la această moștenire te învață că poți să fii și, chiar mai mult, că te poți defini. Fiecare dintre noi se poate defini, într-un raport explicit, față de aria vastă a ceea ce lumea a parcurs până acum; fiecare poartă și semnifică un refuz sau o acceptare; proteic și nemilos, spiritul își anexează acorduri după cunoscuta afirmație a lui Molière: „*Îmi iau bunul meu de unde îl găsesc*”. Convinși că este al său, un ansamblu de zămisliri trece prin gânduri și judecăți care se vor fără pereche, așa cum unică este înțelegerea lumii pentru oricine.

În tot ce ne oferă oricare parte a acestei lumi se află implicit invitația la priceperea unei chimii inepuizabile, lăuntrice; inepuizabile metamorfoze dăruie, de fiecare dată, nebănuite valențe active.

Eclectismul care ne caracterizează nu ne alungă de la calitatea de epigoni; prin aceasta, puterea noastră creativă nu se află în derivă, căci și puterea de a institui noi alianțe cu istoria stă în rândul marilor virtuți umane. Se află aici o umilință multiplicată și nu un desfrâu de virtuosism – căci noi abolim relația directă între diferite epoci, sau între maestri și discipoli și încercăm un

nou proteism al valorilor. Trufaşa, demonica dorinţă de libertate de a te depăşi, de a fi şi altceva decât tu însuţi dă la iveală excrescenţe spirituale care, bine plasate, stau sub semnul evoluţiei benefice a sensului istoric adus în contemporaneitate. Capodoperele, împlinirile unice, efuziunile spiritului uman numai strălucesc, asemeni unor stele fixe, sub un cer limitat. Sporul extraordinar al disponibilităţilor noastre faţă de trecut este sensul spiritual de care suntem capabili; acesta poate explica, în mare parte, fuga de noi înşine. Valéry spunea: „*Poţi fi, ca individ, mai mulţi. A fi mai mulţi este esenţa omului*”. Expansiunea noastră spirituală este asigurată de trecutul care ne înconjoară.

Formele pe care le descoperim, conexiunile pe care le întreprindem se raliază în esenţă unui conştient fundamental, ireductibil viu, acela al creaţiei istorice şi artistice. Ocolită de o îngâmfare uşuratică, nădăjduim că reluarea noastră îşi asumă maturitatea dialogului susţinut între perspectiva contemporanului şi marea moştenire a trecutului. Acest dialog se circumscrie, prin natura sa, clasicismului. „*Clasicul – spunea Valéry – este acela care poartă în sine un critic*”, adică un creator capabil de o dedublare intelectuală pe care o presupune o nouă atitudine. Libertatea imprescriptibilă a

opţiunilor este semnul puterii de a înţelege; deliciile obţinute jubilează pe fundalul unei lucidităţi greu de camuflat.

Ceea ce vedem şi auzim este asemenea unui stimul pentru o creaţie care aparţine, prin simbolurile mereu proteice, prezentului. Moştenirea trecutului este percepută din perspectiva unei mari varietăţi calitative; extensia este susţinută de o lăcomie a consideraţiilor ca rezultat al alianţelor noastre, mereu prielnice şi dificile, cu trecutul. Asumarea trecutului este sinonimă cu puterea de a înfrunta şi a doborî dificultăţile cele mai apăsătoare. Contemporanul este pus în situaţia de a-şi asuma sarcina des-facerii şi a re-facerii pe calea unor dificultăţi întotdeauna altele; a dezarticula elementele în perspectiva unor noi sinteze este sarcina ochiului şi a minţii prezente. Brâncuşi se oprea asupra acestei asumări: „*lucrurile nu sunt greu de făcut; ceea ce e greu este să te pui în starea de a le face*”. Facerea în sensul re-facerii înseamnă şi înglobarea unui răspuns dat întregului trecut, din perspectiva timpului prezent. În aparenţă, acest lucru poate apărea ca un gest desacralizant, dar impetuoasa libertate intră în ordinea umanismului fundamental.

Călătoria în sensul acestui umanism este o dimensiune a vieţii pe care avem datoria morală să n-o pierdem.

Despre familia Slătineanu

Biserica Adormirea Maicii Domnului (după Albumul orașului Slatina, 1906), ctitorită de Necula și Iane Slătineanu în anul 1736

Octav-George Lecca, în *Familiiile boierești române* (cu savuroase adnotări și desene de epocă făcute de Mateiu Caragiale), spune despre familia Slătineanu că *apare cunoscută prin secolul al XVII-lea, dar originea sa este mult mai veche. Numele ei se trage de la orașul Slatina, unde avea proprietăți și reședința în vechime.*

Avem încă puține informații cu privire la originea și numele inițial al familiei Slătineanu. Nicolae Iorga, vorbind despre marele vornic Radu (Răducanu) Slătineanu, socotește că acesta era *streinu, Arvanitohorit*, adică grec din Arvanitohori, insula Kasos. Influența grecească în spațiul românesc se manifestă de timpuriu și atinge apogeul în timpul domniilor fanariote, cu bune și rele.

În *Istoria orașului Slatina* (1908), George Poboran începe arborele genealogic al familiei Slătineanu cu un Păun clucerul, întâlnit prin documentele anului 1650.

La a doua generație, Iane cămărașul, căsătorit cu Salomia, strănepoata comisului

Aurelia GROSU

Anghel Sărăcinescu, ucis de Mihnea voievod la 1612, are doi feciori: Iane și Necula (Nicola). În anul 1736 ei vor ridica în centrul orașului, la poalele dealului Caloianca, biserica *Adormirea Maicii Domnului*. În folosința ctitoriei a trecut un clopot vechi, datat 1600, indiciu al existenței pe același loc a unei biserici construite în jurul anului 1600, poate de cei dintâi arvanitohoriți stabiliți în Slatina.

Biserica aparține tipului dreptunghiular, asemenea bisericii din curtea brâncovenească de la Doicești, tip consacrat pentru bisericile mici abia la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Transformările suferite ca urmare a reparațiilor din secolul XIX au schimbat caracterul original al bisericii, mai cu seamă prin zidirea pridvorului, similar cu cel al bisericii Surpatele-Vâlcea și adăugarea unui antepridvor, disproporționat și lipsit de gust.

Forma de corabie a bisericii, care măsoară 17 m lungime și 6,50 m înălțime, cu ziduri groase de cca 0,80 m, turla hexagonală, absida altarului pentagonală, cu laturi de 2,50 m, brâul exterior, cele două șiruri de ocnite dispuse deasupra ferestrelor, zidul împrejmuitor din cărămidă sunt elemente care amintesc stăruitor de arhitectura inițială.

Tabloul votiv înfățișează familia ctitorilor: Necula, împreună cu jupâneasa Bălașa și copiii, lordache, Safta cu jupânul ei, paharnicul Anastasie Silivriano, Ilinca, măritată cu un Buzescu, Radu, nepot de frate. Galeria familiei continuă pe peretele de nord cu portretul lui Iane, fratele lui Necula, înlocuit cu ale negustorilor care au reparat biserica în anul 1850, iar la sud erau pictați o jupâneasă Safta și un jupân Neculache, vel cămăraș *za ocne*. În pronaos este înmormântată Bălașa, soția lui Necula, după cum glăsuiește inscripția tombală:

*Supt această piatră// odihnescu-se oasele roabei lui// Dumnezeu Bălașei// jupânița a dumnealui// jupân Necula, fratele// răposatului jupan Iene// biv vel Medelnicer, care// s'au pristăvit (restul șters). O altă fiică a lui Necula și a Bălașei, Maria, s-a căsătorit cu marele clucer Constantin Argetoianu și este trecută în pisania bisericii „Sf. Dumitru” din Craiova (Catedrala Mitropolitană de astăzi), scrisă după reparațiile făcute în anul 1775 de *Constantin Argetoianu, biv vel clucer și răposata cocoană Maria Argetoianca fata dum. Pah. Neculai Slătineanu*.*

Primii membri ai familiei Slătineanu trebuie să se fi ocupat cu negoțul, profitabil într-un oraș comercial, de vamă, unde numeroase drumuri comerciale se încrucișau la vadul Oltului de la Slatina.

Daniile însemnate pe care le fac zidirii lor confirmă averea acumulată de frații Iane și Necula Slătineanu: cinci moșii, vii pe dealul Caloianca și Malul Livezii, un loc de trei binale în piață, prăvălii, un vad de moară, sălașe de țigani. În pragul secolului XX, casele Slătineanu se aflau în proprietatea unor negustori înstăriți: Radu Popescu, I. Stavre, G. Ionescu pe str. București (str. Mihai Eminescu) și casele de la Teodor Răducan la Năstasie Udrescu de pe str. Lipscani (mai jos de biroul notarial Buicescu).

Semnificativ este faptul că donatorii condiționează închinarea de asigurarea, în mod permanent, a unui dascăl pentru învățătura copiilor. Astfel, în chiliile bisericii *Maica Precista* a funcționat prima școală din Slatina, unde se învăța, după obiceiul timpului, grecește și românește, iar mai apoi numai românește, așa cum se va întâmpla și la școala Ionașcu.

Averea, dregătoriile (slujbe în serviciul domniei), strategiile matrimoniale netezesc calea pătrunderii în rândurile boierimii pământene. Pentru a fi acceptat în boierimea de „neam”, elementul de acreditare esențial îl reprezenta proprietatea funciară. În ciuda reformelor de modernizare introduse în secolul al XIX-lea, marii latifundiari îi considerau pe cei fără proprietăți funciare, chiar dacă dețineau avere în bani și funcții înalte, drept „străini”, „venetici”, „parveniți”.

Cu Iane cămărașul, medelnicer în 1723, caimacam în 1735, și Necula, vel paharnic, familia Slătineanu se dezvoltă pe două ramuri care vor deveni tot mai vizibile pe scena politică, socială și culturală a țării. Un rol important în ascensiunea familiei îl au alianțele matrimoniale, prin care ajung să se înrudească cu vechi familii boierești, precum Leurdeanu, Cantacuzino, Argetoianu, Bălăceanu, Câmpineanu, Berindei, Fălcoianu sau cu familii boierești grecești, italienești, franțuzești naturalizate – Ghica, Silivriano, Rallet (Ralli), Filitti, Pallady, Lenș (Linche/Linchou).

Probabil că după închinarea bisericii *Adormirea Maicii Domnului* la Sfântul Munte, familia Slătineanu se mută la București. Va continua să aibă grijă de ctitoria de la Slatina și să păstreze, până în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, moșiile de la Strehareț, Tâmpeni/Movileni, Brebeni. Catagrafia Eparhiei Argeș din anul 1824, întocmită de Ion Ionașcu, menționează că biserica „Sf. Nicolae” din Brebeni a fost construită de Dimitrie Slătineanu. Acesta era nepotul lui Iane de la fiul său Ioan, căsătorit cu Smaranda, fiica marelui stolnic Pârvu Cantacuzino. Biserica este refăcută aproape total de R. Simonide în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, repictând în pronaos și pe ctitorii Slătineanu într-o manieră asemănătoare cu tabloul votiv de la *Maica Domnului*.

Familia Slătineanu, înregistrată în rangul boierilor de mână întâia, ocupă un loc proeminent în societatea românească mai bine de 150 de ani. Bărbații și, deopotrivă, femeile, erau caractere puternice, indiferent de opțiuni – dintre cele mai felurite – de la reformiste până la ultraconservatoare. Au întemeiat școli, au ctitorit biserici, au pus o cărămidă la temelia literaturii românești și la fondarea primului teatru în București.

Generațiile care compun impresionantul tablou al familiei Slătineanu au marcat timpul în care au trăit și vom încerca să însușim acest tablou decupând câteva personaje.

Pornim de la Iane, însurat cu Stanca, fiica paharnicului Statie Leurdeanu și a Ilincăi, născută Cantacuzino. Au avut șase copii – trei

băieți și trei fete – , mezinul fiind Radu, asupra căruia ne vom opri.

Radu Slătineanu este omul epocii: boierul-dregător, proprietar de moșii, priceput în administrarea lor; filonul de negustor îi face să înființeze în 1773, pe moșia de la Tâmpeni/Movileni, o postăvărie cu 30 de angajați. Parcurge treptele ierarhiei până ajunge la cea de mare vornic, a doua funcție în divanul domnesc. În anul 1764 se însoară cu Sultana Cretzulescu și mai apoi cu Safta Fălcoianu, din cunoscutul neam al boierilor de la Fălcoi, fostul județ Romanați, moșia lor de cămin.

Casele și curțile vornicului Radu Slătineanu se aflau în chiar inima zonei aristocratice, *Podul Mogoșoaiei* (Calea București), desfășurându-se pe segmentul care pornea de la biserica *Sărindar* (Cercul Militar Național) până la biserica *Sf. Nicolae – Dintr-o Zi* (lângă Academia de Arhitectură), o vreme loc de închinăciune domnesc. Situată în spatele reședinței în care au locuit Caragea Vodă și Grigore Ghica, se ajungea direct la biserică printr-un coridor suspendat peste actuala stradă a Academiei.

Radu și Safta Slătineanu probabil că petreceau mult timp la moșia din apropierea Bucureștilor, unde aveau și curți. De la numele jupânesei Safta, localitatea se va numi Săftica, fapt ce spune mult despre frumusețea și personalitatea stăpânei. Aici, Safta Slătineanu, prin osârdia și cheltuiala ei, ridică în anul 1801 biserica-paraclis cu hramul „Sf. Troiță” și „Sf. Mare Mucenic Dimitrie”. N. Iorga, consemnând starea avansată de degradare (motiv pentru care alocă fonduri pentru reparații de salvare în calitate de președinte al Comisiunii Monumentelor Istorice), remarcă bunele zugrăveli de la catapeteasmă și tabloul votiv al ctitorilor: *Jupan Radul Slătineanul, Vel Vordnec, Cocoana Safta Slătineanca, Coconul Iancu, Nepot D-lor*. În continuare, notează: *Chipurile sunt foarte expresive – mai ales al Saftei –, costumele bogate arată o deosebită îngrijire... Saftei i se zicea: Săftica, și acest nume femeiesc alintat, amintind pe frumoasa doamnă de acum o sută și treizeci de ani, a rămas în amintirea*

grupului de case din marginea largii șosele.

Vechea ctitorie a familiei de la Slatina nu este uitată de Radu și Safta, care o înzestreză cu odoare de mare preț. Un potir de argint cu inscripție grecească arată că este dăruit de marele comis Răducanu Slătineanu la 26 mai 1776. Tot el înzestreză biserica cu un clopot mic, pe care este săpată inscripția: *Acest clopot iaste al sfintei mănăstiri Slatina, unde se prăznuiește hramul Adormirii Precistii, făcut dă dumnealui vel vornic Răducanul Slătineanu, 1804*. Jupâneasa Safta dăruiește bisericii un disc de argint pentru anafură, remarcabil prin lucrătură; pe margine, în medalioane, sunt redată chipuri de apostoli asociate cu chipurile celor patru evangheliști, iar în centru scenele Botezul Domnului Iisus Hristos și Adormirea Maicii Domnului. Un text cu majuscule, în grecește, consemnează: *Acest aghiazmatar a fost lucrat de răposata cocoana Safta Fălcoianca, soția marelui vornic Răducanu Slătineanu și dăruit sfintei mănăstiri din Slatina. 1815, octombrie 26*. (piesa este expusă la Muzeul mănăstirii Clocociov)

Radu și Safta Slătineanu au trei copii: Scarlat, mare logofăt, însurat cu fiica marelui ban și vistier Constantin (Dinu) Filipescu, Catinca, lordache, însurat cu Despa Racoviță, și o fată măritată cu Bărbuceanu Văcărescu. Dedicăți familiei, s-au sprijinit unul pe celălalt și împreună au avut tăria să facă față tragediei provocate de moartea, în floarea vârstei, a celor doi băieți. Lui Radu Slătineanu i s-a hărăzit viață lungă pentru a fi alături de noră, Catinca Filipeasca, în creșterea și educația singurului nepot: Ion, Iancu, din tabloul votiv al bisericii de la Săftica. Radu Slătineanu moare în anul 1817, „trecut de 90 ani”, după ce, în anul 1808 se stinsese din viață Scarlat, fiul său cel mare.

Scarlat și lordache Slătineanu definesc tipul boierului „iluminat”, sunt autori de versuri politice encomiastice la adresa domnului C. Ipsilanti, cărturari, mai cu seamă lordache.

lordache Slătineanu, după ce urmează împreună cu fratele său Scarlat cursurile Academiei Domnești din București, parcurge întregul *cursus honorum* hărăzit fiilor de boieri,

fiind pe rând vel paharnic, vel logofăt, vel vornic, caimacam. Se numără printre cei care l-au întâmpinat pe Tudor Vladimirescu la sosirea acestuia în București (23 martie 1821), semnând jurământul de credință al Divanului. Odată cu intrarea în țară a oștilor turcești, se refugiază la Brașov, unde moare în februarie 1822, în jurul vârstei de 30 ani. Nu a avut urmași.

Încă de când era elev își manifestă înclinațiile poetice și participă cu o poezie la alcătuirea unui volum de versuri encomiastice grecești *Faptele vitejești ale lui Mavrogheni*.

Viața publică o împarte cu viața culturală, într-un răstimp efervescent, ce sădește germenii înnoirii. Spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, interesul cititorilor din Principate se îndreaptă către literatura Apusului, din care sunt selectate, conform gustului de atunci, îndeosebi operele lui Metastasio și Florian. Pe lângă faptul că era un subtil cunoscător al limbii grecești, trebuie să fi fost și un bun cunoscător al unor limbi occidentale, nu numai pentru că era abonat la revista *Le Spectateur*, ci și pentru că a tradus piesa lui Metastasio, *Demetrio*, din italienește în grecește.

În anul 1797, apare la Sibiu volumul *Ahiles la Schiro*, în care este inclusă, alături de piesa lui Metastasio și nuvela *Istoria lui Sophronius* de Florian. Foaia de titlu a cărții precizează că aceasta este *tălmăcită de pe grece de către dumnealui lordache Slătineanu, vel paharnic*.

Lordache Slătineanu a rămas în istoria literaturii române ca traducător. Lui i se datorează prima încercare de traducere românească, exegeții subliniind limba superioară, vioaie, curgătoare.

Casele vornicului Radu Slătineanu, moștenite de Scarlat și lordache, vor cunoaște, în timp, o mare faimă. Lordache Slătineanu pune la dispoziția sasului Mathias Brody un spațiu din curțile caselor, pentru a construi o „sandrama de scânduri” unde a început, pe la 1812, să dea spectacole cu „diorame”. Era așa-zisul teatru optic, adică reproduceri pe pânză a unor scene din războaie, călătorii pe mare și uscat, imagini din cele mai vestite orașe ale lumii de atunci.

Ceva mai târziu, în 1828, un italian pe nume Momolo (fost bucătar al lui Grigore vodă Ghica), înființează aici „teatrul cel vechi” sau „teatrul cel mic”, frecventat de marii boieri ai vremii, care își rezervau locul pe care voiau să îl ocupe, trimițând de acasă mobilierul. Ion Slătineanu, fiul lui Scarlat, oferă, în anul 1842, „casele de pe podul Mogoșoaiei, cu 2 fețe și loc mare” pentru teatru. Pe scena Sălii Slătineanu, trupe nemțești, franțuzești, italienești, susțineau reprezentații de dramă, operetă, vodevil, operă bufă, pentru ca la 1 august 1850 să aibă loc prima reprezentație autohtonă – *Baba Hârca* – jucată de trupa lui Matei Millo. Balurile mascate sau de gală de la Sala Slătineanu au fost în epocă marele eveniment monden, ce atrăgea ca un magnet protipendada bucureșteană.

În anul 1871, Casa Slătineanu este cumpărată de familia negustorilor macedoneni Capșa și astfel devine Casa Capșa, în scurt timp celebră în Europa, mai ales prin cofetăria Capșa. Cafeneaua Capșa nu este mai prejos și face la rândul ei istorie. În stilul caracteristic, Tudor Arghezi sintetiza spiritul cafenelei: *Dacă ești prost la Capșa, nu ai cum să fii inteligent altundeva...*

Familia Slătineanu mai are multe de povestit. Slatina, de la care a luat numele, perpetuează amintirea lor prin biserica Adormirea Maicii Domnului. Poate este cazul ca și o stradă din Slatina să-i poarte numele. Slătinenii anului 1906 s-au gândit la ei și au găsit de cuviință să deschidă *Albumul orașului Slatina 1906*, prezentat la expoziția națională prilejuită de jubileul de 40 de ani de domnie ai regelui Carol I, cu stemele familiei Slătineanu (*Albumul* se află în colecția Muzeului Județean Olt).

Învoiala poetului cu sinele sau compromisul dintre realul obiectiv și imaginarul liric

C. VOINESCU

Poetul Virgil Dumitrescu trăiește timpul fast al senectuții creative.

Fiind părtaş, uneori, al zbuciumului său lăuntric strecurat în cuvânt, i-am prețuit pilduitoarea râvnă literară până aproape de invidie.

În doar doi ani, 2010 – 2012, a dat la iveală, pe lângă alte trei anterioare, cinci cărți, a căror consistență sporește zestrea românească a poeziei contemporane, cea de pe urmă, la care ne vom referi, numindu-se simpatetic *Insomniile unui tratat de pace*.

S-ar putea ca, despicând prea mult cuvintele, să nu le mai dibuim miezul, dar, împotrivindu-ne anevoie ispitei, vom opina că pacea a fost încheiată de poet cu sine însuși. O mărturisește fără echivoc: *Mai prețios decât cerul cu stelele/ (Doamne, vezi-le, ține-le,)/ acest senin aruncat peste lume:/ împăcarea cu sinele*.

Urcând sisific treptele propriei deveniri poetice, Virgil Dumitrescu a ajuns deopotrivă cu cuvântul.

El se zidește de mulți ani în cuvânt, tinzând spre fuziunea ineluctabilă a sinelui cu logosul, până la dispariția chiar și a celei de pe urmă fărâme de materie deținute, drept care clamează testamentar, arghezian: *Am suit bagaje pe scări/ până mi s-au muiat vinele,/ și ce aleg dintre toate?/ împăcarea cu sinele!*

Citorul atent a reținut că ecourile, în registre proprii însă, din Nichita, Păunescu sau Sorescu, mai ales din volumele de început, s-au stins de tot în *Insomnii...*, cartea purtând semnul originalității lirice depline, înscriindu-se, drept urmare, în curba ascendentă a creației sale.

Și tematic se vedește o mutare dinspre

particular spre general. Bine particularizate în volumele anterioare, teme precum iubirea, cultul înaintașilor, socialul se voalează acum într-un spectru liric mai larg, cu forță de expresie generalizatoare.

Virgil Dumitrescu rămâne același poet reflexiv, însă ostentația reflexivității, concretizată în întrebarea frustă, are recurență rară, în *Cui să îngenunchez*, de pildă, sau într-un poem de o muzicalitate seducătoare, *Ce se pierde, ce rămâne?...*, unde interogațiile nu sunt nici retorice, nici conjuncturale, ci au răspuns: *Dulcea pasăre a nopții cum și cea a tinereții,/ soarele care pulsează peste lanul încă/ verde/ sau fântâna strâns legată de argila ei cu lanțul...*

Luându-ne după titlul cărții, socotim că poetul este mai puțin interogativ și mai mult contemplativ, pentru că a găsit, cel puțin în parte, răspunsuri pe potrivă la neliniștile anterioare, altminteri, semnarea, după multe insomnii existențiale, a unui atare tratat de pace cu sinele ar fi caducă.

De la înălțimea vârstei sale, Virgil Dumitrescu nu mai privește viața cu circumspecția poetului iscoditor, dubitativ, cu o experiență existențială neîmplinită încă, nu mai are (sau are foarte puține) aporii, are certitudini: *Înmugurind și înfrunzind, ce face el?/ Se naște a doua oară după ce anul trecut/ pe vremea asta se născuse a doua oară/ după ce se mai născuse a doua oară, după ce se/ mai/ născuse a doua oară*.

Poetul nu se mai întreabă (cum ar fi făcut odinioară) de ce un om, un oraș, o țară nu au statui, ci constată alegoric starea de fapt și consecințele-i nefaste, *O țară fără statui e o țară ca vai de ea*. Finalul cu ton categoric de sentință nu mai lasă loc dubiilor, relevând noua atitudine poetică: *Pentru toți există un singur/ răspuns,/ la care suflarea contribuie/ din belșug/ neîntrebând*. Exemplul nu e

singular: *Nu mai e vreo salvare, la început doar/ linii subțiri, cum e linia dintre viață/ și moarte,/ scăpărau când ici, când colo/ pentru ca apoi să calc pe bureți plini/ de sânge și de ochi scoși...*

Autorul interceptează nu doar polivalența semantică a cuvântului temeinic rânduit la locu-i, ci și ademenește spre idee această proprietate, cum se întâmplă, de pildă, cu verbul *a îngheța*, așezat în același plan sintagmatic cu termenul *iarnă*, din al cărui câmp lexical face, firesc, parte: *M-am rugat iernii să nu mai înghețe...* Numai că secvența poetică următoare relevă, ca obiect direct al acțiunii, vocabula *prețul*, componentă a altui câmp lexical, generând astfel nu numai un efect stilistic aparte, ci și unul de mesaj: *M-am rugat iernii să nu mai înghețe/ defel/ prețul prea ridicat la frunză și iarbă...*

Așijderea se întâmplă și în poemul *Preaplin de lacrimă*, unde semnificanții-cadru: *avioane, picaj, șenile, oștean*, induc beligeranța doar formal, altcum, din avioane căzând nu bombe, ci *știrile bombă*, iar unui verb ca *a (se) trage* îi este speculată diligent circumstanța polisemantică: *ca să nu uiți de unde s-a tras/ și de unde te tragi...* sau: *Până să vă treacă dorul, până să vă treacă/ rănilor,/ v-au trecut apele.*

Am sesizat cândva, ca pe o dominantă definitorie a versului dimitrescian, percepția fină, amar-ironică a realității transfigurate artistic, ea nepierind nici în *Insomnii...*, după cum s-a văzut, ci estompându-se doar, pitindu-se mai bine în cuvânt și implicând astfel cititorul în perceperea textului. Este, fără îndoială, urmarea mutației tematiche de care pomeneam mai devreme, a departicularizării ideii și generalizării ei într-un registru liric mai solemn, cu accente, nu de puține ori, grave.

Până și diferendului ireconciliabil cândva al poetului cu realul obiectiv i se dă o șansă: *Bine că secolul e abia la început. Avem/ timp să-i/ vindecăm rănilor...* Iar salvarea vine de la circumscrierea conflictului în *tratatul de pace*, de la translarea sa

deci spre realul subiectiv, imaginar: *...Și iată cum grâul din anticamera pâinii/ ne scapă de purpura chinuitoare/ de pe mâini, de pe față,/ de pe creier...*

Învoiala poetului cu sinele înseamnă împăcarea realului cu imaginarul în cadrul unui compromis dramatic, impus de tensiunea lăuntrică a eului, la margine de timp, comprimat sublim și el în doar două versuri: *...până să mă deprind cu lumina/ în mine se dădea stingerea.*

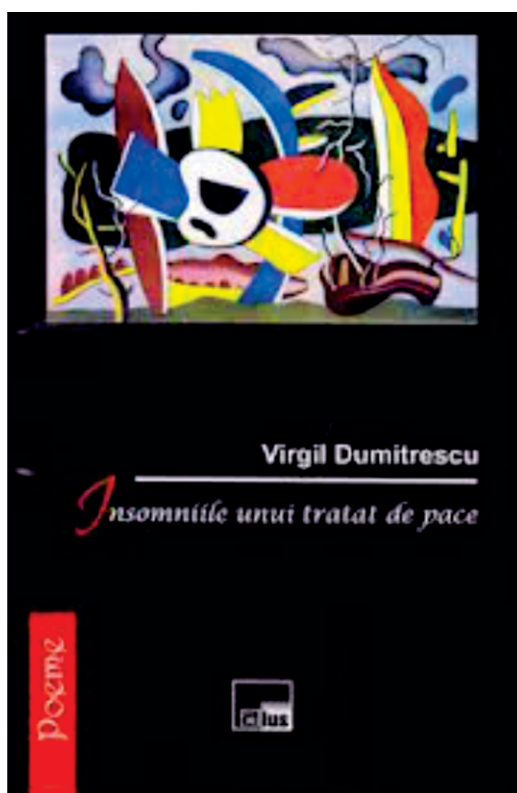
O poemă precum *De miere, septembrie* denunță substratul liric al unui poet, oricât ar părea de ciudat, în esență tradiționalist, romantic chiar, lăsându-se pradă curentului modernist până la limita echilibrului stilistic, acolo unde orice pas în față l-ar așeza într-o altă categorie creativ-estetică:

Prosoapele negre te vor lua în primire,/ te vor duce pe brațe suflând și în bec,/ simt pe limbă albine cum zumzăie-n miere/ și-n prea dulcea ispită a toamnei mă înec...

Mai cu seamă că Virgil Dumitrescu și-a luat dintotdeauna libertatea de a respinge șabloane poetice, de a fi el însuși într-un spațiu liric propriu și asumat, înglobând, ca necesitate, nu doar plăsmuirea, ci și limbajul poetic. Altfel nu ar fi creat imagini artistice de o expresivitate nu doar deconvenționalizată, ci și primordială: *Ca pâinea, sufletul meu va hrăni colții/ cei albi ai văzduhului,/ încât o ninsoare atemporală/ va fi de neevitat* și nu și-ar fi colorat modernismul cu sonorități

baroce de violă: *Înmugurește-acolo pardoseaua/ și mugurii dau fuga iar în crâng,/ închipuind prin anotimp vopseaua/ sub care alte primăveri se frâng.*

Subiectivitatea convulsivă a insomniilor sale lirice i-a dat brânci spre un pact cu sinele pentru a-și redobândi primăverile. Care nu vor conțeni să se frângă în sufletu-i, împingându-l, cu siguranță, spre alte înmuguriri.

Maria Luminița POPESCU

Născută la data de 15 martie 1971, în Slatina. Asistentă medicală, absolventă a Școlii de Arte, clasa Nicolae Truță. Studii libere cu maestrul Spiru Vergulescu în 1998. Premiul pentru poezie „Ion Minulescu”, în 2005, Premiul „I. Heliade Rădulescu” la Festivalul „Primăvara Albastră”, 2005, Medalia de argint a Președintelui Camerei Deputaților din Italia și Premiul I „Centro Giovani e Poesia Triuggio”, Milano – Italia, în anul 2007.

În singurătate

cu vocea albă orologiul sună
prin coridoare întunecate.
prin goana zorilor
ochiul meu tresare

oglanda îmi picură sunetele
țesându-mi ceața străvezie
prin întregul meu
templu astral.

vegându-ne pe noi
ecoul îmi tulbură
pustietatea.

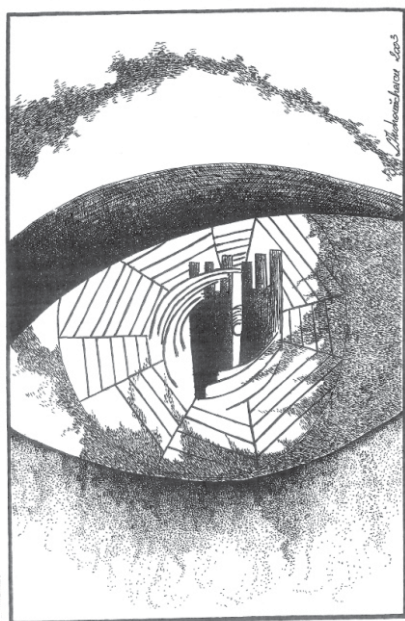
Esența oglinzii

tot privindu-te
respir păcatul
din mâinile tale.

degetele înfipite
în trupul meu
destramă
fibra însetată de șoapte

agățat de umbra ta
ochiul rătăcește
risipindu-mi moleculele
deasupra oglinzii goale.

cu brațele-i umede
tăcerea mă-nconjoară.

* grafică a autoarei

La umbra unui Beckett surd

Nicușor RUSU

Născut în București, 4 decembrie 1976

la contact cu lumea literară sub îndrumarea Cenaclului „Scaunele” – Slatina

Câștigător al premiilor literare:

„Moștenirea Văcăreștilor” – Târgoviște (secțiunea proză scurtă, locul III și locul II, mențiune la secțiunea teatru)

Premiul „Pavel Dan” – Cluj – proză scurtă, locul I

Marele premiu al Editurii „DESTIN” din Deva

1. DIAPAZONUL

Mă întorceam agale de la institut.

Nise făcuse vaccinul anticultură.

Zăcea nu departe de tocul ușii. Era pe moarte sau chiar murise când i-am acordat primul ajutor. Avea piatră la butuc și cheia nu vroia să intre.

Era chiar moartă yala mea de la ușă. Am chemat vecinii să identifice cadavrul. Unii au râs. Yala mea era cea mai veche din bloc. Nu o dată am spart-o când am uitat cheia la serviciu.

Era drăguță când am prins-o în cuie prima dată. Îmi zâmbea și mă îmbia să intru în propria-mi locuință. Uneori glumea cu mine! Se bloca și mă ținea afară atunci când voiam cu tot dinadinsul să folosesc toaleta personală. Se bloca și mă exila în apartamentul meu atunci când trebuia cu orice preț să ajung la serviciu... Și cum mai discutam noi în momentele astea! Cum o mai înjuram părințește și o amenințam, râzând, că o schimb... Ea troscănea ironic. Știa că o iubesc! Era prima care mă întâmpina când veneam din vreo călătorie. Tot ea mă saluta la plecare.

Acum zăcea moartă în palmele mele și vecinii mei râdeau...

Apoi veni poliția. Au constatat cazul într-un proces verbal. Semnalau detaliile cu o răceală care mă enerva. Îi dureau în cot de tragedie! Veni, apoi, un ins cu pălărie, care puse verdictul: „SINUCIDERE”. Îi sării de gât. Era prea mult! Nu se vedea oare că yala fusese maltrată puternic cu un obiect contondent? „Vătămarea nu-i putea provoca moartea”, îmi reproșă „pălăriosul” și plecă într-o mașină neagră.

Rămăsei singur. Am îngropat cadavrul în fața blocului și am aprins o lumânare. I-am adunat arculețele ei firave și le-am ars într-o urnă. Le-am

aruncat apoi în cele patru colțuri ale blocului. N-o uitasem nici când am intrat în casă și am văzut că nimic din ceea ce agonisiseam nu mai era la locul lui... Se evaporaseră și, atunci, am înțeles că, de fapt, yala apăruse eroic casa. M-am întors plângând la mormântul ei și am jurat răzbunare.

Au trecut trei luni de când s-a dus și eu umblu încă după criminali. Nu am somn. Adesea, în clipele când ațipesc pe dușumeaua dormitorului, o visez, tăcută, proaspăt unsă și lucind ca nouă, pe ușa de la intrare. Am coșmaruri. O văd cum este lovită cu o piatră în butucul ei de bronz și cum scârție de durere. Într-un târziu cedează și mii de arculețe se împrăștie pe jos. Mă învinuiesc de moartea ei. Ce fac eu pentru cea care și-a vărsat arcurile pentru mine? Nimic. Stau și-mi muncesc creierii cum să-i găsesc pe criminali și cel mai adesea îmi vine gândul grotesc să cumpăr altă yală. Odată chiar am intrat într-un magazin și am văzut o grămadă de yale, însă toate urâte și lăbărtate, cu un corp masiv sau motive pe mânere... Yala mea era suplă și fină. Avea mânere lucioase, chiar catifelate. Yala mea era a mea din toate punctele de vedere.

Au mai trecut trei luni în care m-am mai obișnuit cu gândul că nu mai este. Am reușit să găsesc alta oarecum asemănătoare. Într-o zi am cumpărat-o și am montat-o la ușă. Yala cea nouă mă privea parcă îngâmfată. Era ceva străin în mișcarea ei din mânere. Ușa mea parcă era alta. Mai sobră, mai învechită părea ușa mea. La început nu a vrut să o accepte. Pesemne că încă nu-i trecuse nici ei durerea. Am meșterit-o cu o daltă și cu un ciocan până a înțeles că trebuie să uităm trecutul.

Yala cea nouă nu se blochează. Mă doare perfecțiunea ei. Ea nici nu scârție atunci când vin de la birou. Yala cea nouă este prea docilă. Odată nici nu

voiam să introduc cheia și să o deschid deși vroiam să ajung la toaletă. Am rămas icnind afară și am rezistat cât am putut în onoarea yalei moarte. Ușa s-a mai înveselit puțin. Ea încă o ura pe cea care luase locul unei prietene dragi.

Trecu pe la noi pe stradă un tâmplar care vindea uși. În mintea mea se înfipse ca un cui ideea de a schimba și ușa, ca fiind singura care-mi mai aducea aminte de trecut. M-am frământat nopți întregi până ce, într-o zi, am plătit unui amic favoarea de a-mi comanda o ușă nouă. Eu nu o puteam face. Aveam conștiința prea încărcată. Seara am ajuns acasă și am fost primit sobru... Ușa cea nouă și yala cea nouă mă priveau parcă de sus. Eram, într-adevăr, îmbrăcat în hainele mele de modă veche, dar nimeni nu-mi reproșase acest lucru. Pe la birou auzisem că se râdea de mine, dar, până acum, nu am luat asta drept o ofensă... Am intrat și mi-am pus costumul de sărbătoare. Ușa cea nouă și yala cea nouă parcă zâmbeau pe sub mustață. Mă priveau ironic. Enervat, am intrat în casă și m-am îmbrăcat în hainele lui fiu-meu. Yala cea nouă și ușa cea nouă au râs din balamale. Erau chiar enervante! Am uitat de oboesală și am coborât la vecina de la parter, care lucra la o casă de modă. Mirată, mi-a făcut comandă pentru cel mai la modă costum și m-a ușurat de ceva bani. A doua zi m-am proptit zâmbind batjocoritor în fața ușii. Yala cea nouă și ușa cea nouă au deschis gura de uimire. Yala cea nouă s-a blocat docilă și ușa a scârțâit măgulită când am intrat în casă.

Au trecut săptămâni întregi în care cele două intruse s-au comportat normal până ce în oraș a venit un teatru ambulant. Am fost ținut afară până ce i-am promis soției că voi rezerva câteva locuri în lojă. Colegii mai tineri, care altădată își beau cafeaua în colțul cel mai îndepărtat de mine, îmi căutau acum prezența. Yala cea veche am uitat-o de mult. Copiii se joacă fericiți cu arcuțele ei și mormântul i-a fost călcat în picioare. Sunt îndrăgostit de yala mea cea nouă și de ușa mea cea nouă.

Într-o zi mă întorceam agale de la institut.

Ni se făcuse vaccinul anticulură.

Zăceau moarte acolo, la intrarea în bloc, cu balamalele și arcuțele împrăstiate pe jos...

2. CAMERA REALULUI. DESPRE NEA TRAIAN

„Păi da!” – zise Calul fluturându-și coada peste sânii Minodorei. „Păi da!”, îmi zic și eu,

scoțându-l pe nea Traian din cotidian așa cum ai scoate un as din mânecă. Camera Realului ar fi putut lipsi din aceasta construcție nocivă, dar, pentru că arhitectul nu a știut să-mi explice prezența ei, îmi rămâne să-mi bag mobila-n ea și să consider ca nu mă pot rupe de realitate cu toată ambiția și disperarea mea.

Așadar, mobila Camerei Realului este doar nea Traian: un bătrânel cocoșat și în față și în spate. Cu aspect de mobilă suprarealistă, el îmi cere la început o țigară. După care îmi mai cere o țigară. După care îmi... Nea Traian fumează. Calul se plictisește și trage o concluzie: „În cotidian se fumează mult, dom-le!” După care se duce în camera vecină. „Vecină!?” – tresări nea Traian când recunosc țăcănitul mașinii de scris. „Aaam o vecinăăă...” își încep el povestea. „Am o vecină în dreapta casei mele. Și ea e scundă ca mine, dar are nișteee... uite-așa de maari! Și cu ooo... uite așa de mică!” Masculul devine nervos: „Fii, te rog, mai explicit! Suntem masculi în toată firea aici!”. Nea Traian reia fraza calm și roșu: „Vecina mea are niște și cu o. Ea mai are și.” „Așa mai merge!” se liniști Masculul. Numai eu nu. Realul mă tulbură. Și cel mai bine îl înțeleg pe nea Traian când fumează. Scoate fumul pe nările lui cocoșate și-l împrășteie către tavanul cocoșat. În preajma lui se cocoșează și scaunele. În fața mea, aspect de cocoșă are însuși realul. Lucrurile sunt malformate începând cu nea Traian și terminând cu oglinda de la baie, care mă arată și pe mine cu o cocoșă ridiculă în vârful nasului. Și în vârful dosului. Ce este mai ciudat este faptul că aici, în camera asta, lucrurile capătă coerență. Chiar și pixul din buzunarul meu se simte mai pix decât în altă parte și nu face altceva decât să scrie. Mașina de scris orchestrează nocivitatea cu un miros puternic de fier și personajele mele se luptă cu ființarea. Uite, Calul e un biet norișor de fum slobozit de nara lui nea Traian! Uite, Minodora capătă aspect de femeie de societate, împrăștiindu-și vulgaritatea de pe chip, acoperindu-și pudică sexul și sânii. Numai că nea Traian se plictisește. Pe la colțuri se simte miros de igrasie și banal. Din stradă se aud larma oamenilor și zgomot de mașini. Zidurile se curbează din ce în ce mai mult. Din ce în ce mai apăsătoare. Simple, nerăsuflete, izbir paharele de tăblia mesei și îl înjurăm pe primar. Ne povestim, apoi, unul altuia despre cum ne-am certat cu nevestele și despre domnul cutare, care... și despre... Pereții ne zdobesc. Nea Traian râde. El are de mult cocoșă de la ziduri. Nea Traian râde. Eu mă aplec umilit și

oftând, și plângând, și durând...

3. MANIFEST ÎMPOTRIVA CULTURII DE PRĂȘTII

„...Praștia apăru atunci ca primă opțiune și toți am cultivat-o din lipsă de păcate. Curând ne-au trebuit mai multe pietre pentru prăștiile noastre...”

Din Jurnalul invers

Călător. Fără rezerve îmi plimb materia printre statui – veritabile relicve ale amintirii. Merg în mâini de câțiva ani pentru a avea fruntea cât mai aproape de pământ, căci vine un timp când trebuie să cazi și eu sunt convins că, în felul acesta, n-o să mă lovesc prea tare la cap. Nu prea văd înainte. De fapt, văd numai după ce am făcut pasul. Am timpul meu chiar dacă nu am ceas și mănânc la ore fixe, dar cu capul în jos pentru a contrazice destinul alimentului: acela de a cădea fără drept de replică în stomac.

Am întâlnit multe statui în drumul meu. Cu fiecare dintre ele începe o nouă lume. Fiecare societate își are statuia ei, pe care o copiază continuu până la degradare. Într-un oraș, oamenii purtau toți pălării, indiferent de sex sau religie. În altul, toți aveau părul ciufulit. Cei ce păcătuiau având chelie erau exilați și obligați să se roage până le crește părul. În altul, mirositul șosetelor era un ceremonial religios. Bisericele de aici întruchipau bocanci cu șireturile desfăcute. Credincioșii se adunau și-și miroseau reciproc șosetele până cădeau într-o stare de extaz mistic. Pe mine nu m-au primit în comunitatea lor pentru că nu purtam șosete în mâini.

Odată, m-am așezat în cap, sprijinit de un copac și am început să mănânc. Îmi făceam siesta când pe drum se ivi un tânăr cu o mână tăiată, dar care m-a salutat respectuos scoțând limba la mine. Am scos și eu limba, dar, spre deosebire de el, am scos-o metodic, chiar întrebător, așa cum ar scoate limba orice călător oprit din drumul său de o persoană necunoscută. Îl chema Pil, fără *h* și cu un singur *l* și mi-a spus că nu e prea bătrân la cele cinci degete și o mână pe care le avea tăiate. Nedumerit de poziția mea, el consideră că la noi statuile sunt puse invers și, de asemenea, că nu am o vârstă prea înaintată pentru că sunt întreg. Părul meu albit la tâmplă îl mira că încă mai sunt întreg la cap. După ce mă linse cuviincios pe una din urechi îmi spuse că

asta însemna jumătate din recunoștința pe care mi-ar acorda-o dacă i-aș da puțină apă să bea. I-am împins mirat sticla și, după ce-și potoli setea, îmi linse și cealaltă ureche. Eu, care nu am scos niciun cuvânt, l-am întrebat de ce avea mâna și degetele tăiate și mi-a răspuns mândru că erau însemnele vârstei. Că la ei în oraș, din fragedă pruncie, li se tăia, în funcție de timpul care trecuse de la naștere, câte ceva. Astfel, cei mai maturi erau decapitați ca semn al maturității lor. Ajunseseră să aibă doar câțiva bătrâni întregi la cap. Ei reprezentau pleava societății.

Revoltat de aceste acte de cruzime, am vrut să-l gonesc de lângă mine și să plec mai repede din orașul acela, dar el, și mai revoltat, îmi spuse că nu sunt în stare să consider aceste evenimente ca veritabile acte de cultură. Căci ei considerau că omul pe care-l reprezenta statuia a fost cel mai mare înțelept și, ca urmare, a fost decapitat. În semn de recunoștință, ei îi decapitau astăzi pe toți cei care ajungeau la un grad mai înalt de cultură.

Scârbit, scoase limba și plecă fâțându-se.

Am scos și eu limba, dar, spre deosebire de el, am scos-o metodic, cu uimirea întipărită pe chip.

După trei zile mâncam la poalele unui munte plin cu maimuțe. Din depărtare, acesta părea un ciorchine cu vârful în sus, pe care boabele viermuiau neastâmpărate sub razele soarelui. De aproape, boabele prindeau chip de maimuțe și săreau una peste alta pe locurile goale. În timp ce-mi făceam siesta și priveam distrat la mișcările lor, am simțit că aceste schimbări de locuri au un țel. Și anume de a ajunge în vârf. De unde mișcările erau făcute în liniște, maimuța care ajungea în vârful muntelui scotea un țipăt jalnic și se arunca în gol sfărâmându-se de stânci. Cele care aveau ghinionul de a rămâne în viață se târau la poalele muntelui, unde începeau un ritual de împerechere. Nașteau pui care imediat își începeau ascensiunea spre vârf.

Am plecat gânditor și am văzut cu uimire că-mi crește păr pe piept. În două zile eram tot plin de păr și parcă, odată, când m-am oprit să mănânc, am privit în zare și, pentru prima oară, n-am văzut nimic.

Eram la capătul pământului. Venise vremea să mă arunc în gol...

Marin TUDOR

Născut în 29 iunie 1974, la Slatina

Facultatea de Științe Politice și ale Comunicării din cadrul Universității de Vest din Timișoara, secțiunea Filosofie

A frecventat Cenaclul „Scaunele” din Slatina

A colaborat la redactarea revistei „Semne”

Premii naționale pentru poezie și proză

Căzând cu ploaia

Mi s-a părut că timpul rostește un cuvânt
Că apa se ridică și pleacă fără grabă
Că s-au retras din mine durerile pe rând
Lăsând pe haina udă o dungă de otravă

Dar n-am văzut absența cum se-nvelește-n mine
Cum universul uită să mă păstreze-ntreg
Cum se dărâmă ziua, cum mâinile mi-s pline
De ce-am luat din lume, voind să te-nțeleg.

Se mai vedea un sânge înconjurând copacii
Un fel de amețală gusta încet din mine
Aș fi rămas zănat în ploaia de albine
Ce potopise câmpul și îndoise macii

E doar o spaimă lungă iubirea mea de-acum
Împrejmuit de simțuri aștept ca o cetate
Să mă lovească noaptea și orb să mă supun
Nefericirii lumii de-a fi eternitate.

Prima dragoste

Ți-am înșirat catrene pe trupul lins de ape
Ți-am pus pe umeri albe săruturi de strigoi
S-au spart în piept cuvinte și noi eram aproape
Să ne ucidem clipa cu ochii amândoi

Mi-a fost de-ajuns să reazem pe pielea ta un deget
Să-ți simt o clipă trupul că se adună-n el
Și am fugit c-o nuntă de gânduri după mine
Iar gura-a prins să verse contururi de inel

Se mișcă timpu-n inimi și faptele-n trecut
În ochi îmi stai veșmânt pentru privirea toată
Deasupra cerul toamnei rămâne iarăși mut
Văzând că intru-n verbe cu mâna ridicată.

*

* *

Poposesc corăbii în aceste ape
Și aduc balastul orelor fierbinți
Marinarii urlă, moartea e aproape
Fericirea fuge iarăși în părinți

Sprijinit de frânghii stau în balansare
Ochii beau deșerturi lungi, de textolit
De pe ceruri 'nalte dau să se coboare
Muguri de lumină mirosind a vid.

Ceasul se chircește indicând cangrene
Epileptic, spațiul face un avort
Dincolo de îngeri, injectat în vene
Gândul meu transportă chipul unui mort.

*
*   *

Era o noapte mută, un întuneric viu
Iar lava de tăcere se închea în pori
Ieșeau din carne păsări cu aripi încă ude
Pe dungile secunde se prelingeau răcori

Purtând în spate chipul eternității flasce
Voiau să intre-n spațiu eoni împinși de frig
Se-aglomera neantul de viitoare seve
Și cineva pusese luceferi în cârlig

Iluminată apa crescuse-n pești galactici
Cu cozile de umbră târa în urmă zei
Prindea contur zăpada ce viscoalea planete
Și patinau ghețarii prin cerul de ulei

Întruchipat din prafuri, în geometrii confuze
Filtrate prin idee, beam universuri moi
Îmi sta pe limbă moartea și mestecând din buze
Șopteam cuvinte scurte cu trupuri de strigoi.

Lume plutind

Dimineața s-a oprit la gard
Și a privit înlăuntrul salcâmlor

Așteptase să vin cu același nume
Și să mă închin ei
Dar eu pusesem ochii în pământ
Ca un copil rătăcit
Și spaima că sunt printre lucruri străine
Săpase în mine o fântână de frig

Mai vedeam doar o apă mare
Și lumea plutind lângă umărul meu
Ca o frunză uscată.

Sătul de lumină

Am să ies în prag...
Caldă va fi noaptea
Când voi adormi
Pe scările unei case fără acoperiș

Luna va urca peste mine
Încă o treaptă
Și va privi mersul liniștit
Al unor insecte

Soarele îmi va arăta aceleași lucruri
Pe care le cunosc
Dar n-am să mai deschid ochii.

E târziu...

Timpu se mută în flori –
Corolele ca niște ceasuri verzi
Între viață și moarte

Spațiul surpă încet
Trupuri de nisip

*
*   *

Trec pe lângă o casă înaltă
Și știu că alți oameni locuiesc acolo

Văd o femeie râzând pentru alți ochi
Decât ai mei
Și mă întreb, eu de ce tocmai
Viața asta o am
În care toți copiii sunt ai altora?

(fragment din ciclul *Versuri pentru prevenit
apocalipsul*)

Marin Sorescu, *Puntea* sau „ars moriendi”

Maria IONICĂ

Deși Marin Sorescu nu avea o constituție fizică deosebit de robustă, starea sănătății lui n-ar fi neliniștit la începutul lui 1996, când împlinea 60 de ani. Aparținea unui neam longeviv, supraviețuise unor boli nemiloase în acele timpuri (febră tifoidă – în copilărie, pneumonie – la anii studenției). Comparativ cu acestea, crizele de sciatică par, mai târziu, floare la ureche... I se descoperă, ulterior, un diabet, pe care... nu-l prea avea – spune familia – și, de l-ar fi avut, cu viața-i cumpătată, l-ar fi dus până la adânci bătrâneți. În primăvara când devenea sexagenar, scriitorul mărturisea: „sunt pregătit să debutez din nou și să apar cu două-trei cărți în genuri diferite, deci nu mă consider la sfârșit de carieră literară”¹. Așa gândește un om care se știe grav bolnav?!

Când, deodată, dramaticul *Bilanț* (poem datat 11.XI.1996): „Am vreo două boli grele,/ Alte câteva foarte grele,/ Plus vreo trei îngrozitoare/ (Toate, am fost asigurat, sunt incurabile)”! Năucitoare a fost și vestea dispariției lui Marin Sorescu, în dimineața zilei de 8 decembrie 1996, „anul bubei și al zgaibeii” pentru cel ce „și-a scris operele cu o solară sănătate a spiritului”². Doar se numea Sorescu!

Au fost luați prin surprindere până și stiriștii, avizi de asemenea evenimente. Abia spre seară informația se strecura în jurnale, întristând o țară întreagă. Pierderea era confirmată în presa scrisă de a doua zi, aproape toată îndoliată (cu, previzibile, excepții). Cu puțin timp înainte de neașteptatul sfârșit, poetul consemna, dezamăgit, cele ce se scriau despre el: „Ziarele informează cititorii/ Cu oarecare ironie/ Despre starea mea penibilă./ Ba c-aș fi sub morfină,/ Ba că mi-aș petrece/ Ultimele zile la țară./ N-am timp să fac precizări,/ Să dau dezmințiri/ Și n-am nici putere”. Ca în *Noaptea macedonskiană*, pe care o

parodiase cu mulți ani înainte, își imaginează, în 11.XI (!), propria înhumare, cu procesiune „uluită”, ziariști cerând „mai multă transparență” și gropari coborând – „precum hârzobul” – sicriul din „scânduri geluite și bătute-n cuie de 8”.

Din primăvara lui 1996, Marin Sorescu fusese internat de câteva ori în București, i se făcuse și un consult la Paris. Avea dureri uneori insuportabile și slăbise mult. La secția de terapie intensivă a Spitalului Militar *Elias* din București se consemna: „hemoragie digestivă, masivă, provocată de ruperea varicelor esofagiene”. Fișa medicală era nuanțată de doctorul Dan Mihai Teodoreanu: „O hepatită de tip C, complicată cu o ascită, apoi o ciroză hepatică decompensată”. Să fi fost scriitorul una dintre victimele precarității actului medical de atunci, iar virusul hepatic să-i fi fost transmis când și-a făcut analizele ca suspect de diabet?! Demersurile lui Eugen Simion pentru un transplant de ficat în străinătate se izbesc de limitele medicinei. Peste câțiva ani, astfel de operații se făceau și-n România cu succes. E drept, dacă organismul bolnavului rezista, ceea ce nu mai puteau garanta nici medicii francezi.

Așadar, Marin Sorescu a părăsit crugul acestei planete în 8 decembrie 1996, duminică dimineața, la orele 7,14. De fapt, presentimentul morții se cuibărise treptat în versurile soresciene de după 1990: „însăpăimântat îmi număr anii”; „gropi ce se deschid”; „mineralele din mine”; „M-am dat jos din materie,/ Al tău sunt, Doamne,/ [...] m-am dat jos în sus”; „bătrânețea nu mă paște/ Și veșnic tânăr o să fiu” (v. volumele *Scrinteala vremii*, *Efectul de piramidă*). Premoniție sumbră, interiorizare, expresia nevoii de-a ataca un tabu, speranță că, strigând moartea, o „fentează”?! Nicolae Labiș și Nichita Stănescu treceau vămile tot în decembrie (22 /1956,

respectiv, 13 /1983). S-au făcut triste asocieri, această ultimă lună din an fiind percepută ca nefastă pentru poezia română a secolului XX. „Să mă ierte Dumnezeu colindelor, luna decembrie este un fel de seceriș negru pentru generația mea“, se lamenta Fănuș Neagu în editorialul *Martirul unui drum*³. Ion Cocora își amintește că, vizitându-l pe scriitor „pe la mijlocul lunii octombrie“, avusese șansa unei neașteptate confesiuni: „Dacă muream anul trecut la o cafea, muream fericit. Acum trec de opt-zece ori Stixul pe zi și, când cred că s-a terminat, mă întorc. Experiența e colosală, dar nu-mi mai folosește!“. Poetul se înșela cu ultima frază... Voia să păstreze iarăși secretul despre ceea ce lucra sau descoperise deja posibilitatea transfigurării artistice a nefericitei experiențe? „Din întoarcerile sale repetate însă de pe malul de dincolo, literatura română și universală s-au ales cu o capodoperă“⁴.

În 1997, Editura Creuzet publica volumul *Puntea*, cuprinzând ultimele creații poetice soresciene, majoritatea dictate Virginiei (soția scriitorului) dintr-o agendă mai veche. Pentru unele poezii nu există o variantă olografă, acestea fiind ulterior transcrise, căci autorul nu mai avea putere. „Un impresionant document omenesc și poetic“⁵, caz singular în literatura română (cel puțin), cutremurătoare dovadă că artistul se identifică total cu opera. Deși ar fi preferat *subitul*, Marin Sorescu era condamnat a-și veghea, lucid, declinul. Cu sănătatea șubrezită, el dovedea o rezistență eroică, nedepunând condeiul până în ultima clipă. Imortalizându-și propria suferință, agonizând prometeic în *ghearele* destinului, își rotunjește, horațian, opera. Ca-ntr-un vârtej devastator, sub spectrul morții se învolutează dramatic teme, motive și mituri: „Prometeu, lov, mitul mioritic, mitul alungării din paradis, ieșirea printr-o crăpătură a timpului, tema trupului care se topește, tema argheziană a plecării de acasă, în fine, ideea fatalității oarbe și sălbatice, toate sunt rostite în versuri sublime prin tragedia pe care o exprimă și sfâșietoare prin sinceritatea lor“⁶.

Sugestiv, titlul pornește de la iluzia celeilalte vieți. De lemn, ca și leagănul îndepărtatei copilării – în care mama, „cântând și plângând“, îl învăța pe copil „ritmul cosmic“ – substantivul *punte* ar sugera comuniunea celor

Mormântul lui Marin Sorescu din Cimitirul Belu

două lumi: „Cine spunea că nu există punți de legătură/ Între lumea aceasta și cea de dincolo?“; „Ba comunicăm cu cei de dincolo/ Tot timpul“. Aspirând la mioritica seninătate ori la aparenta detașare argheziană (*De ce-aș fi trist?*), poetul încearcă a se amăgi cu altă existență, mirifică, imaginându-și cum ar fi „dincolo“: „Stele care se aprind [...] / Meteorii, comete“; „Am acces la peisaje divine“; „contemplu măreția universului“. Viitoarea nouă entitate aspiră la perfecțiune („*Multe defecte/ Va trebui să-mi corectez*“) și speră că absența bibliotecii va fi compensată de clemența divinității, care nu-i va refuza „*plăcerea de a citi în stele/ Măcar o dată pe săptămână/ După orarul afișat pe un nor*“. Metaforic, *Puntea* pentru *marea trecere* ar fi din lemn de gorun, dar, spre deosebire de poezia tânărului Blaga, aici gândul morții nu survine pe cale contemplativă, ci se instalează dramatic, prin boală și suferință.

Sunt tot mai des percepute semne rele („*Nori negri îmi dau târcoale*“; „*aud numai clopote*“), mai există un dram de speranță („*O licărire de interes pentru ce e în jur/ Tot mai am din când în când*“ /2.XII.1996!), dar suferințele sunt cumplite. Scriitorul dovedește însă o voință uriașă, care-l face să creadă că, adunându-și toate forțele, ar răzbi cruzimea sorții: „*Dați-vă la o parte! Faceți loc! Am aripă!*“. Însă elanul i se temperează brusc („*Dacă ai aripă, de ce nu zbori?*“), iar durerile „*îngrozitoare*“, care-l apropie de personaje biblice sau mitologice, îl împiedică să-și accepte, „*senin, mioritic*“, destinul implacabil. *Puntea* este

prelungirea „liniei închipuite”, care ar fi viața. Între *a fi* și *a nu fi*, bolnavul constată treptat (uneori complet derutat, alteori adoptând o atitudine cvasi-teatrală) ravagiile suportate de propriul trup. „*Asist la/ Propriul/ Priveghi./ Nu știu ce să fac cu mine/ Cel viu./ Nu știu ce să fac cu mine/ Cel răposat*”; „*Mă-ntorc cu spatele și ies din scenă*”.

Se pot extrage zeci de exemple, veritabile scintigrame punctând evoluția rapidă a bolii și nemiloasa apropiere a deznodământului: „*Sunt stors ca o lămâie*”; „*Îmbătrânesc îngrozitor de repede*”; „*Au intrat dracii în mine*”; „*Săraca-mi piele parc-aș fi pus-o în bețe*”; „*Mi-au dispărut gleznele,/ S-au îngropat în carne*”; „*Trebuie să beau apă după fiecare cuvânt*”; „*Au rămas din mine doar ochii,/ Să vadă și să se îngrozească*” de „*figura asta de schingiuit*”. Chemat la cer, trupul-l epuizat nu-l mai ajută să se cațere pe scara țesută de păianjen : „*Suflete, ia-o înainte/ Păș! Păș*”. „*Om de sânge și carne*”, speriat „*ca niciodată*”, se zbuiciumă neputincios, balansându-se pe „*ceva foarte șubred/ Un fel de punte primejdioasă*” pe care n-a cerut s-o treacă, „*jucărie între pământ și cer*”, „*azvârlit, trântit, dat cu capul de pereți*”, „*strivit între logica misterioasă/ A vieții/ Și logica misterioasă a morții*”, făcând „*gesturi dezordonate,/ Semănând a rugă, amenințare, disperare...*”, poetul își contemplă, îngrozit și înduioșat, noua înfățișare („*Sunt doar fantoma celui ce am fost*”; „*tu cine ești, măi slăbănogule?*”), mai ales că, în curând, și haina devine „*grea/ Parc-ar fi platoșă pentru un turnir*”, bărbieritul – „*un act de eroism*”, iar lucrurile din casă, agresive ca la o altă vârstă – a copilăriei, agață. Așteptată cu spaimă, vine și „*prima căzătură*” (27.XI), apoi imobilizarea la pat, izolarea („*lumea se ferea*”), „*șansa unui ultim apus de soare*” (3.XII). În mai multe rânduri crede că i-a sosit ceasul...

Durerile trupului extenuat, scuturat de cutremure, „*gazdă de iad*”, „*esență de tortură și de chin* [...]”, orgă blestemată/ *Peste care s-ar năpusti/ În fiecare ceas, o mie de furtuni*”, răzbat în tulburătoare imagini poetice: „*Gata, fetelor!/ Ne-am hârjonit toată ziua... E târziu!/ Lăsați-mă și pe mine să dorm/ Măcar câteva minute*”, sunt implorate durerile-fete; „*M-am obișnuit să dorm cu ochii deschiși,/ De spaimă să nu fiu luat prin*

surprindere,/ Să am controlul meu asupra lumii/ Până în ultimul moment” (28. XI); „*Aș lua seara/ luna, de somn/ ca pe o pastilă./ Atât de mare e/ neodihna mea*”.

Creatorul intră în panică, înțelegând că trebuie să renunțe la deprinderile muncii de creație, să accepte schimbarea „*condeiului pe un toiaș*”. Se îngrozește la vederea sângelui „*întins puțin pe pagină*”. Ochelarii uitați „*tocmai pe birou*” nu pot „*să vină singuri*”. Înduioșăți, mestecenii din curtea spitalului i-ar da, din coaja lor, hârtie de scris și-ar păstra, ca o „*bibliotecă vie*”, scrisul „*la distanță*”, dar subiectivul-omenesc prevalează: „*Eu care-am plâns în hohote/ Pe ruina tuturor civilizațiilor/ [...] De ce să nu plâng acum/ Și pe ruina obrazului meu?*” (5.XI). Fixând tavanul, „*fără orizont*”, blazat („*ambițiile s-au stins*”; „*ce-a fost de văzut am văzut!*”), bolnavul tresare noaptea, când rareori reușește, „*cu chiu cu vai*”, să ațipească („*Dacă ațipesc, o să mă-nece iar tusea*”), în „*bubuiturile*” tramvaiului, care schimbă pe-aproape macazul. Așteaptă să i se bată-n ușă, cu o veste... Agonizând, nu cere nimănui socoteală, doar își deplânge starea jalnică și singurătatea, fără nicio urmă de vanitate: „*oricum, de ce ar trebui/ Să-ți fie rușine/ Când suferi?*”. Pare măgulit că „*lumea suferă*” pentru sine. „*<<Curaj>>/ Aud din toate părțile*”, dar cei care vin să-l vadă pot avea reacții nu tocmai încurajatoare: „*țipă, își pun mâinile la ochi,/ Blestemă./ <<De ce tocmai tu?>>, se răstesc ei la mine*”. Și mai mare e tristețea după asemenea vizite: „*Îi consolez pe toți, cum pot,/ Numai mie nu știu ce să-mi mai spun,/ Când rămân singur*”.

Dramatice întrebări fără răspuns îl torturau pe autor încă din luna octombrie: „*De ce eu trebuie să intru în acest spital/ [...] De ce nu altul?*”. Investigațiile făcute la Spitalul parizian *Cochin* îi spulberaseră, probabil, toate speranțele: „*Doamne,/ la-mă de mână/ Și hai să fugim în lume*”.

Având un evident caracter autobiografic, poemele conțin tulburătoare note elegiace și profunde valențe filozofice. În spirit popular, viața este metaforic drum („*Cineva taie cu o foarfecă/ Drumurile mele,/ Le peticește în batjocură/ Și le aruncă la câini*”;/ „*Șontăcăi pe drumul ăsta*”), care trebuie, totuși, să ducă undeva și, dacă acest

altundeva e cealaltă lume, trebuie să existe și elementul de legătură. Conștient de unicitatea sa artistică, Marin Sorescu se îndoiește că va putea fi înăbușită acolo, „în ceruri”, uriașa forță creatoare: „Un fir de praf de voi fi/ Și tot voi înnebuni universul”. Se vede că umorul „n-a fost anulat de teribila așteptare a morții și, precum odinioară, poetul mai poate să râdă, mai poate să glumească pe seama trecerii sale dincolo”⁷. Impresionat de eroismul și demnitatea suferindului, Nicolae Manolescu percepe îndeosebi acordurile grave ale poemelor, rămânând perplex, poate și din cauza așteptărilor: „ne-am fi așteptat să se joace cu ea (cu moartea, n.n.) ca Ivan Turbincă, s-o păcălească și s-o amâne”⁸.

Odată învățând, eminescian, a muri, poetul îngână rugăciuni către cel care „nu-și arată fața”, deși este „pretutindeni”. Rugile, tot mai dese la începutul lui decembrie 1996, nu sunt pentru sănătate și viață lungă, ci spre alinarea și scurtarea suferințelor. Una dintre cele 76 de poezii ale volumului se numește chiar *Rugăciune*. Creată parcă într-un acces mistic (v. și scrierea cu majusculă a pronumelor), poezia surprinde printr-o construcție oximoronică amintind „suferința dureros de dulce” din Oda lui Eminescu: „Nu mă lăsa să mă pățimesc,/ Adu-mi alinarea încruntării/ Și a mâniei Tale grozave/ În marea bunătate a Ta”, se imploră într-un registru arhaico-bătrânesc.

Invocând dumnezeirea, poetul pune, din superstiție poate, pe seama altora îndoiala din psalmii arghezieni: „Doamne, unde ești, Tu exiști?” (zice un vizitator). Cu alte cuvinte, *dacă ai exista, n-ai admite așa ceva!* Se și vede ajungând *dincolo*, în stare atât de jalnică, încât, indirect, se autocompătimește: „Uitați-vă la omul acesta/ Care vine acum, gârbovit/ Și trist”. Gesturile „semnând a rugă” se fac mecanic, mai mult de frică, acel cineva misterios nefiind scutit de ironie: „Cred că e un stas care se cere acolo/ Ca toți să aibă la sosire/ Aceeași fizionomie”; „Mă gândesc ce inimă tare/ Trebuie să aibă și Dumnezeu/ Dacă poate vedea atâta durere”. Mimând admirația pentru *tăria de caracter*, reproșează, de fapt, divinității „fixismul”, insensibilitatea față de umana zbatere a „animalului greșit”. „Minunea” dumnezeiască e văzută / recunoscută „din spate”;

nearătându-și fața, ea stă, arghezian, cu *spatele* către om, chiar atunci când este invocată cu disperare.

Scriitorul nu uită că avusese o traiectorie neobișnuită a vieții, prefigurată de la început: „La naștere cică am/ țiipat ca un disperat/ Trei zile”. Făt-Frumosul rătăcit în Valea Plângerii, izbindu-se „la cap de pod” „de limita cunoașterii”, se roagă și de împăratul peștilor să-i trimită „un rechin de treabă”, să-i taie calea. De observat că moartea are întruchipări zoomorfe, cel mai adesea grotești: „<<Ai auzit, monstrule?>>/ El ține încă la mine, / Zice viața”. Și tot ca-n basme, se menține dihotomia antitetică: bine / rău, viață / moarte. „Nu-i sportiv, Doamne,/ Să dobori calul/ În momentul/ Când sare peste obstacol/ [...] Se și vede trecând/ Primul linia de sosire,/ [...] Și Tu, deodată, îl dobori/ Cu un bobârnac”; „Și eu ce să fac cu focul/ Pe care mi l-ai dat, Zeus”, cu „stropul de esență divină?”. Indignare de înțeles, la cei 60 de ani ai scriitorului... Atenuând mâhnirea despărțirii, poetul se amăgea că plecarea nu e definitivă: „le spun prietenilor/ Îndurerați:/ Mă întorc repede”. Protector, casnic: „E un drum lung,/ Nu m-așteptați cu masa”. Banal ca „Noapte bună!”.

S-ar pune întrebarea dacă aceste poezii îl reprezintă pe scriitorul Marin Sorescu, cel aflat în deplinătatea forțelor sale creatoare. Răspunzând afirmativ și adăugând sintagma „cântec de lebdă”, am sublinia crunta realitate: adunându-și ultimele puteri, într-un act cu adevărat prometeic, Marin Sorescu, pătruns până-n cele din urmă clipe de rostul pe care-l avuse pe pământ, își rotunjește opera. În ceea ce privește înțelegerea suferinței umane și meditația asupra morții, Marin Sorescu este aici mult *mai adevărat* ca în poemele de tinerețe! Ce livresc și teatral sună acum unele versuri scrise odinioară („Doctore, simt ceva mortal/ Aici în regiunea ființei mele./ Mă dor toate organele”), deși nu se renunță nici aici la originalele atitudini lirice: „Mă culc în pat, reglementar,/ Cu mâinile pe piept, simulând o moarte./ Este dreptul nostru elementar,/ De care, oricum, tot avem parte” (Probe).

Într-un interviu din 1988, Marin Sorescu afirma: „cele mai bune idei îmi vin spre Crăciun și mă simt tot în vervă spre finalul anului, cu cât se

Note

¹ Rusu-Păsărin, G., *Portrete în oglinzi paralele*, p. 42.

² Tomozei, Gh., *Adio la Sorescu*, în „*Literatorul*”, nr. 50 / 1996, p. 7.

³ v. „*Literatorul*”, nr. 50 / 1996, p. 1

⁴ Cocora, I., *Prețul capodoperei*, în „*Literatorul*”, nr. 50 / 1996, p. 12.

⁵ Dimisianu, G., *Scufundări în durere pură*, în „*România literară*” / 18-24 dec. 1996, p. 4

⁶ Simion, E., *Prefață la vol. Marin Sorescu, Opere, Poezii*, I, 2002, p. L

⁷ Dimisianu, G., *Scufundări în durere pură*, „*România literară*”, 18-24 dec. / 1996, p. 4.

⁸ Manolescu, N., *Ne mor poezii*, în „*România literară*”, 18-24 dec. / 1996, p. 1.

⁹ Jianu, Ion, *Interviuri pentru eternitate*, p. 159.

¹⁰ Chișu, L., *Credința în poezie*, în „*Literatorul*”, nr. 50 / 1996, p. 11.

¹¹ Cocora, Ion, *Prețul capodoperei*, în „*Literatorul*”, nr. 50 / 1996, p. 12.

¹² Sorescu, George, *Marin Sorescu în scrisori de familie*, p. 63.

apropie ziua mea de naștere [29 februarie, *n.n.*]. Dacă mă gândesc bine, foarte multe cărți le-am terminat în această perioadă de sfârșit și de început de an⁹. Sfârșitul anului 1996 i-a fost însă fatal scriitorului, zădărniciindu-i numeroase planuri artistice. „A trăit și a murit poet, a dialogat cu moartea apărându-și nu trupul, ci creația”¹⁰, lăsând multe proiecte nefinalizate, printre care un roman cu sugestivul titlu *Loc de veci cu fața la soare*. „Oare câte capodopere au murit odată cu el?”, se întreba Ion Băieșu.

Cu un scris vizibil marcat, dedicat, ca un nobil legământ „*Tuturor celor care suferă*”, volumul nu se poate citi, fără consecințe emoționale dramatice. Ar fi o dovadă de cinism lăsarea acestei cărți la îndemâna unui bolnav incurabil... Dar, oricât ar părea de incredibil, *cartea morții* lui Marin Sorescu este de fapt o pledoarie pentru străvechiul *carpe diem*, căci, dezvăluind grozăviile obștescului sfârșit, invită, indirect, la bucuria de a trăi. Exemplar și de această dată, *învățând*, eminescian, să moară, poetul îi învață și pe alții. Dăruind până-n ultima clipă, el lasă un cutremurător testament moral. „Știu de acum că atunci când va veni clipa, amintindu-mi-l pe Marin, voi putea să o întâmpin cu mai puțină spaimă”¹¹, mărturisea Ion Cocora.

Cu vreo 20 de ani în urmă, poetul se amuza *La Lilieci*: „*E bine să fii mort aici, între codri, locul e ferit, nici nu trage, / Clopotul nu te deranjează, că nu sună decât de sărbători / Și duminică dimineața, când cade în misticism, bang-bang [...]* / *Cântă păsările și e un miros de lilieci înfloriți, / Cum trebuie să fi mirosit raiul din dreapta, de la intrare, / Pe vremea când era culoarea nouă și nu crăpase*”. Poate lângă

strămoși i-ar fi priit „*terapia de cântec de privighetoare*”, dar evoluția galopantă a bolii, hipersensibilitatea sau speranțele de viață au determinat amânarea, *sine die*, a momentului exprimării unei dorințe în acest sens... Cert este că opera i-a rezervat un monument (oferit de Academia Română, sub președinția lui Eugen Simion) pe Aleea Academicienilor, din aristocraticul cimitir bucureștean Bellu, unde *singurul printre poeți se odihnește „singur printre academicieni”!*

Dăltuită cu măiestrie, adumbrită de trandafiri și liliac, eleganta piatră funerară e încrustată cu versuri testamentare: „*Vorbe, chipul meu de-acum / Va rămâne-n voi măcar / Cât rămâne apa mării / În năvodul de pescar*”. Cele trei strofe ale poeziei *Hai la vorbe*, poem scris la tinerețe (vol. *Astfel*, 1973), sunt oferite, jovial negustorește, de un artist care a crezut în perenitatea „*vorbilor*” sale. Ca o ironie a sorții, Marin Sorescu, „fiu al soarelui” - cum îl aureola metaforic George Chirilă, a trecut *puntea* în circumstanțe pe care nu le agrease niciodată: singur, pe un pat de spital, în București, iarna... „Totuși, iarna nu-i anotimpul meu. Închis în casă, eu nu pot să scriu nimic. Aștept primăvara să mă dezgheț”¹², îi mărturisea fratelui său George, în 15.XII.1957. Concluzionând, pe cât de surprinzătoare a fost opera lui Marin Sorescu, pe atât de bulversantă era dispariția fizică a autorului în 8 decembrie 1996, iar volumul său postum *Puntea* rămâne o veritabilă *ars moriendi* – arta de a muri în lucidă și tragică demnitate. Dacă mai mereu i se căutau lui Marin Sorescu modele, aici el este absolut unic, scrutându-și propria agonie, esențializându-și suferințele și immortalizându-și trecerea.

Ianuarie

- 1 ianuarie * 1794 - s-a născut, la Slatina, poetul BARBU PARIS MUMULEANU (m. 21. 05. 1836, București)
- 1 ianuarie 1938 – s-a născut, la Dobrețu, istoricul GHEORGHE D. ISCRU
- 1 ianuarie * 2000 – a murit, la Roma, poeta YVONNE ROSSIGNON (n. 1912, Studina)
- 2 ianuarie 1962 – s-a născut, la Poboru, prozatorul și gazetarul NICOLAE TIȚA
- 7 ianuarie 1976 – s-a născut, la Craiova, poetul IONUȚ OCTAVIAN BOTAR
- 8 ianuarie 1997 – a murit, la Slatina, prozatorul MIRCEA ANDREESCU (n. 29. 11. 1940, Radomirești)
- 14 ianuarie 1941 – s-a născut, la Vădăstrița, poetul ALEXANDRU TĂNASE
- 14 ianuarie 1948 – a murit, la București, memorialistul PAVEL ION (n. 1885, Caracal)
- 18 ianuarie 1943 – s-a născut, la Slătioara, poetul și publicistul DAN ROTARU
- 23 ianuarie 1940 – s-a născut, la Corabia, regizorul EMIL BOROĞHINĂ
- 24 ianuarie 1932 – s-a născut, la Timișoara, actorul SILVIU STĂNCULESCU (m. 23. 10. 1998, București)
- 24 ianuarie 1949 – s-a născut, la Slatina, istoricul ALEXANDRU-CECILIU POPESCU
- 25 ianuarie 1961 – s-a născut, la Bobicești, pictorul GEORGE PĂUNESCU
- 27 ianuarie 2000 – a murit, la Slatina, poetul, prozatorul și eseistul PAN. M. VIZIRESCU (n. 16. 08. 1903, Branet)
- 28 ianuarie 1943 – s-a născut, la Vișina, prozatorul PETRE PREOTEASA
- 29 ianuarie 1928 – s-a născut, la Slatina, istoricul MIHAIL BUTOI (m. - ?)
- *Nu se cunosc cu exactitate datele nașterii, respectiv morții, ci numai anii.*

O lucrare de referință: Stan V. Cristea „Marin Preda. Repere biobibliografice”

Ion GEORGESCU

Dimensiunile operei lui Marin Preda în cultura românească vor rămâne la cote înalte înfruntând scurgerea timpului, încărcate de valori etice și estetice. Pentru o privire sistematică asupra a tot ce a lăsat urmașul genial al Moromeților și asupra a tot ce s-a scris despre opera sa până la zi, un cutezător și harnic cercetător al actelor culturale legate de spațiul Teleormanului, scriitorul și cercetătorul literar Stan V. Cristea, după o muncă rodnică de câțiva ani, a pus pe masa literaturii române contemporane, la sfârșitul anului 2012, o carte masivă, de peste 600 de pagini, în ținută tipografică sobră și elegantă, de pe coperta căreia scrutează infinitul însuși eroul ei. Poartă titlul: „Marin Preda. Repere biobibliografice”.

Pe lângă cele cinci cărți de poeme scoase între 1987 și 2011, Stan V. Cristea i-a pus în valoare, prin cercetări minuțioase în arhive și biblioteci publice, pe toți oamenii de cultură legați printr-o formă sau alta de județul Teleorman, spațiul său natal de care s-a legat spiritual încă din copilărie. Așa au apărut: în 1996 – „Județul Teleorman. Dicționar biobibliografic: cultură, artă, știință”, în 2000 – studiul „Eminescu și Teleormanul” (urmat de a doua ediție în 2004), în 2002 – „Introducere în istoria culturală a județului Teleorman”, în 2005 – masivul și cuprinzătorul „Dicționar al scriitorilor și

publiciștilor teleormăneni”, urmat, în 2008, de „Tradiția Călușului în județul Teleorman. De la ritual la spectacol”. Tot pe această linie a bibliografiei, lansează în 2009 o altă importantă carte: „Constantin Noica. Repere biobibliografice” (urmată de ediția a doua în 2011), oferind cititorilor un important material documentar asupra vieții și operei filosofului de la Păltiniș, născut la Vitănești, în Teleorman.

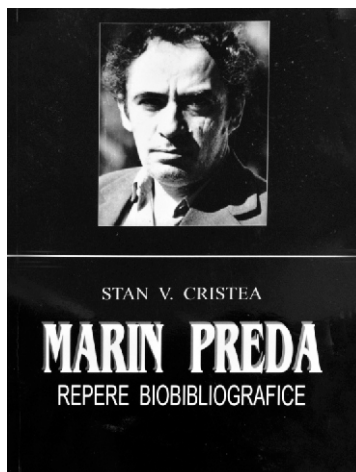
Lucrarea cea nouă, „Marin Preda. Repere biobibliografice”, apărută la Editura RCR Editorial, București, 2012, a pornit din pasiunea cercetătorului literar Stan V. Cristea pentru impunătoarea operă a celui ale cărui naștere și copilărie au fost legate de Siliștea-Gumești a județului Teleorman, din înrudirea de brazdă pe care a simțit-o ca pe o comuniune de suflet și din datoria de om al cetății dotat cu fiorul răspunderii și al creației.

În „Argument”, autorul cărții îl citează pe criticul Alex Ștefănescu, care a spus că „Marin Preda a fost mai mult decât un scriitor, a fost o conștiință”. Pe coperta finală notează spusele autorului „Vieții ca o pradă”: „Cărțile care sunt bune de la cap la coadă continuă să ni se pară niște miracole tot atât de mari ca și lumea însăși. Pentru că autorii unor astfel de cărți dețin secretul de a surprinde și de a eterniza un moment din viața unui om, a unei familii, a unei categorii sociale. E un secret și toate marile cărți sunt misterioase”. Cu toate meritele de necontestat, Marin Preda n-a fost scutit de clevetirile detractorilor de meserie. Cazurile Eugen Barbu, Gheorghe Grigurcu și Alexandru George sunt în fruntea listei. „Niciun alt scriitor

de după război nu s-a bucurat de atâta încredere din partea cititorilor ca Marin Preda” – spune tot Alex Ștefănescu, dar „Niciun alt scriitor român n-a fost atât de mult contestat” – remarcă alt mare critic, Eugen Simion. Tot în „Argument”, Stan V. Cristea stabilește motivat etapele creației literare a scriitorului. Prima etapă, 1942-1948, cea a debutului absolut cu schița „Nu spuneți adevărul”. Etapa a doua, între 1948 și 1955, cea a nuvelor proletcultiste, între care „Desfășurarea”. A treia, între 1955 și 1967, marcată de apariția primului volum al „Moromeților”. A patra etapă, între 1968 și 1972, dominată de romanul „Intrusul”. Între 1972 și 1980, a cincea – începută cu romanul „Delirul” și încheiată cu trilogia „Cel mai iubit dintre pământeni”.

După „Notă asupra ediției”, urmează cel mai captivant capitol: „Reperle biografiei”. Începutul stă la Siliștea-Gumești, în 5 august 1922. Străbatem pas cu pas cei 58 de ani de viață până la Mogoșoaia, în fatidica zi de 16 mai 1980. Trăim în familia lui Tudor Călărașu și a Joiței Preda (Ilie și Catrina Moromete), aflăm arborele genealogic, găsim că Marin Preda s-a născut de fapt la 20 iulie 1922, parcurgem anii de școală primară la Siliștea-Gumești, urmați de anii la Școala Normală din Abrud, la Școala Normală din Cristur-Odorhei și la Școala Normală pentru Învățătura Poporului Român din București. Vin apoi anii încărcăți de lupta pentru existență prin gazetărie și cei ai operei literare. Cu migală, cu un perfecționism înăscut, Stan V. Cristea menționează fiecare amănunt ce conturează portretul eroului său, plimbă cititorul prin toate colțurile existenței lui și îl informează asupra operei, folosind documente și mărturii: „Mic de statură, cu ochelari bine înfiți pe nas, puțin absent în societate, tăcut” (Eugen Simion); „slab orator, șters ca prezență fizică, rigid și fără farmec” (Eugen Negrici); „gândea întruna, era de o absolută politețe, exterioriza puțin, dar avea sentimente adânci” (Al. Paleologu).

Al doilea capitol al cărții, substanțial și organizat cronologic, este „Reperle operei”, cuprinzând două părți: „Opere în volume” și „Opere în periodice”. În prima, întâlnim volumele originale: „Întâlnirea din pământuri” – 1948, „Ana Roșculeț” – 1949, „O adunare liniștită” – 1949, „Desfășurarea” – 1952, „Moromeții”, vol. I – 1955, „Ferestre întunecate” – 1956, „Risipitorii” – 1962, „Moromeții”, vol. II – 1967, „Intrusul” – 1968, „Imposibila întoarcere” – 1971, „Marele singuratic” – 1972, „Delirul” – 1975, „Viața ca o pradă” – 1977, „Cel mai iubit dintre pământeni” – 1980. În a doua parte, vizând operele în periodice, facem cunoștință cu proza scurtă, fragmente de roman, volume de proză scurtă, romane traduse, piese de teatru („Martin Bormann” – 1968), versuri, articole,

eseuri, confesiuni, reflecții și cugetări, corespondență, prefețe, traduceri. Toate operele din cele două structuri ajung prin numerotare la poziția 860.

Cea mai mare parte a cărții o ocupă al treilea capitol, „Reperle receptării”, cuprins cifric între 871 și 7135. Enorm. Și aici, autorul cărții urmează, pe aceleași criterii științifice, regula din capitolul anterior, împărțind materialul tot în două părți: „Referințe în volume” și „Referințe în periodice”.

Finalul cărții îl ocupă „Indicii”, unde căutătorul găsește cu ușurință, în ordine alfabetică, pozițiile operelor scriitorului, apoi indicii numelor autorilor comentați de scriitor, ale traducătorilor operelor scriitorului, ale autorilor ce l-au comentat pe scriitor și indicii generali de nume.

Marea lucrare „Marin Preda. Repere biobibliografice” impune atât prin volumul impresionant de muncă de informare ce a stat la fundamentul ei și, în același timp, prin rigoarea științifică după care a fost realizată, prin stilul curat, limpede, specific autorului ei, scriitorul, biobibliograful Stan V. Cristea, omul pentru care Teleormanul și cultura lui au devenit mod de viață.

O iubire, și totuși...

Maria MEDEȘAN

S-a născut la Slatina, la 1 august 1996.

În momentul de față este în clasa a X-a H, profil matematică-informatică la Colegiul Național „Radu Greceanu”. Este pasionată de literatură, matematică, limba engleză. Citește și scrie proză foarte diversă. Îi citește pe eseistii români, actuali și interbelici, iar dintre autorii străini o preferă pe eseista Cecilia Ahren.

Aceeași nebulie, aceeași aglomerație istovitoare a orașului. Și aceeași avalanșă covârșitoare de sunete. Claxoane intermitente ale mașinilor captive în trafic. Capete scoase pe geamurile aburite. Strigăte de nemulțumire ale celor prinși în lupta cu minutele și goana lor neobosită. Semafoare a căror funcționare proastă făcea să putrezească în oameni ultimele fire ce-i mai legau de speranța că vor ajunge la timp la locurile de muncă. Pe trotuare însă, numai câteva siluete se distingeau în depărtare. Ploua...

Privea pierdut pe fereastră. Mirosul ploii își croise drum prin geamul întredeschis al cafenelei unde decisese să-și petreacă dimineața. Privea cum câțiva stropi de ploaie se loveau de geam și alunecau fără control. Ai fi crezut că în curând vor dispărea, dar nu era așa. Situația se va repeta: alți stropi de ploaie o să lovească geamul și vor aluneca în toate direcțiile fără ca cineva să-i mai poată opri. Și-n urma lor o să cadă mii și mii de alte picături al căror drum se va sfârși atunci când se vor lovi de geam, se vor rostogoli până pe pervaz și de acolo vor cădea pe pavajul monoton.

Atenția lui - cât și a multora prezenți în cafenea - fu distrasă imediat de sunetul puternic pe care ușa îl provocă atunci când se închise brusc în urma plăpânde domnișoare ce-și făcu apariția. Avea obraji îmbujorați, cel mai probabil din cauza frigului de afară, și nu din

pricina privirilor cercetătoare ale celor din jur. Deși părea pe deplin conștientă de imprudența ce-o făcuse atunci când lăsase ușa din sticlă să fie închisă de puterea incontrollabilă a vântului, nu-i acordă importanță. Cu un dezinteres nedisimulat față de zecile de priviri ce rămăseseră ațintite asupra-i, își șterse tălpile pantofilor negri de micul preș de la intrare. Își redeschise umbrela roșie cu buline negre și o așeză lângă altele de pe care stropii alunecau, împrăștiindu-se pe podea.

Se împânzi apoi o tăcere frământată de scârțâitul scaunelor, şușoteli și exclamații. Oamenii reveniră la ceștile lor din care aburii se ridicau liniștiți spre tavan și-și reluară discuțiile.

Numai el continua să o privească cu un interes desăvârșit. Grijile se risipiră, necazurile mărunte își luaseră zborul, sufletul lui atinse propriile culmi. Micuța domnișoară se îndreptă cu pași mărunți către cealaltă parte a cafenelei. Îi urmări mersul de o eleganță cum nu-i mai fusese dat să vadă. Sunetele pe care tocurile ei le scoteau atunci când atingeau podeaua de lemn răsunau în toată încăperea. Pentru el însă, ecoul acestora avea o rezonanță aparte și făcea să-i tresară inima cu fiecare pas.

O urmări încântat, cât timp pașii o duseră până la ultima masă. Cu mișcări delicate, își dădu jos pardesiul alb, pe care-l așeză cu meticulozitate pe spătarul scaunului de lângă. Bluza roșie, cu un decolteu în forma literei V și exagerat de strâmtă, îi accentua abdomenul plat

și talia perfectă. Emană un anume aer de superioritate, ceea ce-l fascina. Își trase cu o încetineală agasantă scaunul și se așeză la mica masă rotundă din lemn de mahon.

Cu toate că era la cel puțin trei mese depărtare, o putea vedea perfect și urmări în toată splendoarea ei. Întruchipa tot ceea ce visase la o femeie. Avea, cel puțin în ochii lui, o feminitate deosebită. Buclele i se revărsau armonios pe umerii dezgoliți. Roșeața din obraji i se mai risipise, căpătând acum o ușoară tentă de portocaliu. Purta la gât un veritabil colier din perle.

Când chelnerul își făcu apariția la masă, ea îi zâmbi. Era un zâmbet sincer, ce lăsa la vedere o dantură impecabilă. Detaliile i s-au părut întotdeauna de o importanță absolută. Iar toate micile ei gesturi – cărora alții nu le-ar fi acordat mai deloc importanță – pe el îl încântau.

Fata își roti privirea prin cafenea. Când își dădu seama că privea înspre masa lui, plecă capul. Conștientiză astfel, cu o oarecare dezamăgire, că ceaiul i se răcise. Uitase de el și uitase de tot.

Ridică din nou privirea și o roti prin cafenea. Involuntar, aceasta rămase ațintită tot la ea. O privea, acum fermecat de delicatețea cu care sorbea din ceașca ce-i fusese adusă.

Nu o va mai vedea niciodată. Era imposibil să se reîntâlnească undeva. Gândurile acestea îl măcinau, deși era pe deplin convins că nimic pe lumea aceasta nu este imposibil. Atâta doar că unele lucruri sunt mai puțin probabile decât altele.

Constată cu stupoare că i se părea sublim până și modul în care își mângâia părul castaniu și felul în care șuvițele mătăsoase i se încolăceau pe degete.

Atenția și interesul pe care i le oferea se făcură remarcate. Dar, și așa, îi era îngrozitor de greu să disimuleze – măcar puțin – interesul puternic ce-l afișa față de ea. Exista ceva în acea ființă. Ceva ce-l fascina și nu putea spune cu exactitate ce anume.

Deloc surprinzător, privirile lor se întâlneau, iar atracția ce crescuse treptat era gata să izbucnească în momentul acela. Fu cuprins de un curent de energie, arzându-i simțurile și

învălmășindu-i mintea. Ea avea o expresie calmă și detașată. Lui însă îi sălta inima în piept. Rareori în viață mai simțise o asemenea bucurie. Nu era propriu-zis o bucurie, era o sublimă, și totuși absurdă și nejustificată voieșie.

Căldura pe care o întrezări în ochii săi îi trezi un amestec ciudat de plăcere și stânjeneală. Își coborî privirea și începu să mestece absent în ceaiul rece. Se simțea ca și cum ar fi trăit într-o bulă fermecată, nederanjat de grijile firești ale lumii. Dar bulele fermecate se sparseră într-un final și fu incapabil să-și ascundă amărăciunea ce-i inunda tumultuos sufletul.

Prin fumul ce se ridica din mucusul de țigară nestins, constată – plin de o mâhnire nefirească – că la masa acesteia își făcu apariția un bărbat. Atunci știu că e timpul să plece, ca și cum ar fi abandonat o luptă pe care de fapt n-o începuse niciodată.

Lăsă banii pe mica masă și își luă sacoul pe el. Leși în grabă. Afară ploaia încetase. Înainte de a pleca, simți că un singur lucru mai trebuie înfăptuit. Se opri la geamul cafenelei și privirea i se năpusti către ea.

Se uita la ea lung, cu insistență, de parcă ar fi vrut să-și noteze în memorie trăsăturile ei, una câte una. Ochii aceia luminoși și migdalați. Fața-i rotundă, acea expresie fină și disprețuitoare. Și, mai presus de toate, mâinile ei lungi și subțiri cu care gesticula neconținut. O clipă, ea îi surprinse privirea însetată și domoală alunecând asupra ei. Îi zâmbi, afișând un aer batjocoritor. Apoi, toată atenția ei se concentra asupra bărbatului în compania căruia se afla, vădit fascinată de vorbele sale.

O picătură îi atinse mâna tremurândă și se cutremură. Ridică privirea spre cerul înnorat. Vântul se întee și picăturile ce cădeau grăbite îl făcură să-și ridice instinctiv mâinile deasupra capului. Aruncă o ultimă privire către domnișoara pe care o surprinse surâzând. Era prima, dar totodată ultima oară când o va mai vedea. Cu pași grăbiți, se îndreptă spre stația de autobuz cea mai apropiată.

În depărtare se auzi un claxon...

Geo Dumitrescu și Oltenia

Corneliu VASILE

Cercetarea științifică poate aduce, în ciuda unui plan temeinic pregătit, printre meandrele sau hățișurile publicațiilor, genealogiilor, studiilor monografice și opiniilor subiective, numeroase surprize.

În lucrarea mea¹⁾, care pornește de la teza de doctorat, susținută în fața unei comisii academice formate din universitarii Andra Vasilescu (președinte), Marin Beșteliu, Alec Hanță, Elena Filipaș (coordonatoare) și cercetătorul științific principal Stancu Ilin, se observă noutățile aduse, în comparație cu studiile altor cercetători, în rezumat: relevarea unei vaste activități de ziarist angajat politic, nu de la suprimarea totală a libertății presei și exprimării (1 ianuarie 1948) de către regimul instaurat în România după al Doilea Război Mondial, ci chiar imediat după 23 august, adică de la începutul lunii octombrie a anului 1944, ca redactor la noul ziar „Victoria”, publicarea a două cărți de reportaje (una în colaborare) de tip elogiator, muncitoresc, prosovietic, cosmetizarea propriei biografii la orice schimbare politică la vârf, o mulțime de traduceri din franceză și rusă, sterilitatea lirică, vizibilă în numărul redus de poezii pe care le-a scris Geo Dumitrescu: puțin peste o sută. Mai sunt și alte descoperiri, rod al frecventării intense a marilor biblioteci, nu doar din Capitală (Biblioteca Academiei Române, Biblioteca Națională a României, Biblioteca Centrală Universitară Fundația „Carol I”), dar și a bibliotecilor locale și județene din Craiova, Buzău, Slobozia, Alexandria și Slatina (la aceasta din urmă am descoperit o ediție de versuri traduse într-o limbă de circulație, care nu a mai fost semnalată).

Cercetarea științifică nu se oprește odată cu susținerea tezei de doctorat, pentru cine are pasiunea domeniului, astfel că, ulterior anului 2005, am mai publicat articole despre viața și opera lui Geo Dumitrescu, în *Jurnalul literar*²⁾ (despre articolele și activitatea de propagandă

desfășurată pe ș a n t i e r u l hidrocentralei de la Bicz), *Luceafărul de dimineață*³⁾ (despre scrisoarea olografă pe care mi-a adresat-o autorul), în *Ramuri*⁴⁾ (despre legăturile autorului cu capitala Olteniei).

Mai întâi, se observă o antipatie a lui Geo

Dumitrescu față de olteni, care sunt considerați însă, de aproape toată lumea, oameni inteligenți, isteți, talentați, adică plini de calitate. Deși obârșiile sale au și urme oltenești, după mamă, Aurelia, născută Buiculescu, probabil că vizitele fiului de mic meșteșugar cu prăvălie de încălțăminte de pe Calea Griviței (Vasile Dumitrescu, fiul lui Oprea Dumitru, fără -escu, originar din Prahova) în satele unde avea rude să-l fi pus în situații neplăcute în raporturile cu oamenii și, îndeosebi, cu natura, astfel explicându-se, la primele sale încercări în versuri, tratarea „de sus” a unei fete de la țară, care n-ar fi avut alt destin decât să se îmbolnăvească de pelagră, mâncând mămligă, și „să nădușească” făcând copii, fără a avea aspirații înalte (v. poezia *Pelagră*). Este o ipoteză bazată pe studiul îndelungat asupra miticismului, asupra mentalității bucureșteanului, locuitor în Capitală la prima sau la a doua generație. Se vede aici adoptarea perspectivei orășeanului, mahalagiului, care ia ușuratic, voios, aspectele aspre ale vieții rurale⁵⁾. Se știe că Gheorghe (ulterior Geo) și fratele său, Mircea, își petreceau vacanțele la rudele din partea mamei, în localitățile Dobroteasa și Urși, din județul Olt, și Cornățel, județul Argeș, bunicul matern, State Buiculescu, fiind grefier la

Pitești.

Tânărului redactor la efemera revistă *Albatros* (martie-iunie 1941, 7 numere, dintre care două duble, deci 5 apariții) spiritul oltenesc îi apare deformat, într-un articol polemic din *Gândul nostru* (1942) contra publicistului D. Niculescu-Olt, care scria la revista de orientare opusă, de dreapta, *Porunca vremii*. Format, după cum el însuși a declarat, la cercul revistei *Cadran*, unde se reuneau intelectualii de stânga Manea și Corneliu Mănescu, Mihnea Gheorghiu, Al. Balaci, Ștefan Popescu, Dumitru Corbea, Silviu Iosifescu, autorul aruncă în luptă tot arsenalul de invective și caracterizări jignitoare, în pamfletul *Oltenii*, semnat cu unul din pseudonime: Ion Călimară, folosit frecvent, alături de Felix Anadarm, Jack Vatan și Vladimir Ierunca (până a-l vinde, pe o bere, lui Virgil Untaru, devenit Virgil Ierunca). „Spiță gureșă”, de „negustori de gaz, ardei gras, cărbuni, jurnale sau chiar rahat cu apă rece”, vizând numai „perspective de rezultat gras și zornăitor”, pasionat de „fișic”, adică de bani, conservator și cu tupeu „își croiește destinul cu siguranța cu care manipulează cobilița”, așa este descris olteanul, personificat de un publicist care și-a adăugat la nume toponimul Olt. Lăsând la o parte agresivitatea și lipsa de argumente a atacului contra unui adversar ideologic, în final, Geo Dumitrescu revine la localizarea geografică, sugerată de toponim, și emite o altă idee, cum că tocmai oltenii, „cu toată râvna localnicilor”, nu pot fi asociați zonelor elevate ale civilizației și inteligenței!

Articolul *Oltenii* apare la rubrica „Insectar”, redactată de Geo Dumitrescu, și anterior, la revista *Albatros*, și denotă o abandonare a condiției elevate a gazetarului, devenit mai târziu scriitor, iar, pe de altă parte, anticipează virulentele atacuri de presă scrise contra „imperialiștilor”,

„chiaburilor” și tuturor celor care se opuneau construcției „omului nou”, materiale omise mai târziu de autor din prezentarea biografiei și bibliografiei proprii.

Prin contrast cu opiniile nedrepte sau false despre olteni, despre regiune în general, Geo Dumitrescu, persoană cu ascendențe în județul Olt, nu a ezitat să accepte numirea ca director general interimar al Teatrului Național din Craiova (1946–1947). Publică articole în revista *Meridian* (Craiova, 1943), își exprimă nemulțumirea față de orientarea revistei *Ramuri* (în 1947), totuși este, în continuare, apreciat de olteni, Ilie Purcaru publicându-i un interviu în această revistă (1965). Un cercetător oltean, M. Nițescu (1925–1989), filolog, redactor la revista *Viața românească*, născut la Perieți, județul Olt, îi înregistrează patru articole și reportaje cu caracter proletcultist, în cartea publicată postum⁶⁾. Scriitorul și gazetarul s-a bucurat de atenția criticii literare, despre el publicând monografii Ion Bălu⁷⁾, din Prahova, Gabriel Coșoveanu⁸⁾ și subsemnatul, din Oltenia.

De menționat că scriitorul nu a ieșit prea des din Capitală, poposind mai mult în Moldova, la Bicăz, unde a fost trimis să înființeze o gazetă de perete combativă, cenaclul „Vladimir Maiakovski” și unde a publicat în ziarul „Zorile socialismului” (păstrat la Biblioteca Academiei Române), la Cluj, unde a fost înlocuitorul redactorului-șef de la „Almanahul literar” Cluj, cât timp acesta a fost bolnav, iar în străinătate a fost în Franța (mențione a fostului colaborator Virgil Ierunca) și în Elveția, împreună cu Adrian Păunescu (de asemenea episodul fiind relatat de alți scriitori).

Revenind la părerea despre olteni, Geo Dumitrescu crede, într-o scrisoare⁹⁾ redactată cu doi ani înainte de dispariția sa, survenită în anul 2004,

Note și bibliografie

¹⁾ CORNELIU VASILE, *Scriitorul vremii, vremea scriitorului*, București, Editura EuroPress Group, 2010, ediția online: books.corect.com/ro/books/prview/328/pdf

²⁾ *Publicistica lui Geo Dumitrescu: colaboraționism sau gazetărie „angajată”*, în *Jurnalul literar* (București), serie nouă, anul XIX, nr. 1-4 și nr. 5-8, ianuarie-februarie și martie-aprilie 2008, p. 26, respectiv p. 22

³⁾ *O scrisoare olografă*, în *Luceafărul de dimineață* (București), nr. 5-6, ianuarie 2010, p. 10

⁴⁾ *Scriitorul Geo Dumitrescu și Craiova*, în *Ramuri* (Craiova), serie nouă, anul XCVIII, nr. 9-10 (1047-1048), septembrie-octombrie 2003, p. 3

⁵⁾ MARIAN POPA, *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, București, Fundația Luceafărul, 2001, p. 353

⁶⁾ MARIN NIȚESCU, *Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii*, București, Editura Humanitas, 1995, p. 312

⁷⁾ ION BĂLU, *Nostalgia absolutului*, București, Editura Eminescu, 1981

⁸⁾ GABRIEL COȘOVEANU, *O generație pierdută?*, Craiova, Editura Scrisul românesc, colecția Hermes, 1999

⁹⁾ GEO DUMITRESCU, *Scrisoare olografă*, 23 februarie 2002

răspunzând la întrebarea mea despre familia sa și despre vacanțele petrecute în județul Olt, că aș viza „scopul (străveziu!) de a-l încorpora unui spațiu rural și pe cât posibil... oltean!... Adevărul e, însă, că aceste câteva vacanțe ale copilăriei n-au o relevanță deosebită și n-au avut alte urmări... Pe bunici nu i-am cunoscut și nu prea știu nimic despre ei, iar <<arborele>> cel mare al familiei e prea puțin implicat în viața și (mai puțin încă) în opera celui în cauză”.

Aflat la o vârstă înaintată, sigur că poetul, publicistul și traducătorul părea să fie deranjat de întrebări care urmăreau clarificarea unor aspecte ale vieții și creației sale, cunoscute fiind „cosmetizarea” și „reorientarea” sa cu fiecare nouă conducere la nivel înalt. Astfel, în afara chestiunii

obârșiilor sale, a legăturilor cu Oltul, l-a mai deranjat întrebarea dacă experiența sa militară are legătură cu titlurile *Jurnal imaginar de campanie* și *Libertatea de a trage cu pușca* (titlul inițial al poeziei era *Luna de la Trebizonda*, iar al volumului era *Pelagră*): „trebuie să recunosc că n-am nicio experiență militară”, dar i-a fost „de ajuns simpla experiență civilă” pentru a scrie despre un domeniu... necunoscut.

În același sens trebuie interpretată și atitudinea scriitorului față de olteni. Ceva cu sens figurat, o chestiune de imaginație, poate metaforică, oricum din afara subiectului, așa cum se mai obișnuiește prin lumea scrisului.

Mai singur decât slovele, Nichita

Aurelian Titu DUMITRESCU

Nichita Stănescu era mai inteligent decât firea; de aceea, povara sa de a fi om nu încătușa. Zâmbea mai suav decât libertatea; pentru aceea, în prezența-i, nu ne gândeam la naștere. Eram ipohondri fiindcă apropierea lui de moarte ne dădea rații mai mici din tăcere decât acelea care i se cuveneau sieși. Niciodată Bătrânul nu a fost om pentru a vrea de la el, ci numai pentru a da de la el. Niciodată Dumnezeu nu ni l-a apropiat prea mult, ci numai l-a așezat pe sub veșminte, spre a mirosi etern și mai bine decât primăvara. Îl vom regreta etern, fără să-l fi cunoscut nici măcar o clipă. Ne va învia la tăcerea absolută a miracolului, de pe care nîcînd nu ne vom putea desprinde buzele. Atîta aduîmecare de din prezența Domniei gîndul nu a avut nîcînd. Prea tîrziu se vor sfîdi iluziile ca să-L cunoaștem pe Cel Etern. Dumnezeu nu ne-a vrut niciodată mai mult ca el, Nichita.

Principele agoniza formele. Numai uneori Dumnezeu se poate lua după el. După Dînșii rămînem noi, să ne cerșim regulamentar singurătatea diformă a metafizicului.

Dumitru BĂLUȚĂ

Născut la 8 noiembrie 1948, în localitatea Sârma, Basarabia, stabilit la Brașov, România. Absolvent al Colegiului de Arte, secția teatru, din Soroca, (1967) și al Academiei de Drept din Harkov, Ucraina (1975). S-a produs în calitate de regizor, funcționar public, avocat. Este membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova de peste Prut, poet.

Debut literar – 1990. Colaborează la reviste literare din Basarabia și România. Semnează volumele de poezii: *La masa lui Brâncuși* (Pрут Internațional, Chișinău, 2004); *Fața din oglindă* (Prometeu, Chișinău, 2006); *Linia limită* (Pontos, Chișinău, 200); *Sensul circumferinței* (Pontos, Chișinău, 2009); *Refugiu în afi* (Minerva, București, 2011).

Prezent în *Almanahul Cultural 2008* al Asociației Culturale *Agatha Grigorescu-Bacovia* din Mizil, Prahova; *Antologia Cartea Poeziei* – 2011 (Arc, Chișinău, 2011); *Dicționarul Scriitorilor Români din Basarabia* (Pрут Internațional, Chișinău), edițiile 2007 și 2010; *Dicționarul Scriitorilor Români de azi din România, Basarabia, Bucovina de Nord, Banatul Sârbesc, Europa Occidentală, Israel și America* (Porțile Orientului, Iași, 2011) și *Antologia de proză și poezii pentru copii în limbile macedoneană și aromână Svetulki od monista – Scântilushi di mǎrdzilushi* (Antolog, Scopia, 2012).

Premii și mențiuni literare: laureat al Concursului de debut editorial *La steaua* – Uniunea Scriitorilor din Moldova și Editura Prut Internațional, Chișinău, cu manuscrisul *La masa lui Brâncuși* (2004); Premiul pentru poezie al săptămânalului *Literatura și Arta*, Chișinău (2008); Premiul *Ștefan Petică pentru poezie al revistei Porto Franco*, a Bibliotecii Județene V. A. Urechia și Asociației scriitorilor Costache Negri, Galați (2008); *Mențiune Specială* la Concursul Internațional de Poezie pentru românii din întreaga lume Starpress 2012, ediția a III-a.

MEMORIE

De șipote epoci –
vestigii și înțelesuri.

De verde frunza în herb
întru obârșii.

Ai altor geometrii
cuvânta-vor adagii

Și zice-s-a:
*viață deopotrivă
cu iarba călcată
de roata nebună a morții...*

NICI STEAUA

Nici steaua nu-ți e călăuză
până la capăt
câmpia de maci când treci
către roșul sângelui tău
în alb și negru să îl diseci.

Nici steaua nu-ți trece
până la capăt iluzia
că ai învins o moarte trufașă,
nălțând pe catargu-n declin
ultima ta de pânză cămașă.

Vai, nici steaua – adastă
alt semn, rostul nu ține? –
când maci în gură de sânge,
sfâșiate pânze marine...

ÎNDEMN

Deci, nu ne vom opri aici,
să mergem în aniversări
cu rosturi revendicate.

Să ținem de temeiuri dară,
dând zicerii așezământ
și dincolo de umbră,

iar urmele-ne în muzee
vor însemui istorii
de laude țărâni
întru acest îndemn.

PARABOLĂ

Niște semințe strânse în pumn –
par(aboli/za)te de (j)ale lumii:

desfaci palma
și le suflă vântul aiurea.

Dar să atingă una
solul oricât de pietros –
neapărat încolțește,
dă rădăcini,

Și un soi de materie învingătoare
asemenea sie.

Dumitru Băluță inserează o poezie deliberată în care efectele răbufnesc din ingenuitate și grație verbală... Autorul are o forță aparte de a supune, e un poet în deplinul sens al cuvântului și, atunci când trece dincolo de simplul artificiu imagistic, aceeași stare sufletească este exprimată în accente lirice tulburătoare...

Vitalie Răileanu,
revista *Porto Franco*, nr. 179, 2011

CONDAMNAREA UMBREI

Au ridicat potire cristaline
întru ținuta ei
fidelă și tăcută...

Acum – la tribunal,
sentința fără drept de-apel
e ca și scrisă:

cum că-a pactizat cu arborele
și lumina lui
legământ etern;

că pretutindeni certă e
și n-ar mai încăpea-n conturul
noilor geometrii.

... ci umbra – tot în sensul ei,
de la obârșii.

PE CARE-L AȘTEPȚI

Câte are fațete
sau lame de cuțit,
pe dinăuntru ce-o fi având,
adevărat să fie
acel pe care-l aștepți,
cuvântul?

Până la fund aștepți în potire
o scăpărare ce întârzie...

Ci, neîndoielnic, veni-va
vițelul de aur să-i ștergi –
de praful teluric –
copitele.

*(din volumul în curs de pregătire **Condamnarea umbrei**)*

Nicolae Truță și eterna reîntoarcere

Florin ROGNEANU

În luna august a anului 2004, Muzeul de Artă Craiova organiza, în toate cele cinci saloane de la parterul Palatului „Jean Mihail”, prima expoziție retrospectivă a artistului Nicolae Truță. Era un fapt cu totul neobișnuit, dacă ne gândim că Nicolae Truță împlinise în acel an, pe data de 9 februarie, abia 55 de ani. Singurul artist român contemporan care a mai avut o expoziție retrospectivă la această vârstă a fost Vasile Grigore, expoziția fiindu-i organizată tot de către Muzeul de Artă din Craiova. De obicei, expozițiile retrospective sunt organizate de către muzee atunci când artiștii împlinesc o vârstă venerabilă și, în general, sunt aproape de a-și epuiza resursele de inspirație și expresivitate plastică. În cazul artistului Nicolae Truță, s-a făcut o excepție, considerându-se că domnia sa intra într-o nouă fază de creație, după ce reușise, timp de trei decenii, o serie întreagă de expoziții personale programatice, expoziții purtând titluri poetice, cum ar fi: *Simfonia focului, Vârful cu dor, Trifoiul cu patru... ploi, Logodnă cu cerul, Miresele Dobrețului, Lacrima mesteacănului, Întoarcerea mireselor, Ochi de lumină și Miresmele Dobrețului*. Totodată, Expoziția retrospectivă de la Muzeul de Artă din Craiova s-a dorit a fi o reîntoarcere a „fiului risipitor” la mamă, adică revenirea în Craiova a sfiosului copil plecat de la Dobrețu pentru a urma cursurile Liceului de Artă, atras fiind de mirajul culorilor și de dramatismul desenului. La fiecare vernisaj, Nicolae Truță ținea în mod special să amintească numele profesorilor săi, adică ale acelor care l-au făcut să se nască a doua oară, de data aceasta ca artist. Este

vorba, în primul rând, de excelentul pedagog, om de artă și pictor Ilie Marineanu, unul dintre cei mai profunzi cunoscători ai Renașterii italiene, fost elev al maestrului Camil Ressu. De la domnia sa a învățat compoziția, construirea unei game cromatice armonice, tipurile de perspectivă și, în general, tot ceea ce ține de tehnica de execuție a unui tablou de șevalet. În schimb, pentru tot ceea ce înseamnă eșafodajul picturii, adică desenul, pașii tânărului Nicolae Truță au fost îndrumați de unul dintre cei mai importanți desenatori din spațiul artistic oltean, profesorul Ștefan Brădiceanu, fostul student preferat al marelui maestru Corneliu Baba. Avea să descopere frumusețea volumelor, a modelajului liber, profunzimea și „greutatea” sculpturii cu unul dintre cei mai importanți artiști contemporani români, Peter Iacobi, nume de referință în sculptura europeană, la fel ca și Șopov Cole Nicos, până de curând decanul Facultății de Sculptură de la Sidney, fapt care mai târziu avea să se materializeze în abordarea sculpturii monumentale și executarea a numeroase statui de for public, prezentate în Slatina, Drăgănești-Olt, Șerbănești, Potcoava sau în Dolj, la Velești.

Cele peste 45 de expoziții personale deschise în timpul vieții ne-au revelat un univers artistic extrem de divers, de la portret la natură statică, de la compoziție la scena de gen. Dar Nicolae Truță rămâne prin excelență un artist al peisajului, un peisaj ce pare a nunti veșnic între cer și pământ, natura fiind asemenea unui templu de închinăciune, având ca fundație pământul născător

de viață și drept cupolă imensitatea cerului. Legătura între cer și pământ este făcută de copacul-coloană, de copacul-inflorescență sau copacul purtător de lumină, care este mesteacănul.

Cum întotdeauna în spatele picturii se află desenul, trebuie să spunem că Nicolae Truță a fost un artist pasionat de desen, lăsându-ne un volum imens, de mii de desene și schițe, multe dintre ele adunate încă din timpul vieții în volume – primele șase tomuri, sub formă de album, fiind prezentate la expoziția sa personală deschisă în anul 1983 la Craiova –, aflate astăzi în colecția familiei artistului, iar altele donate Muzeului Județean Olt. În general, a preferat schițele și crochiurile în cărbune, alături de studiile făcute în creion sau în creion conté. Poate tot aici ar trebui să vorbim despre Nicolae Truță graficianul de carte, de experimentele sale grafice în realizarea unor cărți liliput cu desene inspirate din poeziile lui Mihai Eminescu, cărți tipărite la Editura *Scribul* din Slatina. Ele au fost rodul unei colaborări și a prieteniei existente timp de decenii între Nicolae Truță și poetul Ioan Smedescu. Însă proiectul cel mai ambițios al celor doi a fost tipărirea în anul 2005, la aceeași editură *Scribul*, a volumului *Poezii* de Mihai Eminescu, cu 58 de desene și peste 100 de vignete de Nicolae Truță, volum dedicat colecționarilor bibliofili, apărut numai în 170 de exemplare din care primele 50 personalizate.

Revenind la pictura lui Nicolae Truță, trebuie să spunem că expoziția din 2011 de la Timișoara, organizată de prietenul său din tinerețe, criticul de artă Ioan Iovan, s-a bucurat de un mare succes, cu atât mai mult cu cât revenea în orașul în care și-a petrecut perioada studenției, cu peste 40 de ani în urmă.

Există în întreg universul artistic al lui Nicolae Truță o stare de durere surdă, dincolo de spectacolul cromatic, durere care, poate, provine de la faptul că s-a simțit „contopit și în lacrimă cu

lumea celor desculți, ale căror urme pe rouă, pe brumă sau pe zăpadă i-au încălzit sufletul”, așa cum foarte frumos se exprima artistul într-un poem. Să nu uităm că Nicolae Truță a fost un poet deosebit de sensibil, care a ținut întreaga viață două „discursuri”: unul în fața șevaletului, ca pe o rugăciune zilnică, celălalt undeva la nivelul pământului, așa cum și-a intitulat și volumul tipărit la Editura *Scribul* din Slatina în anul 1998 – ***Discurs în catedrala ierbii***.

Remarcată încă de la debut de cunoscutul critic de artă Radu Ionescu, pictura lui Nicolae Truță s-a bucurat de deosebite aprecieri ale lui Ion Frunzetti, marele critic și istoric de artă. De altfel, trebuie să o spunem, Galeria de Artă din Slatina a beneficiat de prezența celor două mari personalități ale culturii românești amintite mai sus, datorită, în primul rând, lui Nicolae Truță și eforturilor sale deosebite de a organiza și *menține în viață* Cenaclul Plastic Slatina, timp de peste trei decenii, cu multe zbateri și, mai ales, sacrificii.

La fel s-a întâmplat și la Craiova, acolo unde încă de la debutul său ca elev, în anul 1969, promitea o evoluție artistică remarcabilă, iar primul său cronicar a fost cunoscutul grafician Gabriel Bratu, cel care îl întâlnea pe viitorul mare artist și credea cu adevărat în evoluția sa. Poate părea surprinzător pentru mulți, dar în anul 1995 marele om de cultură, scriitor și filozof care a fost Ion Desideriu Sârbu îi dedica lui Nicolae Truță un articol generos, în care căuta să descifreze „anotimpurile spirituale” din pictura și grafica sa, concluzionând că ne aflăm în fața unui adevărat „fruct copt”.

Pentru acea stare de demnitate pe care ne-a transmis-o mănunchiul de frumusețe al picturii și graficii sale, se cuvine să rămânem mereu recunoscători omului și artistului care a fost maestrul Nicolae Truță.

Mircea Andreescu (1940–1997)

Începând din acest număr, vom încerca să repunem în drepturi, în primul rând în dreptul la timp și la neuitare, o serie de autori cu care – vorba arhicunoscută a lui Marin Preda – timpul n-a mai avut răbdare (suficientă) pentru ca scrisa lor să vadă lumina tiparului sau nu în totalitate, faptele lor de litere rămânând uitate prin cine știe ce unghere de sertare, scrinuri poduri sau debarale, situație deloc măgulitoare pentru munca de-o viață a unui om, mai ales când acesta este un creator, adică o entitate care e recognoscibilă față de alte ființe asemănătoare sieși prin faptul că tot ceea ce arată lumii dă la iveală prin smulgere-din-sine-însuși, el pe sine născându-se în Celălalt, cititorul, mai mult sau mai puțin fățarnicul său frate, cum îl cataloga Baudelaire.

Așa că ne străduim, atât cât ne ajută puterile trupului și ale minții, să ne îndeplinim o datorie de conștiință redându-i pe acești autori (poeți, prozatori, dramaturgi) vieții spiritului și, implicit, circuitului valorilor, demersul nostru subordonându-se, în ultimă instanță, ideii de restaurare a firescului și normalității într-un areal cultural dat.

În acest spirit, îi rugăm pe toți colaboratorii noștri să ne semnaleze texte ale unor autori valoroși, care, din motive independente de voința lor, nu și-au putut publica opera în timpul vieții sau nu au făcut-o decât în mică măsură. Îi avem în vedere aici pe prozatorii Mircea Andreescu – nume cu care și inaugurăm rubrica – poeții George Enache, Aurel Găgiu, prozatorul Nicolae Fulga, criticul și istoricul literar Constantin Dumitrache ș.a.

*

Prozatorul Mircea Andreescu s-a născut la Radomirești (Olt), la data de 29 noiembrie 1940, într-o familie de învățători ce făcea parte din rândurile burghezo-moșierimii. Bunicul patern fusese tot învățător și ajunsese chiar revizor școlar. A

urmat cursurile Colegiului Național „Radu Greceanu” din Slatina. Licențiat al Facultății de Litere din cadrul Universității București. Ca profesor de limba și literatura română, a predat, de-a lungul anilor, la școlile din Pleșoiu, Brebeni, Colegiul Tehnic „Ion Mincu” din Slatina, Școala generală nr. 1 din același oraș. A decedat la data de 8 ianuarie 1997, la Slatina, în urma unui atac de cord.

Membru, ani de-a rândul, al cenaclului „Balada” de pe lângă fosta Casă de Cultură a Municipiului, a lăsat în urmă două romane și câteva povestiri, dintre care una o veți citi în continuare. Textul de față ne relevă drama unui suflet ce pendulează între două lumi, între două planuri – real și imaginar/halucinatoriu – care, la un moment dat, în mintea personajului, ajung să se suprapună și să se confunde, conducându-l, în cele din urmă, pe fondul unei afecțiuni fizice grave, spre un deznodământ fatal. Nu putem încheia această prezentare înainte de a adresa cuvenitele mulțumiri membrilor familiei autorului pentru disponibilitatea arătată în a ne pune la dispoziție materialul documentar necesar. (G.N.E.)

CE E CU MINE?

Căldura era înăbușitoare și Doru Moșteanu se așezase la umbră pe o bancă. Privea din nou sculptura și i se părea și mai grotescă, acum, când cu el se întâmpla ceva, ceva groaznic.

Își pipăise ceafa și se convinsese încă o dată de adevăr. Acum, în liniște, revedea

drumul. Trecuse de librărie și de casa de cultură, exact pe mijlocul străzii care, cândva, fusese centrul orașului. În mersu-i, se străduise din răsuputeri să nu se prăbușească și avusese puterea să treacă de farmacie și de noua cofetărie pentru a se sprijini de grilajul metalic ce închidea, pentru vehicule accesul pe stradă. Se rezemase cu spatele și putuse vedea bine drumul străbătut și, în capăt, atelierul de pictură, cu cei patru bărbați cu care vorbise. Toți patru îl priveau încă și păreau surprinși în poziția lor ca-ntr-o fotografie. Se întorsese cu privirea de la ei și ocolise grilajul, trecuse prin parcare aflată în laterala clădirii Miliției, urcase pe aleea atât de cunoscută și se așezase pe bancă, la umbră, având în față sculptura. De fapt, se așezase pentru a doua oară pe aceeași bancă, la capătul dinspre sud și în aceeași poziție, având mâna stângă întinsă și rezemată de stîngă de sus. Reținuse bine: poziția era aceeași, chiar și cea a piciorului drept, așezat comod peste cel stîng.

Nu voia să se gândească la ce-i spusese prima dată cei doi pictori. Spre a-l convinge că nu este vorba de o glumă urâtă, ei îi chemaseră, spre confirmare, pe ceilalți doi, de la atelierul vecin. Aceia nu numai că au confirmat, dar au și repovestit scena. Acum nu mai era nici un fel de îndoială, ci un adevăr crud, la care nu mai voia să se gândească. Prefera să privească sculptura atât de urâtă.

Și totuși, gândul stăruia în revenire, deși el își da seama că nu trebuie, mai ales acum.

Deodată, simțise bătaie în piept. „Iar am palpității!” Mâna dreaptă azvârlise țigara abia aprinsă, pătrunsese printre nasturi sub cămașă, apăsase ușor, mângâind locul sub care se afla inima. Bătăile erau resimțite nu numai în piept, ci și în palmă. „Iar am palpității și sunt foarte puternice!” Palma mângâia locul ce-i pune viața în pericol, îl mângâia cu grijă, cu o nespusă grijă, ca și când ar fi fost sânul femeii iubite, pentru a se convinge că, în contur, desăvârșirea este așa cum o percepe cu vederea. Numai că, de data aceasta, prin mângâiere ar fi vrut să spună: „Ușor, și ne revenim amândoi: și tu, lubito, și eu!” Tocmai atunci cineva îl salutase și el răspunsese ridicând privirea și recunoscând persoana. Încercase să se gândească la acel trecător pentru a uita de palpității și de ceea ce

aflase mai înainte, însă toate acestea stăruiau în chemarea lor.

Căldura era tot mai înăbușitoare și el își schimbase locul, alunecând spre capătul celălalt al băncii. „Te-am adus la umbră” – voia mâna să-i spună iubitei aflate sub mângâiere. Și Ea a înțeles. După un timp, privirea se reîntorsese spre sculptura aceea, iar gândul nu mai putea fi stăvilit...

Trecuse pe stradă când cei doi îl opriseră, iar el îi privise întrebător, căci îi cunoștea din vedere, dar discuții amicale nu avuseseră niciodată. Fețele le erau destinate într-un zâmbet cald:

- Ce întâmplare stupidă!..

Văzându-i nedumerirea, cel scund și îndesat continuase, dar zâmbetul acela dispăruse, dând locul curiozității.

- I-am văzut de nenumărate ori, dar niciodată nu s-au repezit la om.

- Cine?

- Căinii aceia: cel negru și cel bălțat.

El îi privea mereu nedumerit, și omul găsea de datoria lui să stăruie:

- Mai ales bălțatul e o mare javră și hoț fără pereche. Amândoi umblă pe sub mesele din curtea restaurantului, așteptând resturi.

El părea plictisit de discuție și ar fi vrut să plece, când scundul cel îndesat l-a oprit printr-o întrebare:

- I-ați lovit vreodată?

- Pe cine să lovesc, domnule?

- Căinii aceia.

- Dă-i dracului! Nu știu despre ce câini vorbești și nu cred că i-am văzut vreodată.

Nedumerit părea, acum, celălalt și își fixase privirea în ochii lui, părând, astfel, hotărât să nu-i dea drumul.

- Nu i-ați văzut pe Negru și pe Bălțat?

- Ce mă interesează pe mine câinii? Ce, sunt hingher?

- Noi ne gândeam că ați luat vreodată cârnați sau mici acolo și ați lovit vreunul pe sub masă, l-ați călcat pe coadă. Sau i-ați alungat...

- Cum să calc căinii pe coadă? Lasă-mă, domnule, în pace! Îți arde de glumă?

Din nou voise să plece, dar vocea stăruitoare îl oprise iarăși:

- Vă jenați? Ați fost cumva șprițuit atunci și nu vreți să vă reamintiți?

- Domnule, te rog să mă crezi că nu știu la ce te referi, iar glumele nesărate nu-mi plac!

- Știi..., asta i se poate întâmpla oricui. Un păhăruț în plus..., un necaz..., o indispoziție... Dar nu vreți să intrați? N-ați fost niciodată pe la noi.

Intrase în atelier, privise sumar și se întorsese spre cei doi:

- Am privit în trecere tablourile expuse și aș fi vrut să intru, dar atunci nu lucrați, iar eu tocmai asta aș fi vrut să văd. Prețurile sunt modeste, iar îndemânarea, rapiditatea execuției trebuie să asigure câștigul, nu?...

- Deh, domnule, arta nu este la îndemâna oricui, și dumneata știi bine asta. Noi, neputând ajunge la originalitate, ne mulțumim cu reproduceri ieftine, în serie.

- Am văzut destui cumpărători.

- Sunt. Nu mulți, dar destui, cum spuneți.

- Mai ales că peste drum aveți și concurență. Chiar m-am mirat de asta: două ateliere de același fel, puse față-n față, presupun de la început echilibru în valoare. Dar echilibrul în vânzări se păstrează mereu?

- Cu mici oscilații – când de o parte, când de alta – se păstrează.

- Asta înseamnă concurență cinstită, care vă onorează și vă stimulează.

- Suntem buni prieteni cu ei.

- Vă onorează și mai mult, fiindcă oamenii de aceeași meserie nu prea își recunosc reciproc meritele.

- Nici ei și nici noi nu avem merite deosebite. Ce ne-am putea recunoaște reciproc?

- Cel puțin meritele morale. Concurența în prietenie presupune asta.

- E altceva. Dacă nu suntem artiști adevărați, cel puțin oameni modești putem fi. Fața bărbatului scund căpătase din nou acel zâmbet deschis, iar el simțise nevoia să plece. Celălalt ghicise asta și spusese:

- Când ne vedeți lucrând, poftiți, căci veți fi primit cu plăcere!

- Mulțumesc!

Schițase gestul plecării, îndreptându-se spre ușă. Se oprise însă:

- Acum chiar că nu mai înțeleg gluma dumneavoastră!

- Dar nu e nicio glumă la mijloc!

- Povestea aceea... Căinii...

- V-am spus că asta i se poate întâmpla oricui! De ce vă jenați?

- Nu e vorba de nicio jenă! Pur și simplu, nu știu despre ce vorbeți.

- Cum, nu vă amintiți?

- Nu-mi amintesc nimic și-aș vrea să-mi explicați!

- Leșiserăm amândoi și conversam peste stradă cu vecinii. Tocmai ne hotărâserăm să mergem cu toții la o bere. Făcuserăm câțiva pași și v-am văzut silueta. Vă aflați chiar la intersecția cu strada ce coboară de la biserică și duce spre atelierul albanez. Am văzut și câinii, dar nu am bănuțat nimic, știindu-i fără fără stăpân. Tute, hoinari... Cum să muște astfel de câini? Trecuserăți strada și vă aflați pe trotuar, părând, astfel, mai înalt. Atunci, l-am văzut pe Bălțat mușcându-vă de picior. V-ați speriat și câinele s-a retras și el. Se vede că v-ați împiedicat de ceva și ați căzut în parcare de lângă farmacie. Atunci câinele s-a repezit a doua oară și v-a mușcat. Am avut timp să ajung și să-l împiedic să vă muște și a treia oară. V-ați ridicat și v-ați scuturat de praf, apoi ați privit în jur. Vă uitați la mine uimit, dar v-ați continuat drumul destul de liniștit.

- Când s-a întâmplat asta?

- Alaltăieri.

- Pe la ce oră?

- Pe la unsprezece.

- Erau mulți oameni pe stradă?

- Nu erau prea mulți, dar nici cei aflați întâmplător pe-acolo nu au văzut chiar toți, căci câinele aflat în atac nu lătrase, iar dumneavoastră, în cădere, nu ați scos nici un țipăt. N-ați atras atenția, deci, și am considerat că de aceea nu mi-ați mulțumit sau, poate, nu ați observat ajutorul meu. Am ridicat nepăsător

din umeri și m-am întors la prietenii mei.

- Ați observat și dumneavoastră scena? – l-a întrebat el pe celălalt lucrător care tăcuse până atunci.

- Da, a răspuns acela posac și părând stingherit.

- Dar câinii i-ați mai văzut de-atunci?

- Chiar azi-dimineață. Se strecurau printre picioarele oamenilor aflați la mese și așteptau liniștiți și așteptau să li se arunce un colț de pâine rămasă.

- Deh, eu știu ce să cred? Numai să nu fie vorba de o glumă...

- Nu e glumă și nu trebuie să vă jenați.

Scundul spusese așa ca să se înțeleagă că el considera negarea lui ca fiind intenționat motivată, nu prin uitare, ci din jenă.

De aceea, Doru Moșteanu se bucurase părăsind atelierul. Nu făcuse decât câțiva pași și rămăsese surprins: „Dar ăsta e un gol în memorie! Și ce gol! Nu mai vreau să mă gândesc la asta!” Și se dusesse prima dată să se așeze pe bancă, la umbră.

Sculptura din față, în goliciunea ei, îl duse cu gândul la frumusețea sau urâtenia ascunsă sub pretextul păstrării unor conveniențe sociale. „Dar adevărul poate fi ascuns sub vestminte mereu schimbate?” – se întrebă. Apoi își răspunse singur: „S-ar putea. Uite, eu, de pildă, îmi ascund mie însumi un adevăr pe care nu vreau să-l aflu.” Atunci se ridica se în picioare și se îndreptase din nou spre atelier. Cerase noi amănunte, le primise de la cei doi, dar nu voia să creadă în ele. Meșterii aceia se văzuseră nevoiți să-și cheme prietenii, martori și ei, și aceia confirmaseră hotărât un adevăr pe care el încă nu voia să-l accepte.

- De ce nu ne credeți, domnule? Suntem patru. Socotiți și acum a fi o glumă de prost gust?

- Nu pot să cred! Aș fi reținut ceva dintr-un șoc atât de puternic!

- Uite semnul aici! – spusese unul dintre cei doi veniți și întinsese degetul arătând spre gâtul lui.

În fața celor patru își pipăise gâtul la locul indicat din partea stângă. Îl atinsese cu degetele și-i simțea clar conturul, ca și durerea la apăsarea ușoară. Nu putea vedea semnul, dar îl simțea la pipăire, așa cum, distinct, simțea și durerea în carnea rănită. Era un adevăr care nu

mai putea fi contestat și se simțea rușinat că nu crezuse de la început în vorbele celor doi, deveniți, ulterior, patru.

„Patru oameni pot face o glumă proastă, dar aici este un adevăr, iar confirmarea lui se găsește întipărită în carnea mea.”

Fiori îi străbăteau trupul, și el se forța să-și aducă aminte dacă se mai întâmplase vreodată să aibă astfel de goluri mari în memorie și nu găsea. Încet, fiorii aceia își pierdeau din intensitate și trupul întreg îi fu cuprins de o căldură moleșitoare.

Da, da, se mai întâmplase o dată și începea să-și amintească...

Intrase într-o sală mică a Casei sindicatelor. Nu mai reținea de ce se dusesse acolo, dar amănuntele se păstrau încă bine în simțurile lui. Părea a fi un fel de sală de cursuri, căci avea tablă, iar pe ea era desenată o schemă a unui aparat electric sub care erau scrise niște formule matematice care păreau semne ciudate sau magice pe care el nu le înțelegea. La biroul din fața tablei era cineva, iar la mesele cu scaune stăteau bărbați și femei tinere care întorseseră capetele spre el. Bărbatul de la catedră spusese, într-un fel, supărat:

- De când te așteptăm! Acum putem începe.

La cei din bănci s-a produs un freamăt, s-au auzit scaune mișcate și unul a început să spună ceva ca pe o lecție bine învățată, dar nu a rostit decât câteva fraze și a fost întrerupt de o femeie. În vocea ei se simțea tinerețea. Cei doi păreau, atunci, că poartă un dialog din care el nu înțelegea nimic. Nu le putea observa fața, ba chiar nici nu putea preciza cine erau cei care vorbeau, căci unii erau cu spatele la el, alții erau întorși numai pe jumătate, privind în gol. Numai puțini erau întorși cu fața spre el, dar aceia tăceau. Toți păstrau poziții libere de orice obligație față de cei prezenți, chiar și față de cel de la catedră. Era ceva ciudat de bine organizat, și el se mira de asta, căci întotdeauna vorbea numai unul.

- De ce taci? – se auzise apostrofat de omul de la catedră, care îi vorbise la intrarea în sala aceea.

Cum mirarea se păstra în tăcerea celorlalți, a auzit:

- Nu-și știe rolul!

Cel care spusese asta se bucura parcă.

- Îl știe!!! Îl știe bine!!! Îl știe încă de la repetiția trecută!!! – adăugase cineva.

- Atunci, de ce tace?

El se mira mereu și nu-i venea în memorie niciun cuvânt.

- Treceți peste replicile lui! – spusese omul de la catedră după ce îl privise un timp.

A început, atunci, din nou, vorbăria aceea din care el nu înțelegea nimic. Apoi, parcă și-a dat seama și el că e vorba despre o piesă de teatru, dar nu o văzuse niciodată jucată, nu o citise și nici nu auzise ceva despre ea. Mai înțelegea că el are un rol al lui, pe care nu-l știa și, de aceea, se păstrau pauze stânjenitoare și totul mergea mai greu. Simțise, atunci, că el nu poate pleca de-acolo, că trebuie să aștepte ca totul să se termine pentru a cere și a da explicații. Lucrul acesta îl ținea pe loc în mod caraghios și inutil, părând încătușat în propria-i voință de a rămâne.

Deodată, vorbăria aceea s-a terminat și a început o gălăgie ca aceea pe care o fac elevii în recreații, când spun câte ceva și nimeni nu înțelege mare lucru. A urmat înghesuiala de la ieșire, și cel de la catedră a trecut supărat pe lângă el, fără să-i răspundă la o întrebare pe care i-o pusese chiar atunci. Înțelegea bine că ei trebuie să se întoarcă, fiindcă pe mese și pe catedră rămăseseră niște cărți albastre și foi dactilografiate, iar din pupitre fiecare își scosese umbrela, o privise cu mare atenție și, iarăși, toți se îmbulziseră spre ușă. De la intrarea și până la ieșirea lor din sala aceea, el fusese împins când într-o parte, când într-alta, când înainte, când înapoi. Rămas singur, își spusese: „Afară plouă.” Era o ploaie de vară, el nu avea umbrelă și trebuia să aștepte.

Gândindu-se la cele petrecute atunci în sala aceea a Casei sindicatelor, își spusese: „Am goluri mari în memorie, de vreme ce nu știu pentru ce m-am dus acolo, cum am sosit, cum am ajuns acasă într-o zi când afară ploua cu găleata.” Rămăsese și el uimit, căci nu știa ce întâmplare trăise. Nu putea preciza nimic, și el aceasta tot pe seama memoriei o punea. Da, memoria devenise ciudată tocmai atunci când el dorea să fie cât mai exactă.

Își dusese mâna stângă la piept și nu mai

percepuse bătaie care să-l îngrijoreze. „E noapte, lubito, și trebuie să ajungem acasă. Fii liniștită! Trebuie să ajungem! Ții minte? Am mai făcut noi un drum mai greu și mai lung în noaptea aceea a nunții, și tu ai fost cuminte atunci și m-ai ascultat și m-ai ajutat, deși era să ajungem cu mașina zob în râpa aceea de pe Dealul Corbului. Dacă ai putut rezista atunci, la prima ta zbatere, să nu mai poți acum, după atâtea? Trebuie să poți!”

Mergea domol, cât mai domol posibil, pentru a evita eforturile. Doctorița aceea îi spusese să le evite atunci când presimte palpitații sau după aceea, iar când are, să se așeze sau, mai bine, să se întindă „la orizontală” dacă se poate, căutând liniștea. Și el respecta spusele ei. De aceea mergea domol prin noaptea răcoroasă, cu străzi luminate, pe care se vedeau oameni singuratici sau câte doi ce păreau a se furișa și grăbi în același timp. „Uite, dau colțul, cobor treptele și ajung imediat în capătul străzii mele. Să fiu, însă, atent la trepte, căci nu sunt luminate!” A coborât treptele și pustietatea străzii i se părea a fi în avantajul lui. Deodată, însă, a tresărit, căci în spatele lui a auzit ceva lovind ușor, dar ritmic asfaltul. A întors capul și a văzut ceva alb în mișcare. N-a făcut niciun gest rapid de apărare, ci numai s-a întors cu fața spre albul acela. Era un iepure care se oprise și el și-l privea dintr-o parte, numai cu un ochi. „Un iepure! A ieșit din vreo curte, nu mai găsește locul de întoarcere și va rămâne pe stradă. Dacă trece vreo mașină, îl orbește cu farurile și e pierdut. Și dacă îl găsește un câine? Ce-i pot face? Cu ce-l pot ajuta eu?” Și-a continuat drumul. La aceeași distanță, venea și el, iepurele. „Spre capătul străzii va găsi mai ușor un rest de mâncare și va putea intra în vreo grădină. N-are decât să vină după mine.” Apoi a auzit în urma lui izbucnind, înalt, un râs de femeie bătrână prefăcută, și asta l-a făcut să se înfioare din cap până-n picioare. A întors privirea și râsul a încetat brusc. Numai iepurele alb rămăsese și se oprise, păstrând mereu aceeași distanță.

Își continua drumul auzind lipăitul labelor pe asfalt, întotdeauna în stânga lui, simțindu-i astfel prezența în preajma trotuarului. La un moment dat, râsul acela s-a repetat și iarăși s-a înfiorat și, atunci, s-a aplecat pentru a apuca un lucru ce se zărea la picioarele sale. A apucat acel ceva în mână, s-a ridicat și a vrut să arunce în

spate, spre acel răs straniu care îl înfiora. Atunci a înțeles că, de fapt, avea în mână un os, un os mare și alb. Tocmai osul acela îl făcuse să-și revină, mai ales că râsul încetase. În spate nu era decât iepurele alb. A aruncat cu forță osul cam acolo unde bănuia că se auzise râsul. Apoi și-a văzut de drum. „În urma mea nu e decât iepurele. Mă înșeală, desigur, și auzul, nu numai memoria.” Asculta atent cadența lăbuțelor în spatele său pentru a se convinge dacă aceasta se mai aude în timpul râsului. „Noaptea se țin scai de mine iepurii, iar ziua mă doboară câinii pe stradă!” – se mira el, evitând, însă, concluzia. „S-ar putea ca și judecata să-mi joace feste și n-ar fi de mirare.” Și gândul continua: „Deocamdată, simt că numai lubita îmi este credincioasă.” A ajuns la poartă, a privit îndărăt, a deschis, a vrut să intre și aștepta râsul acela straniu. A simțit țâșnirea iepurelui, pe lângă el, prin poarta deschisă. Îl urmărea cu privirea, și fuga iepurelui părea să fie o joacă. Din nou a auzit râsul acela, care părea, acum, mai întărit. Câinele i-a simțit prezența, și el s-a bucurat, căci animalul părea să nu fi simțit sau văzut iepurele ce trecuse spre grădină. El, Doru Moșteanu, însă, îl zărise în fosta grădină de păsări, printre ridichi, stând liniștit și, probabil, ronțâind cu plăcere. A deschis ușa, a mai privit o dată albul dintre ridichi și a intrat în casă. În camera lui a aprins lumina, și-a pus pijamaua și s-a întins în pat cu fața în sus. În stânga lui, chiar lângă comutator, se vedea anexa, iar deasupra ei niște hârtii puse pe o carte albastră. A simțit din nou neliniște și s-a ridicat. A privit mai întâi cartea. Autorul și titlul erau foarte clare în memoria lui. În studenție, văzuse piesa jucată de mari actori, o ascultase, apoi, la radio și o și văzuse la televizor, într-o distribuție de excepție. A privit și colile dactilografiate. Era rolul lui, pe care, acum, putea să-l reproducă de la început până la sfârșit, fără ezitare. Cum nu-și amintise de piesă? Cum n-o recunoscuse, acolo, în sala aceea mică unde se făcea repetiția? „Feste ale memoriei!” Dar parcă numai memoria era așa? Râsul acela ciudat de unde venea? Cine îl producea? Văzul nu-l înșelase și el? Confundase un os cu o piatră chiar sub un bec puternic pe stradă. Apoi, iepurele era o realitate sau o închipuire a minții lui? A pus cartea pe anexă și paginile cu rolul, deasupra. S-a întins în pat.

„Veghează-mi liniștită somnul, lubito!

Mâine vom merge la medici.”

*
*   *

În mijlocul nopții, se trezise cu palpitații. Inima i s-a liniștit destul de repede, dar el nu mai putea dormi. Și-a reamintit totul: întâlnirea și reîntâlnirea cu pictorii, meditația din parc, drumul, sosirea acasă, chiar și cuvintele spuse înainte de-a adormi. Se temea de noi palpitații. Și-a dus stânga la piept.

„Nu e bine, lubito. Asta-mi mai lipsea! Tu singură nu te poți stăpâni, cu greu te potolesc și eu, deși știi bine că sfârșitul meu e și al tău, căci noi suntem legați prin viață. Starea asta generală de oboseală continuă în care uneori mă întreb cât voi mai rezista, pare să nu mai ia sfârșit. Acum – alta! Golurile mari de memorie nu sunt de glumă și – fii atentă! – sunt verificate. Apoi glasul acela de femeie prefăcută în râsul ei, iepurele acela alb nu sunt altceva decât rodul unei minți bolnave, iar mintea aceea este a mea. Mâine vom merge la doctori, ne vom lăsa în seama lor și, mai mult decât probabil, ne așteaptă o internare. Acum eu nu mai pot dormi și vreau să înregistrez în scris ceea ce se întâmplă cu mine, căci mâine, sub influența medicamentelor, cine știe dacă-mi voi mai putea aminti, și eu vreau să știu totul, deși mă îngrozește.”

A luat caietul, creionul și a scris până la:

- Uite semnul aici!

Cuvintele le spusese meșterul acela, iar el le transcrisese exact.

Surprins de amintirea acelor vorbe, a dus mâna stângă la gât, acolo unde trebuia să fie semnul, dar semnul nu mai era. L-a căutat și pe partea cealaltă a gâtului, dar nici acolo nu era.

Inima își reîncepea salturile, și el s-a întins în pat. Palmele lui, prin mângâiere, nu căutau să liniștească inima, ci căutau un semn pe care îl pipăiseră ziua în parc, pe banca aceea, de mai multe ori. Acum nu-l mai găsea, deși îl căuta cu ambele mâini. Nu mai era nici pe gât, nici pe cap, nici pe piept, nici pe spate. Și-a îndoit genunchii, și-a pipăit amănunțit picioarele, dar nici ele n-aveau nici cel mai mic semn, nici cea mai mică urmă de mușcătură.

Nu-l mai interesau salturile inimii. Ochii lui căutau acum anexa pe care văzuseră rolul lui,

acela pe care, cu puțin timp înainte, l-ar fi putut reproduce fără greșală de la început până la sfârșit. Ochii lui căutau cartea aceea albastră, pe a cărei copertă citise numele autorului și titlul, pe care o răsfoise și o cântărise parcă. Acolo, pe anexă, o găsisese alături de rolul dactilografiat și tot acolo o pusese înainte de culcare.

Întins în pat, privea, pe anexă, cartea albastră și, deasupra ei, se vedeau paginile dactilografiate, dar el nu-și mai amintea nici titlul, nici numele autorului și nici vreun cuvânt din rol. Palpitațiile deveneau mai rare, dar mai puternice, însă el nu le mai băga în seamă, deși era conștient că trebuie să stea neapărat întins.

„Acolo, sus, pe anexă, nu se află niciun rol, nu este nicio carte de teatru. Trebuie să fie

vreun text de-al meu, pus de mine cândva pe o carte pe care acum nu mi-o reamintesc. Nu este nici un rol acolo, nu este nicio carte de dramaturgie, așa cum nici pe corp nu am niciun semn, nicio urmă a unei mușcături recente de câine. Ce e cu mine? Fii cuminte, lubito, că vreau să mă conving!”

Când palpitațiile s-au mai liniștit, s-a ridicat din pat, a făcut trei pași, a ridicat mâna și a apucat ceea ce dorise. S-a reîntins cu fața în sus și a privit mai întâi rolul. Erau câteva pagini dactilografiate de el recent. A privit, apoi, cartea. Avea coperte albastre și era un manual.

Mâna stângă s-a îndreptat spre locul știut și a reînceput mângâierea, care devenea, cu timpul, tot mai înceată...

Orga de vânt

Niște aproape-cuvinte

George Nina ELIAN

În capătul coridorului blocului de la periferie se afla un dulap cu oglindă, al cărei argint spart și prăfuit îmi anula orice gest.

Făceam câțiva pași, apoi mă opream, ca și cum/ ca și când aș fi ajuns la mijlocul drumului dintre două sfârșituri.

Privirea îmi aluneca pe ziduri, apăsătoare, igrasioasă chiar, aidoma urmei unui diluviu străvechi, deodată cu umbra. Întindeam mâna, căutând un contur de lume sau de aparență a ei.

Credeam că, astfel, voi izbuti să dau peste vreun sunet care să-mi lege viața de o cifră, oricare, ca ultim răspuns al luminii la țipătul speriat al copilului străfulgerat de căderea intempestivă și fără drept de apel a secunde, când întunericul impenetrabil al apei s-a preschimbat în eu...

... Și, atunci, am vorbit...

Era dreptul meu la sinucidere.

Maria Calciu sau așezarea în poezie prin pierderea inocențelor succesive

Ciprian CHIRVASIU

Pentru că mi le-a dăruit cu mult drag, am citit primele cinci cărți de poezie ale Mariei Calciu. Și am avut parte de o surpriză extremă. De când respir cuvinte nu am întâlnit niciodată, la nimeni, o evoluție atât de rapidă, de precisă și de responsabilă a spiritului poetic dinspre joc spre genul greu, metafizic. Drum care presupune, în același timp, asumarea unei uriașe responsabilități: de acum înainte, Mariei Calciu nu i se mai permite retragerea. Domnia sa trebuie să meargă mai departe, fiindcă orice întoarcere sau abandon se va transforma, de la înălțimea nobilă unde versurile sale au ajuns, în spații muștrătoare, unde vinovăția se multiplică și se amplifică de la sine.

Iată câteva repere ale acestui destin. În volumele „Nenumite” (2007) și „Insula iubirii” (2009) experimentează o retorică eterică, aproape copilărească, unde încearcă să descarce deodată toată muniția tematică a poeziei dintotdeauna: toamna, labirintul, biletul de adio, statuile, brăduții de Crăciun, măștile uzate, paginile rescrise, stelele căzătoare, cuiburile de cuci, insula pustie, trandafirii, Calea Lactee, crinii albi, iubirea, creioanele colorate, cerul albastru, privighetorile, nuferii, lacrimile de copil, norii, rugăciunea. Doar fulgurațiile de versuri superbe anunță cu sfioșenie ce va urma: „Să plâng/ până ce părul îmi va ajunge până la glezne”, „mă

doare spatele de la tocuri și de la gânduri”, „arată-mi și mie măcar cum dormi”, „un fluture firav în miez flămând de iarnă”, „înșelător și iute ca o moarte”, „totul în jur pare atins de-o veșnicie frântă”, „lăsând gerul să dezbrace zidurile”, „din talpa ta creștea pământ lângă pământ”, „miraje răsturnate pe aripi de vânzare”, „Întelenite ape/ între zburate păsări”, „când mai veneai/ de nu cumva/ pe lângă coasta mea/ treceai la bal/ zburând prin vămi străine”, „prinde în palme/ deschisa cale/ adevărata ușă”, „esențele înalte și rare trecute prin/ lemn de viori” sau „trecerea căilor ferate ce/ îți separă coastele de haine”. Toate acestea eclipsate sau doar puse contre-jour de „pâini ecologice clonate”, „parcarea din jurul blocurilor „experimentul comunist”, „stadiul puterii de la 11 septembrie 2001”, „întreprinderi mici și mijlocii având ca obiect de activitate...”, „zonele ce le-au fost repartizate”, „zone de conflict”, „liberul schimb”, „costul unei excursii de o zi, pentru o singură persoană/ în Insulele Canare” etc. Din această perspectivă, poemul „Noua Ordine Mondială” și „Omul din ziar” par mai degrabă niște expuneri jurnalistice sensibile, ținute în fața unui auditoriu naiv. În ambele cărți verbiajul este excesiv, dar îl socotesc o măsură a candorii.

„Ninsoare de migdali” (2009) marchează un pas important spre maturitate. Versurile mari apar din ce în ce mai des și capătă greutatea inefabilității

extreme: „literele/ sub care m-am/ ascuns închizându-mi privirea privită durut”, „dar noaptea ce căzuse între noi te-a tresărit”, „aștept să-ți/ crești pe umeri/ ninsoarea de migdali”, „știam și drumul de scăpare/ către/ Lumina fără geam”, „scânteile/ venindu-le spre noi”, „șoaptele multe/ care-ți dansau în mod citit pe pleoape”, „fructele de mare ne invitau la masă”, „ca/ nu cumva uitând să pleci/ șederea/ să îți fie mai prelungă/decât ce-nseamnă a sorbi”, „zburai prea jos cu multă umbră/ un zbor necopt necunoscut de mine/ deși zburdam în călduri de cocori”, „doritele căruțe cu doruri împăiate”, „revenita mea/ Venire servea ca Burete/ pentru spălarea urmelor”, „mergându-mă cu Cortul tău în mine”, „Ți-ai așezat fâșiile din tine pe/ o bancă”, „păduri de lacrimi se apleacă-n mine/ stând parcă să se rupă sub ploile de rod”, stele/ căzătoare/ fără colțuri/și /care mai de care/ nepolare”, „prinzându-mă de rădăcini visate pe care le/ creșteam/ Copaci/în mine/ ca nu cumva curgând să mă înec” etc.

Subscriu fără rezerve la opinia maestrului Aurelian Titu Dumitrescu: „Tabăra” este cel mai reușit poem din volum: „Ulise – cel – Nou – și – Mare/ legat cu panglicuțe” este agentul frivol care comandă eșuarea realității în iluzie, „o, umbre pe umbre” devenind antipodul anatemitizat al vieții care are drept temei „moartea pre moarte călcând”. În 1942, Denis de Rougemont scria în celebra sa „La Part du Diable” că „Primul truc al diavolului este incognitoul în care se menține. Dumnezeu spune < Eu sunt Cel Ce sunt!>. Însă diavolul, totdeauna gelos pe Dumnezeu și doritor de a-L imita, fie și pe dos, căci el vede totul de jos în sus, ne spune așa cum îi spune Ulise ciclopului: <Eu mă numesc NIMENI, nu e nimeni aici. De ce ți-e frică? Tremuri în fața inexistentului ?>”

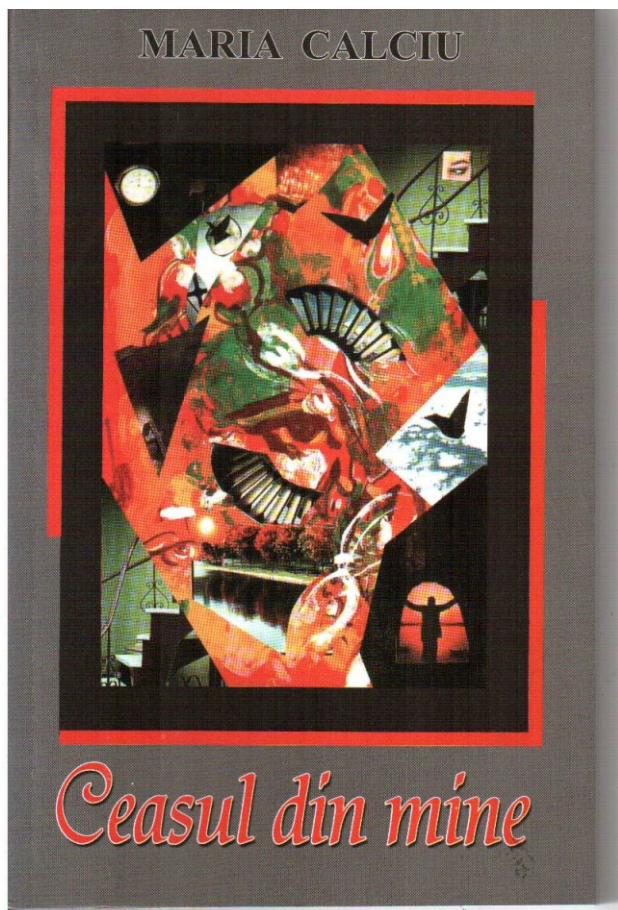
Cu „Fata care vede prin haos”, titlu sugerat de Titu în „Postmodernism în coduri antice”, cuvântul înainte la volumul precedent, Maria Calciu face un salt spectaculos către cartea-poem, semn al asumării coerenței discursului. Aici dimensiunea narativă a poemului nu mai are stridență, fiindcă se subordonează unui mesaj fără echivoc. „Fata care vede prin haos” este relatarea onirică a unei călătorii inițiatice de „Atâta țărână cât am putut mânca/ din palma/ locului pe care l-am umplut cu primul meu

tipăt/ Trezindu-l” trecând prin „joaca și fuga la râu”, prin experiența purtării a „două curele străine/ atârând între ele o lădiță/ neagră/ ușoară” și a unei „rochițe cu nume atât de ciudat/ mirosind a pătrate albastre”, exersând primii fiori ai învățăturii, ai primei dăruiri erotice, ai primei compuneri, ai studiului consecvent lângă o sobă rece resimțită ca un centru al universului casnic – care își capătă rostul abia după ce este umplută cu uluirea plecării tatei spre neant – un zarzăr tăiat pentru lemne de foc, urmată de aflarea stupefiantă a propriei frumuseți sorbite pe uliță de doi băieți „având în loc de capete/ ochi uriași de vultur” și sfârșind cu întâlnirea aceluia bărbat în stare să-i privească doar cuvintele, prin care intră cu fruntea în mistica scrierii. „Fata care vede prin haos” povestește cum la semnificațiile profunde nu se poate ajunge decât prin pierderea inocențelor succesive.

Este un text atât de bine legat, încât o actriță profesionistă îl poate învăța, cu puțin efort, pe dinafară și-l poate transforma într-un strălucit one-woman show.

Și, nu în ultimul rând, reprezintă odihna către volumul „Ceasul din mine” ce dezvăluie că „Răul odată ce a căpătat chip hrănindu-se cu noi, devorându-ne, golindu-ne încetul cu încetul de propria noastră esență și natură umană, intră în cotidian, noi, creatorii lui, servindu-i drept mască. Acest rău nu numai că respinge orice mână întinsă cu bună-credință și cu iubire spre cel care i-a dat chip și pe care, cu voia acestuia, îl golește de sine, dar, mai mult de atât, încearcă, dacă nu să își apropieze această mână, cel puțin să o murdărească, chiar să o smulgă, pentru ca nu cumva vreun deget să rămână acuzator îndreptat către el”. Maria Calciu are dreptate. Este una dintre însușirile disimulatorii ale Satanei. Ceva mai ceva decât Rougemont, în „Micile poeme în proză”, Baudelaire arăta același lucru: „Cea mai frumoasă șiretenie a diavolului constă în a ne convinge că el nu există”. Din această perspectivă, „Ceasul din mine” reprezintă o situație deplină în pretutindenea spirituală a poeziei autentice.

Temele abordate sunt scuturate bine de orice zguri placentare, retorica devine gravă, incantatorie, textul este străfulgerat de revelații autentice. Iată

câteva exemple definitorii. Imposibila osmoză care duce la cunoașterea ataractică, nemișcată a golului: „Cum stăteam/ Unul lângă celălalt sau unul în prelungirea altuia/ ținându-ne de mână/ în fața unei oglinzi paralele cu noi/ încercând să învățăm astfel să ne privim/ umbrele goale”. Reverența în marile combustii ale iubirii, spre a o face suportabilă: „Și/ urmându-mă/ să urci pe muntele/ ascuns între palmele mele care/ doar desenat părea/ atât de mic/ încât ar fi fost de hârtie/ Pentru a putea fi măsurat”(…) „Ușă Deschisă/ către oricine/ ce/ n-ar fi putut/ să fie închis de vreo cheie străină/ Fără de apă și fără de pâine”. Reproșul adus unei nepriceperi inocente, fiindcă vine dintr-o mare durere: „Însă tu/ Simțindu-mi umbra palmei/ curgându-ți pe umeri/ pasăre/ l-ai strivit ochii cu care/ te plângea/ găsit/ Fără ca măcar să te întrebe/ de ce îți era brațul/ o/ streășină/ de cuie...” sau „Ca nu cumva/ curgând/ întins și la vedere/ să te strivesc pe tine și chiar să/ te înec/ atunci când crezi că/ poți/ să mă măsoari cu pasul”.

Raportarea corectă a oricărei ascensiuni la propria absență: „o scară care nu/ se visează pe sine a

fi frunte pe cer/nu are perspectiva căderii în gol”. Eliberarea de moarte prin privirea ei în ochi: „Greul/ ce-mi atârna de umeri/ a devenit/ Mormânt/ ce nu știa/ pe sine/ să se plângă/ Săpându-se/ Adânc tot mai adânc/ Și-atunci l-am aruncat/ Căci nu era al meu/ Plecând/ încet spre noapte/ Sperând să dorm puțin”.

Reculul original al simțurilor: „dorindu-mi astăzi/ eu/ să-mi fie des suspinul/ însă legat de frunte și cu/ miros de flori/ e/ că am plâns fără miros cândva”, și doar un exemplu de impecabilă cadență antică: „N-am îndrăznit/ nici/ gândul/ din mine neplecat să/ ți-l strecor în palmă ca astfel să/ te mișc”... sau versuri-aforism: „Răul/ suflat pe chip cu lapte și cu miere/ miroase tot a rău”.

Poemul care mi-a plăcut cel mai mult este „Câine și om”, iar versul care m-a obsedat zile întregi la rând a fost „Venindu-te la cină”. Cu permisiunea poetei, citez integral poemul „Câine și om”: „Un câine cu ochi roșii/ plutind prin ploi de spume/ cu cât se/ gudură mai mult/ frecându-se de tine/ plecându-și chiar și fruntea sub/ mângâierea ta/ Îți va întoarce grija cea multă pentru el/ lătrându-te mai mult/ mușcându-te mai bine/ Un om/cu ochii grei de prea mult dor și chin/așa cum singur îți spune despre sine/ Cu cât/ se gudură/ mai mult/ vorbindu-ți decupat/ din plinul-gol/ al unui/ gând de câine/ Cu tot mai mult/ te va sorbi mușcat/ umplându-se pe el/ golindu-te pe tine/ Te-am legănat/ în palma mea/ printre bucăți de pâine/ Cum de-ai lăsat în urma ta/ Miros și gust/ de/ câine.”

O altă distinsă poetesă recunoștea cândva că a fost convinsă de reușita ei în literatură atunci când, într-un text publicat în „Viața românească”, am notat că poezia sa nu se distinge cu niciun chip dacă e scrisă de un bărbat sau de o femeie. Ca să combat încă o data tâmpenia misogină a distincției între „lirica feminină” și restul poeziei, scrisă evident de bărbați, repet: marea poezie nu are sex. Ci doar androginia puternică și suavă pe care i-o conferă valoarea, pe care o recunoști de la prima lectură.

„Ceasul din mine” de Maria Calciu cred că bate ritmul acestei valori. De aceea, o rog pe distinsa doamnă, poeta Maria Calciu, să ia aminte la avertismentul meu: cursa abia începe, iar abandonul nu îi mai este permis!

„Tic-tac” pe nicovala timpului

Laurențiu GUȚICĂ

Slatina mai păstrează în timpurile noastre o serie de repere ce oglindesc evoluția sa istorică: Podul de peste Olt, Gara, Gimnaziul „Radu Greceanu”, Catedrala, mănăstirile Strehareț și Clocociov, Palatul Administrativ cu orologiul din turn, Palatul Băncii, Palatul Comunal, Strada Lipscani, casele Mihail Deleanu, Fântâneau, Regimentul „3 Olt”. Toți acești martori au rezistat vremurilor, amintindu-ne cine suntem și de unde venim. Dispariția oricărui dintre aceste simboluri ale Slatinei de altădată ar însemna pierderea irecuperabilă a identității sale citadine. Slatina viitorului nu se poate clădi decât prin promovarea și revalorizarea trecutului său.

În anul 2012 s-au împlinit 125 de ani de la inaugurarea Palatului Administrativ, primul sediu oficial al Prefecturii județului Olt din perioada României moderne, actualul sediu al Muzeului Județean Olt. Edificiul a fost construit din fondurile statului în perioada anilor 1886 – 1887 și a costat 150.000 lei aur. După inaugurarea sa din anul 1887, aici au funcționat din lipsă de spațiu și alte instituții proprii unei capitale de județ: Tribunalul, Revizoratul școlar și Protoieria.

Amplasat într-o poziție dominantă, unde se intersectau cele mai frecventate străzi din Slatina (București, Lipscani și Carol), Palatul Administrativ constituia la vremea respectivă cea mai importantă clădire a orașului, locul unde au pășit ilustre personalități și s-au desfășurat evenimente circumscrise marilor momente ale istoriei noastre naționale. Imediat după inaugurare, Palatul Administrativ a fost vizitat de regele Carol I, la 1/ 13 octombrie 1887, în timpul manevrelor militare efectuate de armata română pe aliniamentul Oltului. Aici, la 1 Decembrie 1918, slătinienii au vibrat la unison cu Țara și-au

manifestat adeziunea necondiționată față de actul Marii Uniri. Cu prilejul inaugurării monumentului Ecaterinei Teodoroiu din Slatina, la 31 mai 1925, regina Maria a vizitat și sediul Prefecturii județului Olt, fiind întâmpinată pe treptele Palatului Administrativ de prefectul Oltului, Vasile Alimăneșteanu. La 17 mai 1968, Charles de Gaulle, președintele Franței, și Nicolae Ceaușescu, președintele Consiliului de Stat al României, au vizitat Slatina, fiind întâmpinați de locuitori în centrul vechi al orașului, în fața Palatului Administrativ, devenit sediul Consiliului Popular al județului Olt.

În primăvara anului 1897, din inițiativa prefectului Dr. Stăncescu, cu concursul directorului instituției, Ghirgiu, și sprijinul dat de toți cetățenii județului Olt, clădirea Prefecturii a fost înzestrată cu un orologiu monumental. Ceasul a fost furnizat și montat de către M. Carniol - Fiul, din București. Vreme de aproape un secol, mai exact între anii 1897 și 1989, „inima” Slatinei a fost orologiul cu timbrul inconfundabil al sunetului clopotului său.

Oamenii și vremurile au oprit însă „tic-tac”-ul ceasului pe nicovala timpului. A fost oprit și lăsat în uitare...

După aproape un sfert de secol de tăcere, am dorit să redăm acestui simbol al orașului frumusețea și grandoarea de la începuturi.

Clopotul ceasului din turnul Prefecturii Oltului, care a fost „închis” premeditat – ulterior – într-o nișă în șarpanta acoperișului de tablă, a vibrat și a consemnat la 1 decembrie 1918 clipa unică a Marii Uniri. A fost martorul trist al declanșării a două războaie mondiale. A însoțit bucuriile și tristețile vieții cotidiene a Slatinei amintirilor.

Am reușit să îl scoatem la lumina zilei intact dintre table și scânduri contorsionate de timp.

În anul în care s-au împlinit 115 ani de la inaugurarea orologiului, am dorit să repunem această efigie pe blazonul istoric al Slatinei și al județului Olt.

Demersurile noastre de restaurare și reparare a mecanismului ceasului au fost îngreunate de negăsirea unui specialist cu asemenea competențe. Datele statistice ale Camerei de Comerț și Industrie Slatina pe anul 1928 evidențiau existența a trei firme de ceasornicărie. În zilele noastre însă această branșă de meșteri aproape că a dispărut.

Slatina părea să rămână locul unde timpul s-a oprit ireversibil...

După mai multe căutări la Brașov, București, Craiova și Sibiu, am reușit să identificăm un meșter ceasornicar la Florești-Cluj, pe nume Jakabhazi Alexandru Ernestiu (Sandu Ceasornicarul), un specialist care dispune de un portofoliu de referință în domeniu (peste 30 de ceasuri-turn reparate în Transilvania, între care le amintim pe cele ale Catedralei Catolice „Sf. Mihail”, Catedralei Ortodoxe Mănăstur din Cluj, Bisericii Catolice din Simeria, Colegiului Reformat din Cluj, Bisericii Ortodoxe din localitatea Traian Vuia, județul Timiș, Catedralei „Sf. Treime” din Blaj, Bisericii Ortodoxe din Lugoj ș.a.

Meșterul a venit pe cheltuiala proprie la Slatina (de patru ori), a demontat mecanismul ceasului și l-a transportat în atelierul său de la Florești. Orologiul a fost desfăcut piesă cu piesă și restaurat cu meticulozitate. S-au refăcut roata Anker, pendulul, armatoarele, cheia de armare, au fost calibrate greutatea. Au fost restaurate rama, cadranul original și limbile ceasului. Operațiunile de restaurare au evidențiat calitatea materialelor folosite la construcția sa originală.

Între timp, la Slatina a început refacerea

piesei de mobilier care a protejat de a lungul timpului angrenajul orologiului. Pe ușile de vizitare ale dulapului de lemn care îi protejează mecanismul, ceasornicarii care l-au reparat de-a lungul vremii și-au consemnat întru posteritate numele, data și ziua intervenției. O istorie emoționantă și total necunoscută slătinenilor.

Amintim aici câteva dintre numele scrise cu creion sau cărbune: „Michel Horovitz, ceasornicar, 28 iulie 1912, Slatina”, „sublocotenent Z. Bucurescu din 36 Infanterie, prizonier, 14 decembrie 1916”, „ceasornicar Nicu Gagelescu, București, 28 iulie 1918”, „H. Schwartz, ceasornicar din București, 11 ianuarie 1919”, „amintire Nedelcu Vasile, 1928”, „Costică 1928”, „reparat la 21 martie 1930 de Wilhelm Albrecht, ceasornicar”, „Eugeniu Herzeg, Craiova, 13 iulie 1932”, „Tudor Dumitrescu,

1938”, „Ceasornicar Jack Schwartzemberg, Slatina-Olt, 20 martie 1945 și 27 mai 1945”, „Nicu Ucenic, 20 martie 1945”, „Militaru Dumitru, 16 septembrie 1945”, „Ciupac, Slatina, 26 august 1946”, „Dumitrescu Anton, anul 1952, luna septembrie”, „îngrijit de tovarășul Buzatu Grigore, 9 aprilie

1956 până în 1 februarie 1966”, „Jean V., 14 aprilie 1966”, „Dumitru, 7 martie 1970”, „Dumitru Iancu, am pus ceasul în funcțiune, 22 decembrie 1977”, „Nițulescu Teodor și Nelu Nițulescu fiul, 23 aprilie 1980”, „D. D. și T. M., 23 mai 1980”.

De-a lungul timpului, mulți dintre oamenii acestui oraș au fost interesați de destinul orologiului. În timp ce se plimbă prin centrul orașului vechi și prin parcul din fața muzeului, slătinenii de diferite vârste îl privesc cu dragoste, având nostalgia unui timp numit tinerețe și a Slatinei amintirilor.

A . C . MIREA

întrebări peisaje nocturne diverse geografii în mișcare

spun da și spun nu înțelesurilor de tot felul
spun da și spun nu tuturor neînțelesurilor și
Tu
Doamne
până la care semn al veacului mă
lași să-mi trăiesc în gând moartea ?

e o ceață a firii și sunt precipitate gesturi care nu
dovedesc în adâncuri nimic. este rigoarea care
sfârșește mereu în dezordine. dincolo de toate
acestea un plâns aproape neomenesc rupe viața în
două dar
Doamne
de la a câta înălțime a sinelui viața
poate deveni o priveliște clară: sumă de
elemente credibile de amănunte exacte ?

întrebări peisaje nocturne diverse geografii în mișcare
și zvonurile care trec și trec secerând
vocea mâinii-n pustiu ridicată (strigătul uscat dintre ape)

intru-n lumină nu întreb nimic merg mai departe

indiferența calmează sângele la ore de vârf
când spaima este un animal negru pe cer (vârsta ei este vârsta celor învinși)

eu aștept o clipă și apoi
intru-n lumină nu întreb nimic merg mai departe
traversez câmpia ușor
mai mult plutind
trupul mi se face un abur care îmbracă un pâlc de arbori până când
se volatilizează-n spirale subțiri

în urma mea brusc înfloresc stâlpii de telegraf
și orologiile orașelor cântă vivaldi beethoven bach

Mihai Uță, metafizician raționalist

Adrian MICHIDUȚĂ

Dacă ar fi să dăm crezare, și de ce nu?, filosofului-jurist Petre Pandrea, care a cercetat cu multă migală *Sociologia și metafizica Olteniei*, potrivit lui, „a fi oltean înseamnă a fi ceva distinct de alți oameni și că, deși suferim cu toții de complexul de inferioritate caracteristic oltenesc, peiorizând, subestimând și minimalizând provincial, Oltenia rămâne marea realitate a României și rezervorul de energie de unde se aprovizionează în mod constant.”¹

Psihologul oltean C. Rădulescu-Motru a analizat tipul de oltean, față de celelalte tipuri ale sufletului românesc, și a ajuns la concluzia că olteanul nu e regionalist, cum este, de exemplu, ardeleanul sau moldoveanul. Olteanul „este mândru de a se fi născut în Oltenia, dar nu face din oltenism o lozincă de luptă, de revendicări sau de acuzări.”²

Tipul oltean este un tip dual, pendulează sufletește între „tipul pur speculativ și tipul pur speculant. Între omul cu cobilița pe umăr și omul cu pasărea măiastră a lui Brâncuși ascunsă în colțul albastru al sufletului.”³

În domeniul filosofiei, Oltenia a dat nume mari: Titu Maiorescu, C. Leonardescu, C. Rădulescu-Motru, Alice Voinescu, Dumitru Drăghicescu, Pius Servien, Ilarie Dobridor, Ion Biberi, Mihai Uță, Fanu Duțulescu, Petre Pandrea, George Uscătescu, Ștefan Odobleja, Ion Zamfirescu. Dintre ei, cel mai reprezentativ filosof oltean rămâne, desigur, filosoful de la Butoiești – C. Rădulescu-Motru, creatorul sistemului filosofic „personalismul energetic”. Dezvoltând argumentele împotriva gânditorului de la Königsberg, filosoful român ajunge la problema corelației dintre conștiință și cosmos. Immanuel Kant înlocuise unitatea universului cu unitatea conștiinței. Or,

conștiința este rezultatul sintetic al evoluției prin care a trecut întreaga energie universală: este ceea ce numim personalitatea.

Concepția personalismului energetic, bazată pe premisele identității dintre realitate și energie și pe evoluția în direcția formării personalității umane, pleacă de la principiul că evoluția conștiinței omenești e însăși evoluția universului, orientată către forma ideală: *personalitatea*.

Această concepție l-a făcut pe Petre Pandrea să afirme că în Oltenia domină *filosofia naturalității* și a *personalismului energetic*. „Oamenii au rămas mai aproape de natură, aplică legile naturii, respectă cu evlavie ceea ce se petrece în zăvoaie, pe lanuri, în crânguri, pe munte sau pe ape. Aportul omului a fost sporul interior al personalității, acest energetism observat și formulat de filosoful și psihologul mehedintean de la Butoiești, prof. C. Rădulescu-Motru, care a combinat din formulele veacului său european ceea ce se potrivea cu plaiurile noastre.”⁴

Din pleiada de filosofi olteni îl aducem în atenția opiniei publice pe Mihai Uță, profesor de filosofie, autor de lucrări filosofice remarcabile, o prezență modestă și discretă în peisajul filosofic interbelic de la noi.

I. Contur biografic

Mihai Uță s-a născut în Caracal, județul Romanați (Olt), în ziua de 14 noiembrie 1902, într-o

familie numeroasă, de origine din satul Bold, și care se zbătea cu greutatea vieții. Școala primară și liceul le face la „Ioniță Asan” din Caracal, luându-și bacalaureatul în 1922.

„Ajutat de fratele mai mare, Ion, pleacă în Franța, la Lyon, unde studiază la universitate filosofia.”⁵ Întors în țară, își dă licența în filosofie la Universitatea din București, Facultatea de Filosofie și Litere în 1925. Este coleg de generație cu: Mircea Vulcănescu, Ion Zamfirescu și Anina Rădulescu-Pogoneanu.

Debutază în publicistica vremii cu studii de pedagogie. Publică în „Revista generală a învățământului” (1925), influențat de profesorul G. G. Antonescu, două studii: *Individualitate și personalitate* și *Principiile școlii active*. „În viață – nota el – înving oamenii viguroși, oamenii bine formați, nu capetele pline; acest lucru îl vedem în viața reală în societate. Nu în contemplația lucrurilor se constată valoarea omului, ci în fapta cu caracter social. Omul pentru faptă este omul pentru viață, și pe acesta trebuie să-l pregătească școala activă integrală.”⁶

În 1926, în timp ce se afla la Strasbourg, publică în „Revista generală a învățământului” studiul *Elementul social în compoziția idealului pedagogic*. El era convins că „societatea formează pe individ ca să convină ei, după trebuințele sale, însă nu trebuie să uităm un fapt: individul format de viață și pentru viața socială este menit să influențeze asupra acesteia și s-o îmbunătățească, s-o ajute să facă un pas mai departe în dezvoltarea sa. Fiecare generație se sacrifică pe altarul vieții sociale, contribuind la dezvoltarea progresivă, mai mult sau mai puțin însemnată, a acesteia.”⁷

În 1928 își dă doctoratul în filosofie la Universitatea din Strasbourg cu teza *Teoria științei în filosofia lui Auguste Comte*. Conducătorul tezei de doctorat a fost epistemologul francez Edmond Goblot. Publică în Franța, la Félix Alcan, două lucrări închinată filosofiei lui Auguste Comte: *La théorie du savoir dans la philosophie d'Auguste Comte* (1928), *La loi des trois états dans la philosophie d'Auguste Comte* (1928) și *La crise de la théorie du savoir* (1928).

Reîntors în țară, este numit profesor la Școala Normală de Băieți din Grădiștea (Vlașca) în 1929. Timp de un an (1929 – 1930) satisface serviciul militar la Regimentul 1 Pionieri, din Craiova. Între 1930 și 1935 este profesor la Liceul Militar din Iași.

Din 1930 și până în 1938 este profesor suplinitor la Catedra de Logică, Teoria cunoașterii și Istoria filosofiei moderne și contemporane de la Facultatea de Litere din Iași. Aici va suplini cursurile ținute de ministrul Educației Naționale – prof. dr. Ion Petrovici. În același timp, desfășoară o intensă activitate publicistică. Publică lucrările: *Auguste Comte și estetica* (1929), *Descartes, metafizica și știința* (1930), *Mose Maimonide* (1935), *Josnicia și măreția omului. Blaise Pascal* (1935), *La philosophie de Léon Brunschvicg* (1935), *Noțiunea de substanță în filosofia greacă* (1937), *Logica negației* (1937), *Pozitivismul francez* (1938), *Afirmația și negația* (1939), *Pascal* (1939). A fost o prezență constantă în publicistica vremii. Mihai Uță a publicat în revistele: „Revista de filosofie”, „Revista Solidaritatea”, „Revista generală a învățământului”, „Revista Conștiința Națională”, „Viața românească”, „Convorbiri literare”, și a fost directorul revistelor „Atheneum” și „Gândul vremii” de la Iași (1933 – 1938). Dintre studiile publicate în periodicele menționate amintim: *Știința carteziană* (1930), *Filosofia lui Émile Meyerson* (1930), *Metapsihologia freudiană* (1931), *Filosofia religiei* (1932), *Complexul lui Oedip în literatură și artă* (1933), *Pascal și știința* (1934), *Filosofia lui Maimonide* (1935), *Psihanaliza visurilor* (1935), *Despre valoarea metafizicii carteziene* (1935), *Pascal la Port-Royal* (1936), *Concepția fizică a substanței* (1936), *Logica negației* (1937), *Dialectica existenței* (1937), *Ultimii ani ai lui Pascal* (1936), *Afirmația și negația* (1939), *Judecata ipotetică* (1940–1941).

A desfășurat și o intensă activitate de conferențiar în ciclul organizat de Societatea Română de Filosofie: *Știința și metafizica*, București (1930), *Personalitatea și opera lui Goethe*, Iași (1931), *Raționalism și misticism*, Iași (1932), *Richard Wagner*, Iași (1932), *Roosevelt și America nouă*, Iași (1934), *Viitorul raționalismului*, București (1935), *Elaborarea filosofică a creștinismului*, București (1937).

Mihai Uță a fost un fin observator al vieții politice interne și internaționale. A făcut mulți ani cronică social-politică în revista „Gândul vremii”.

Cu toată activitatea prodigioasă desfășurată pe ogorul filosofiei, nu a reușit să obțină un loc de profesor titular la Universitatea din Iași. Deceționat, se desparte de profesorul Ion Petrovici și se mută în 1938, la București,

înființându-și un birou de export cereale.

În 1939 publică *Pascal*, ultima lui lucrare filosofică, la Editura Casa Școalelor din București. De ce o monografie Pascal? Pentru că „Pascal, mai mult decât oricare dintre filosofi moderni, a fost permanent stăpânit de nevoia de a asigura o desăvârșită armonie, pe de o parte, între simțiri și convingeri, iar pe de altă parte între gânduri și fapte. [...] În multe locuri, pentru a înțelege mai bine opera sa, a fost necesar să analizez conștiința sa religioasă, cu neliniștea, cu faptele și revelațiile ei, ca fiind factorul care a hotărât țelurile și formele gândirii sale, tot așa cum pentru a înțelege misiunea sa religioasă a fost necesar să examinez firea sa și totodată și evenimentele exterioare ce-au acționat asupra-i în chip viguros și permanent.”⁸

În noiembrie 1940 s-a căsătorit la București cu Maria Popa (1914-1996), economistă, și a avut doi copii, pe Ion și Mihaela.

Deși s-a ocupat până în 1947 de afaceri, el nu a abandonat niciodată cercetarea filosofică. A muncit permanent la lucrările sale, care, unele, s-au pierdut, altele, neterminate, au rămas în manuscris. Doamna Mihaela Căruntu, fiica filosofului, ne-a spus că filosoful și-a îngropat în damigene, în beciul casei, multe din manuscrisele sale nerecuperate până acum.

După bolșevizarea României, asemenea multor intelectuali interbelici, Mihai Uță va duce o existență zbuciumată, fiind nevoit să facă fel și fel de munci ingrate pentru a se întreține pe el și familia sa. Este arestat timp de doi ani (1958–1959) la penitenciarul Poarta Albă din județul Constanța. Grav bolnav (suferea de cancer pulmonar), se stinge din viață în ziua de 23 aprilie 1964 la vârsta de 62 de ani la București, și este înhumat la Cimitirul Militari.

II. Metafizica

Filosofii au explicat în diferite feluri diversitatea din univers. Cei mai mulți văd în diversitate o aparență sub care se ascunde o realitate unică, un principiu sau o substanță, care îmbracă forme variate numai în fața simțurilor noastre. Stoicii disting în realitatea existentă *principiile* și *elementele*. Principiile sunt cauzele existenței actuale, în număr de două, una este activă, cealaltă este pasivă; una este materia fără calitate, cealaltă este calitatea care îi dă materiei forma. Tocmai prin calitate se definesc existențele ca fiind ceea ce sunt;

calitatea învinge substanța sau materia în timp ce activitatea învinge pasivitatea; calitatea este cea care domină în constituția ființei.

Există alți filosofi care afirmă că diversitatea este constitutivă existenței. Lucrurile ne apar diferențiate pentru că sunt alcătuite din elemente substanțial diferite. Alții încearcă să dea o explicație mai profundă diversității susținând că aceasta este rezultatul contrarietății sau contradicției din natură.

O simplă cercetare istorică a gândirii filosofice ne convinge că mintea umană, cu toate mijloacele de cunoaștere cu care este înzestrată, nu conține de a năzui spre real. Uneori îl caută în percepția externă, în acel mănunchi de senzații pe care lumea înconjurătoare îl produce în organele noastre de simț, alteori crede că l-a descoperit în activitatea creatoare a spiritului.

Ce este realul? Cum se manifestă el?

Mihai Uță pleacă de la definirea realului apelând la filosofia simțului comun. „Lumea este ea în ea însăși așa cum mi se înfățișează în simțuri. Bunăoară lumea este compusă din corpuri și organisme absolut distincte unele de altele, ea este o diversitate enormă de obiecte.”⁹

Filosoful român vede în noțiunea de realitate „un fapt, ceva care apare imediat în conștiința noastră. Faptele sunt numai aparențe. Realitatea este dincolo de fapte, deosebită de ele, ea nu este dată, ci construită pe ruinele și în dosul aparențelor.”¹⁰

Totuși realitatea este multiplă, diversă, enormă și misterioasă. Cum îi facem față? Mihai Uță este de părere că „restabilirea ei de către gândire se face încet, laborios, căci spiritul trebuie să încerce la fiecare pas terenul pe care pășește. În același timp, el încearcă s-o restabilească din mai multe părți deodată.”¹¹ Filosoful se întreba: „Poate știința să satisfacă nevoia de cunoaștere și de explicare a minții omenești? S-a spus adesea că știința fragmentează realitatea, că știința ocolește misterele.”

Mintea vrea o cunoștință globală, vrea ca dintr-un singur zbor să cunoască tot. Această operație de anvergură, spiritul prin știință n-o poate întreprinde. Singura care poate să dea o viziune de ansamblu asupra lumii imediate este metafizica. Metafizica – aprecia Mihai Uță – „este încercarea îndrăznească, pentru unii temerară, de a explica lumea integral, de a descoperi esența lucrurilor, de a

prinde principiile fundamentale ale lumii și vieții din care derivă logic evenimentele particulare. În timp ce știința cercetează evenimentele particulare, metafizica încearcă să cunoască fundamentele și esența acestora. Ea nu neagă știința, din contră, folosește rezultatele ei, însă are curajul să treacă dincolo de știință, să aducă știri din lumea în care știința n-a pătruns.”¹²

Ce este metafizica? Aristotel afirma că există „o știință care consideră Ființa ca fiind, cât și proprietățile ei esențiale.”¹³

Sintagma „filosofia primă” – φιλοσοφία πρώτη – a fost folosită și mai târziu, după ce noțiunea de „metafizică” se impusese. „Însuși Aristotel deosebea „metafizica” („prima filosofie”) de celelalte științe particulare, numite de el „filosofii” (Platon în *Teaitetos* numește geometria o filosofie). Metafizica¹⁴ avea ca obiect¹⁵ ceea ce este general sau comun tuturor științelor, existența ca existență, *ens qua ens*, adică universul ca univers, realitatea în întregul ei. Metafizica era știința fundamentală, iar celelalte științe aplicări parțiale ale principiilor statornicite de cea dintâi. Aristotel, primul între cei vechi care dă oarecare conturare raporturilor dintre știință și filosofie, păstrează totuși vechea convingere că filosofia este știința în genere și atotcuprinzătoare, înlăuntrul căreia metafizica stă în frunte. Metafizica e îndreptată spre întregul lumii, pe câtă vreme celelalte științe sau „filosofii” se îndreaptă spre diferite părți (corpuri moarte, organisme, suflet, societate). Metafizica era științifică, fiindcă, la Aristotel, științele erau metafizice. Idealul oricărei științe era apropierea de metafizică, posesiunea secretelor realității, știința supremă, cea dintâi dar și cea de pe urmă, alfa și omega.”¹⁶

Deci „metafizica are ca obiect ceea ce este dincolo de natură (φύσις) în sens precis și restrictiv de „natură sensibilă”, și nu în sensul de „existență” în general.

Pentru Mihai Uță metafizica este disciplina care cuprinde principiile fundamentale ale științei umane. „Metafizica – aprecia el – este *prima philosophia*, o știință tot așa de exactă ca și geometria, care enunță fundamentele pe care se erijează știința.”¹⁷

În lucrarea *La Loi des trois états dans la philosophie d'Auguste Comte*, el definește metafizica drept „știința lumii inteligibile în opoziție cu lumea sensibilă; este știința permanenței

invariabilului în neîncetata devenire a lumii sensibile, știința ființei ca ființă”.¹⁸

Filosoful român observă că metafizica a avut în istoria filosofiei o soartă destul de fericită. În epoca veche, medievală și modernă, într-adevăr metafizica a fost privită ca o disciplină fundamentală, ca o primă știință pe care se sprijină toate cunoștințele noastre. Cercetările științifice sunt în acest timp amestecate cu cele metafizice. De exemplu, Mihai Uță îl amintește pe Descartes. Pentru el metafizica este știința fundamentală din care se desprind apoi toate științele. Ea este baza însăși a inteligibilității lumii. R. Descartes consideră că metafizica are de soluționat trei probleme principale: „a) există oare ceva, există oare subiectul gânditor?, b) de la existența subiectului gânditor se poate trece la existența lui D-zeu?, c) de la existența subiectului gânditor se poate trece la existența concretă a obiectelor percepute în lumea exterioară.”¹⁹ La toți filosofii care fac parte din curentul raționalist, Descartes, Malebranche, Leibnitz, Spinoza, metafizica este centrul preocupărilor, este partea cea mai însemnată a gândirii filosofice.

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea începe să se producă o reacție contra metafizicii, o mișcare filosofică de discreditare. În Germania, ca mișcare contra metafizicii tradiționale este filosofia lui Kant. În Franța, *Enciclopedia*, care apare imediat după 1750, prin alcătuirea și spiritul care o animă, prin succesul enorm ce l-a avut în mediul occidental, marchează înfrângerea metafizicii. *Enciclopedia* aducea o nouă credință, credința în științele pozitive. Încrederea în știință este nemăsurată. Metafizica era privită ca o „mărturisire de ignoranță”. Construcția metafizică nu este produsă de gândire, de rațiune, ci de imaginație, este o creație, un vis al fanteziei. Știința, unde se întinde, spulberă din calea sa himerele metafizicii.

La începutul secolului al XIX-lea, în Franța se încearcă ruinarea sistematică și definitivă a metafizicii. Această încercare o face Auguste Comte. Pozitivismul, fiind filosofia care vrea să respecte condițiile cugetării științifice, va purta ca marcă distinctivă caracterele științei. Cum știința nu acceptă înlăuntrul ei decât cunoștințe bine întemeiate, cu ajutorul experienței și a verificării tehnice, tot așa și filosofia pozitivă va considera ca adevărate numai cunoștințele cărora le corespunde în afară de conștiință un obiect real, de natură să le

Note

¹Petre Pandrea, *Atitudini și controverse*, București, Editura Minerva, 1982, p. 561.

²C. Rădulescu-Motru, *Climatul sufletesc oltean*, în vol. *Oltenia*, Craiova, Scrisul Românesc, 2008, p. 35.

³Petre Pandrea, *Ibidem*, p. 566.

⁴Petre Pandrea, *Garda de Fier. Jurnal de filosofie politică. Memorii penitenciare*, București, Editura Vremea, 2001, pp. 133-134.

⁵Dumitru Botar, *Mihai Uță*, în vol. *Fiii Romanișului*, Craiova, Editura Lotus, 1996, 305 p.

⁶Mihai Uță, *Principiile școlii active*, în „Revista generală a învățământului”, an XIII, nr. 9, noiembrie 1928, p. 622.

⁷Mihai Uță, *Elementul social în compoziția idealului pedagogic*, în „Revista generală a învățământului”, an XIV, nr. 8, octombrie 1926, p. 500.

⁸Mihai Uță, *Pascal*, București, Editura Casa Școalelor, 1939, p. 7.

⁹Mihai Uță, *Méyerson și metafizica*, manuscris, p. 2.

¹⁰Idem.

¹¹Idem.

¹²Ibidem, p. 4.

¹³Aristotel, *Metafizica*, traducere de Ștefan Bezdechi, note și indice alfabetic de Dan Bădăraș, București, Editura IRI, 1999, p. 117.

¹⁴Dacă metafizica este percepută ca fiind studiul existenței, existența ne apare nouă sub două forme: 1) *existență fizică* și 2) *existență morală*, natură și spirit, lucruri și gândire, lumea exterioară și lumea interioară. De aici derivă o primă diviziune a *ontologiei*; de-o parte, *metafizica naturii sau cosmologia rațională* (problema naturii, materiei și vieții); de alta, *metafizica spiritului sau psihologia rațională* (problema naturii spiritului).

¹⁵Mircea Florian arată că în mod deosebit metafizica are două note caracteristice: 1) metafizica are drept obiect ceea ce e mai obștesc în lume: *principiile*; 2) aceste principii se referă la „întregul” universului, la tot, la „necondiționat”. Pe scurt, obiectul metafizicii ar fi *principiile realității*, realitatea privită nu în parte, ca la științe, ci în întregul ei, ca un bloc unitar. Mircea Florian, *Reconstrucție filosofică*, București, Editura Casa Școalelor, 1943, pp. 4-5.

¹⁶Mircea Florian, *Filosofia ca disciplină teoretică*, în vol. *Reconstrucție filosofică*, pp. 10-11.

¹⁷Mihai Uță, *DESCARTES, metafizica și știința*, București, Editura Casei Școalelor, 1930, p. 29.

¹⁸Michel Uta, *La Loi des trois états dans la philosophie d'Auguste Comte*, Paris, Librairie Félix Alcan, 1928, p. 201.

¹⁹Mihai Uță, *Despre valoarea metafizicii carteziene*, în „Atheneum”, an 1, nr. 1, 1 februarie 1935, p. 105.

²⁰Mihai Uță, *Pozitivismul francez*, în vol. *Istoria filosofiei moderne de la Kant la evoluționismul englez*, Omagiu prof. Ion Petrovici, București, Societatea Română de Filosofie, 1938, p. 451.

²¹Mihai Uță, *Viitorul raționalismului*, în „Atheneum”, an III, nr. 10, 15 decembrie 1935, pp. 1-2.

²²Ibidem, p. 10.

²³Mircea Florian, *Elemente viabile în filosofia lui Kant*, în vol. *Scrisori alese*, București, Editura Academiei R.S.R., 1968, p. 303.

²⁴Mihai Uță, *Descartes...*, p. 63.

asigure independența în așa măsură ca oricine să le poată controla. Spiritul uman constată și verifică adevărurile științifice cu două feluri de instrumente, logice și tehnice, din care pricină se admite în știință numai ceea ce este experimentat și demonstrat. „Dar demonstrația folosește ca termeni numai rezultatele experienței, niciodată nu se avântă dincolo de ea fără să devină o combinație zadarnică de noțiuni. Prin urmare, spiritul se servește de logică numai ca să interpreteze, să limpezească și să generalizeze rezultatele obținute pe cale experimentală. Aceasta face Comte când tăgăduiește logicii dreptul de a exista ca știință independentă și susține că ea trebuie privită ca teorie a metodei împrăștiate în diferitele științe care o folosesc.”²⁰

Pozitivismul afirmă încrederea nemăsurată în știință și aruncă metafizica peste bord, în timp ce bergsonismul afirmă încrederea nemăsurată în metafizică și aruncă știința peste bord.

Cugetarea modernă s-a format în atmosfera raționalistă. Secolele al XVII-lea și al XVIII-lea au avut menirea să introducă ordinea rațiunii în existența omenească, făcând din ea temelia cunoștinței și etalonul vieții morale și al alcătuirii politice.

Eliminarea raționalului din corpul conștiinței contemporane nu pare să se facă așa de ușor, căci un suflet nu poate s-o rupă brusc cu moștenirea trecutului. „Și operația ar fi ușoară dacă ar consta numai în detașarea de trecut, însă renunțarea la ordinea rațională înseamnă prăvălirea în neant a facultății care formează esența sufletului uman. Din această pricină, încercarea generației de azi să părăsească destinul rațiunii și s-o apuce pe o cale lăaturalnică, a creat un zbucium așa

de adânc în conștiința actuală.”²¹

Mihai Uță repudiază filosofia iraționalistă, antiintelectualistă. „Vremea noastră – detalia el – aproape în întregime, încearcă să disloce temelia raționalistă a conștiinței omenești. [...] În fața conștiinței par să stea deschise două căi: cea *mistică* și cea *raționalistă*. Cea mistică impune conștiinței să se interiorizeze și să aștepte o iluminare subită, cea raționalistă pretinde conștiinței să se exteriorizeze, să exploreze lumea porțiune cu porțiune, s-o asimileze răsfrângând-o și construind-o în planul ei de existență.”²² Raționalismul este înțeles sub două aspecte: „1) cunoașterea prin idei clare și distincte, opuse obscurității mistice; 2) cunoașterea prin idei obiective controlabile practic cu ajutorul experienței.”²³

În teoria cunoașterii Mihai Uță este adeptul raționalismului. „Cunoștințele care se sprijină numai pe experiența sensibilă înfățișează numai aspecte accidentale, efemere ale corpurilor. Cunoștințele care ne dau o explicare consistentă despre evenimentele naturale decurg numai din intelect sau rațiune. Numai rațiunea cunoaște lucrurile sub aspectele lor esențiale.”²⁴

În filosofie, Mihai Uță se afirmă ca un filosof realist-raționalist, promovând un raționalism critic. El se înscrie în galeria marilor filosofi uitați pe nedrept de la noi. O cunoaștere mai amplă a operei sale ar duce la recuperarea unui filosof de autentică valoare.

Nicolae Zărnescu

tradus de sine însuși

Frenezie

Pe vița lăcrimândă a clipei care trece
nemărginirea verde atârână în ciorchini,
mor fluturi de lumină pe tâmpla umbrei, rece
și-n nemișcare plouă cu mirul de la crini.

Stafia mâinii mele în păru-ți se ascunde,
rugându-te frenetic să-ncerci un ultim sprint
ca să ucidem noaptea din stelele fecunde,
iar moartea s-o închidem în iesle de argint.

Remușcare

Temerile zac, frunte lângă frunte,
înmărmurite și-și șoptesc ceva,
flori de amar se răsucesc cărunte
în gândul săgetând spre undeva.

Răsar prin aer spini de îndoială,
curând doar remușcare ai să fii,
bat corbi de frig din aripi mari de smoolă
peste-amintiri cu trupuri încă vii.

Frenzy

On the tearing vine of the passing moment
the green infinite hangs in clusters,
light butterflies are dying on the cool shadow of the temple
and in the stillness is raining the lilies fragrance.

My ghost hand lies in your hair,
praying you frantically to try one last sprint
to kill the night of the fruitful stars,
and close the death in a silver manger.

Remorse

Fears lie stunned, forehead near forehead,
and whisper something,
gray bitter flowers twist themselves
in my mind arrowing through somewhere.

Thorns of doubt are rising through the air,
you will be soon just a remorse,
cold ravens are beating from their high pitch wings
over bodies of memories still alive.

Proză scurtă în limba germană

Andreea DIACONU

elevă, Slatina

Das war eine Überraschung für mich...

Der Traum des Morgensterns stammt aus dem unsterblichen Augenblick der Wirklichkeit und die Vergangenheit entsteht aus der realen Gegenwart.

Die Leute sagen oft, dass was man verliert, kommt nie wieder zurück, aber der Liquor der Zeit fließt in die Sekunde der Vergangenheit ab.

Eines Tages fing ich diese Sekunde in ihrem Flug zur Zukunft. Sie sagte, dass sie eine Überraschung für mich hat und flüsterte mir leise: „Schließ die Augen“ und als ich meine Augen öffnete, war ich wieder ein Kind, weil ich mir immer das vorstellte. Die Überraschung der Sekunde war die Augen meiner Kindheit.

Lange Zeit danach konnten die Augen nur Freude schauen und die Sekunde gestand mir oft die wichtigste Mitgliedschaft: „Die Liebe“, der Nebel aus den Dämpfen des Seufzens geboren und die Vergangenheit, der Strahl aus den Wolken gekommen.

Kannst du die Liebe lieben? Lerne von meiner Überraschung und lass die Augen der Vergangenheit die Harmonie deiner Seele zu sein!

A fost o surpriză pentru mine ...

Visul astrului de dimineață se trage din clipa nemuritoare a realității, iar trecutul provine din prezentul real.

Oamenii spun adesea că nu mai revine ceea ce se pierde, dar licoarea timpului se scurge în secunda trecutului.

Într-o zi, această clipă s-a oprit din zborul ei spre viitor, spunându-mi că are un dar pentru mine și mi-a șoptit: „Închide ochii!“ și, deschizându-i din nou, eram iar copil. Întrucât întotdeauna îmi imaginam acest lucru, mult timp după aceea ochii mei nu au putut vedea decât bucurie. Secunda îmi mărturisea adesea despre cea mai importantă tovarășie: „iubirea“. Iubirea, ceața născută din aburii suspinului, iar trecutul – o rază ivită din nori.

Poți iubi iubirea?! Învăță de la acest dar și lasă-ți ochii trecutului să fie armonia sufletului tău!

Eine Fantasiereise

Die wirklichen Gefühle sind in den Blicken versteckt, weil die Augen das einzige Portal für die Seele sind.

Betrachtend, immer betrachtend reise ich auch heute neugierig und aufgeregt in die Blicke der Menschen. In einer Weile bin ich ein magisches Dekor gemischter Gefühle geworden: Liebe, Freude, Glück, Mitleid aber auch Traurigkeit und Enttäuschung.

Aus der Asche des Lichtes entstehe ich und vom Seufzen der Seele lerne ich täglich die Gedanken aller Leute zu lesen.

Die Augen haben mir bewiesen, dass sie keine Maske sind, sondern sie übertragen die Liebe überall, wo sich die Gefühle zur Unendlichkeit schwingen und das riesige Feuer des Lebens liegt.

O călătorie fantastică

Adevăratele sentimente se ascund în priviri, pentru că ochii reprezintă singura poartă deschisă către suflet.

Contemplând, contemplând mereu, călătoresc și astăzi curios și emoționat în privirile oamenilor. Într-o clipă devin decorul unor trăiri amestecate: dragostea, bucuria, fericirea, compasiunea, dar și tristețea și dezamăgirea.

Din cenușa luminii mă nasc și din suspinul sufletului învăț în fiecare zi să descifrez gândurile oamenilor.

Ochii mi-au arătat că nu sunt o mască, ci duc cu ei pretutindeni dragostea, acolo unde sentimentele se aruncă spre infinit și fac să dăinuie focul uriaș al vieții.

Versiunea în limba română:
prof. Nicoleta Corcău

Gândirea despre ea însăși

George MOCANU

Despre Marin Tarangul aveam foarte puține informații. Îi mai citeam poeziile prin revistele literare ale anilor '70. Nu știam să fi avut preocupări filozofice. La prima lectură a cărții „*Gândirea despre ea însăși*”^{*} am rămas perplex de limbajul chinuit și chinuitor în care se încearcă prezentarea autoreflexivității gândirii, un limbaj extracategorial, dincolo de epistemologie și de canoanele logicii existențiale.

Traseul pe care îl urmează seria de scrisori către poetul Aurelian Titu Dumitrescu îl reprezintă modul în care constructele gândirii (constructele epistemice) își asigură încărcătura de sens și cum sensul sporește de la o etapă a cunoașterii la alta.

Întreaga carte este o viziune epistemologică eclectică a unui teolog. În excursul cărții am simțit prezența ideilor filozofice (teologice) ale lui Augustin Aurelian, Toma din Aquino și ale altor filozofi creștini.

Prima lectură mi-a lăsat impresia unui exercițiu maieutic paradoxal al autorului, în care un copil nenăscut trebuie să-și moșească propria naștere și să-și asigure singular drumul spre maturitate.

Acest copil ar fi gândirea. Printre rândurile cărții am descifrat influența unor idei din două lucrări ale lui Constantin Noica, dar și din „Trilogia cunoașterii” a lui Lucian Blaga (secțiunea „Cunoașterea luciferică”).

A doua lectură mi-a lăsat impresia unei ieșiri chinuitoare din Peștera lui Platon, unde cineva s-a jucat îndelung cu mintea mea, amestecând planurile existențiale și rosturile gândirii. Din teoria ideilor-arhetipuri a lui Platon, teologul filozof reține numai componenta de participare a lucrurilor la fundamentarea ideilor-arhetip.

Dacă la Platon arhetipurile-idee sunt transcendente, la Tarangul aceste idei, deși absolute, au caracter imanent, populează lumea sensibilă. Ideaticul și absolutul conviețuiesc în unitate cu sensibilul, esența – cu aparența. Această

idee a teologului nostru îl prezintă ca pe un gnostic veritabil, adept al filozofiei dualiste.

Acest exercițiu „acrobatic” al gândirii despre gândire are încărcătură teologică, finalistă, lucru vădit prin legarea cauzei de scop, nu de efect, a sensului de scop, a acestuia din urmă de ceva final.

Prezentarea gândirii, departe de a fi o cercetare asupra gândirii, cu atributele ei (fluiditate, flexibilitate, divergență și convergență, originalitate), mi-a apărut ca descriere a unei revelații mistice asupra gândirii și rolului ei în viața noastră.

Gândirea pare să fi fost dată speței umane pentru a constata lipsa unor paradisuri pierdute, să ne situeze în orizontul unei îndelungi așteptări a ceva care să ne „împlinească în mod superior felul de a privi lucrurile...”

Finalul cărții oferă omului o perspectivă tragică, dacă nu disperată asupra propriei existențe: „Și transpuși în așteptarea acestei reveniri, fețele noastre vor primi încetul cu încetul trăsăturile fețelor obișnuite să aștepte. Dar, tot așteptând ceva care revine în mod neașteptat, intrăm într-o formă de așteptare în care nu mai așteptăm nimic; iar vederea va avea mereu în față golul unei apariții. Și, asemeni cu cei care trăiesc în deșert, fețele noastre nu vor mai avea expresie; doar acea nepăsare suverană a chipurilor care au fost bătute de vântul deșertului. Vom fi, poate, cu timpul, cu față de statuie egipteană, cu priviri de sfinx. Trăsăturile noastre vor fi șterse, dar vor purta în ele semnul unei enigme: că au ieșit din necunoscut și că **văd ceva în necunoscut**, tocmai pentru că au ieșit din el.”

Să fie această încheiere sfârșitul confesiunii unui învins sau o metaforă din care răzbate o speranță?

^{*}Tarangul, Marin, *Gândirea despre ea însăși*, Editura Dacia XXI, Cluj-Napoca, 2012

I. Popescu-Spineni: pentru Oltenia noastră, universitate la Craiova

Bogdan BĂDIȚOIU

1937¹ Ilie Popescu-Spineni, atunci profesor universitar la Iași, de fel însă din Spinenii Oltului. El s-a situat printre promotorii și susținătorii fervenți ai acestei idei, fie și doar pentru că, deși plecat de acasă de tânăr, dorul de locurile natale nu i-a dat pace niciodată, considerându-se mereu oltean cu o datorie imensă față de acestea și de cei dintre care s-a ridicat.

În dorința lui de a contribui la realizarea acestui vis, nu s-a sfiit nicio clipă să le reproșeze unor oameni politici precum dr. Angelescu, Gh. Tătărescu, N. Titulescu, C. Argetoianu, Ion Ionescu-Sișești etc., care-și trăgeau seva din Oltenia, că nu au făcut nimic sau aproape nimic pentru împlinirea unui asemenea ideal al intelectualității de aici. Este drept că nici oltenilor de acasă nu le-a iertat faptul că nu au știut să caute cele mai nimerite modalități de abordare a problemei.

Pentru a înțelege mai bine dificultățile care stăteau în fața unui asemenea proiect, nu trebuie uitat că în perioada interbelică existau în România doar patru universități, la București, Iași, Cluj și Cernăuți și, deși erau puține, bugetul statului cu greu ar fi suportat apariția unui număr mare de universități. În aceste condiții, I. Popescu-Spineni le reproșă oltenilor că nu au ținut cont de impactul solicitării asupra

În deceniile doi și trei ale secolului trecut, intelectualitatea din Oltenia se străduia să aducă în atenția oamenilor politici necesitatea înființării unor așezăminte de înaltă cultură la Craiova. Printre acestea, înființarea unei universități era considerată de maximă importanță, ea fiind atât în interes local, cât și în interesul general al țării și al neamului românesc, după cum sublinia într-o broșură editată în anul

guvernărilor, atunci când au cerut direct înființarea unei Facultăți de Medicină, foarte importantă, de altminteri, pentru țară, dar în același timp foarte costisitoare, deoarece presupunea, pe lângă un corp profesoral, și o serie de clinici și laboratoare. De aceea, spunea el, le-a și fost ușor acestora să-i refuze politicos, pe motiv că nu există fondurile necesare pentru înființarea unei asemenea facultăți la Craiova.

Spre deosebire de ei, în 1926, ca urmare a unor demersuri susținute, basarabenii obțineau deschiderea la Chișinău a unei Facultăți de Teologie, la care nu era nevoie decât de 15 profesori, în bugetul statului suma necesară fiind suficient de mică pentru a nu întâmpina o opoziție serioasă în guvern. Câțiva ani mai târziu, cu sprijinul unui subsecretar de stat din partea locului, s-a deschis o nouă facultate, de data asta mai costisitoare pentru bugetul de stat, Facultatea de Științe Agricole. Ambele facultăți țineau de Universitatea din Iași, dar până la o universitate la Chișinău nu mai era decât un pas, iar acest exemplu trebuia urmat și de olteni.

Calea cea mai la îndemână și care promitea cel mai mult, după părerea profesorului, era aceea de a solicita înființarea unor școli superioare puțin împovărate pentru buget, cum ar fi o Academie Comercială și Juridică, care ar fi avut nevoie pentru ambele secții de 25-30 de profesori, urmând a fi instalată, pentru început, în clădirea Școlii Superioare de Comerț sau a Liceului Carol. Aceasta ar fi avut ca avantaj imediat aducerea din București a câtorva mii de studenți proveniți din Oltenia, Banat sau Timoc. Mai mult, scria el, bugetul nici nu ar fi fost grevat, dacă s-ar fi desființat câteva licee teoretice din cele peste 300 care funcționau atunci în țară, unele dintre ele nejustificându-și

existența cu adevărat. O altă soluție puțin costisitoare ar fi fost și transferarea la Craiova a 30 de catedre dintre cele câteva zeci vacante de foarte mulți ani la diverse alte instituții de învățământ superior, timp în care acestea funcționaseră foarte bine fără ele.

El îi sfătuia apoi pe intelectualii olteni să ceară înființarea unei Academii de Agricultură, favorizați fiind de testamentul generalului patriot Ion C. Mihail², care, lăsând legatar universal statul român asupra averii sale uriașe, spunea că dorea să se înființeze o Academie de Agricultură care să-i poarte numele. Este drept că el o localiza lângă București, însă acest lucru nu mai era posibil, deoarece capitala avea deja o asemenea academie, amplasarea ei fiind, în opinia sa, mai potrivită la Craiova, unde era înmormântat de fapt generosul testator.

Dar care erau argumentele care făceau cererea oltenilor deosebit de credibilă și chiar necesară în acea perioadă? I. Popescu-Spineni le trece în revistă într-o serie de conferințe susținute cu diverse ocazii în mai multe locuri, dar cu deosebire se regăsesc în două articole publicate, unul în anul 1929³, în ziarul „Cuvântul” și altul în februarie 1931, în ziarul craiovean „Presa”⁴.

Abordată statistic, prin prisma populației, realitatea arăta în acea perioadă că față de alte țări europene, unele chiar învecinate cu noi, numărul universităților, raportat la numărul locuitorilor, ne era net defavorabil, din moment ce, în general, la fiecare două milioane de locuitori acolo exista o universitate, iar la noi una la cinci milioane.

Fără nicio conotație naționalistă, pentru că întreaga lui formație intelectuală nu era de o asemenea natură, ci mai curând din dragostea

față de olteni, plusa, aducând ca un alt argument faptul că inclusiv repartizarea geografică a universităților nedreptătea populația pur românească din sud, deoarece, considera el, pământul românesc se putea împărți în trei zone, aproximativ egale ca suprafață și locuitori, rezultat al dezvoltării istorice: Moldova, Ardealul și Valahia. Cu toate acestea, sublinia, în Moldova existau două universități (la patru milioane de români neaoși și două milioane de minoritari), iar Ardealul (cu o distribuție a populației asemănătoare) și Valahia numai cu câte una. Ardealul, totuși, mai avea o Academie Juridică la Oradea, o Politehnică la Timișoara și încă un număr important de institute teologice în diverse orașe.

Sudul nu avea decât Universitatea de la București. În schimb, nota el, *poligonul de susținere al neamului românesc, Valahia mică (Oltenia), Valahia mare (Muntenia cu București) și Dobrogea, adică Țara Românească a cronicilor, cu peste 6 milioane de locuitori, dintre care 90 la sută români – neam de neam până la descălicători* avea o singură universitate. Mai mult, la români, studenții erau foarte numeroși în raport cu alte popoare europene, nicăieri negăsindu-se, ca la noi, doi studenți la o mie de locuitori. Și adăuga la argumente *miile de studenți olteni inteligenți și săraci, bătând paveaua Bucureștilor, unde aproape n-au cunoscuți decât printre harnicii zarzavagii, care trăiesc din sfânta muncă a brațelor lor vânjoase! Cum adică: Două milioane și jumătate de Olteni nu merită o universitate la Craiova, când 900.000 de Bucovineni au una la Cernăuți? E cu puțință ca aceste milioane, la care adăugăm în plus pe Bănățeni și pe românii din Craina sârbească și din Timocul bulgăresc, să fie silite să vie la București,*

unde numărul studenților atinge cifra de 25.000?. Asta în condițiile în care, aprecia în 1931 Popescu-Spineni, universitatea bucureșteană întrecea cu mult ca număr de studenți universitățile din Paris, Berlin, Viena, Roma și Praga (care avea două universități), unde veneau studenți de pe toată fața pământului.

În opinia sa, universitatea oltenească ar fi descongestionat învățământul bucureștean, atrăgând încă din primii ani între 4000 și 5000 de studenți. De aceea făcea un apel vibrant la senatorii și deputații olteni de atunci, printre care și Ionescu-Sișești, de care se lega învățământul agricol, de a face presiunile necesare în acest sens.

De altfel, demersurile sale se adăugau celor făcute de către studenții olteni, organizați în cercuri studențești și care, în 5 și 6 august 1929, se reuniau la Slatina, într-un Congres al Federației Cercurilor Studențești din Oltenia, prezidat chiar de profesorul universitar I. Popescu-Spineni, venit de la Iași special pentru aceasta. După ample dezbateri asupra problemelor cu care se confruntau aceste cercuri, a fost adoptată o așa numită „Moțiune a Congresului Studențimii Oltene”⁵, care, la punctul 3, solicita în mod expres guvernului de atunci să întemeieze fără întârziere școli superioare cu caracter universitar la Craiova, *centrul celor mai vii energii românești, de unde să radieze peste întreg ținutul Oltului de Jos, al Timocului și al Banatului lumina cea mântuitoare de suflet și de trup.*

Și la congresul din anul următor, care a avut loc de această dată la Caracal, sub președinția de onoare a lui Popescu-Spineni și la care a participat activ și studentul Tudor Voinea, președintele Cercului Studențesc Romanațean

și, în același timp, președintele Federației Cercurilor Studențești Oltenie, se menționa în moțiunea adoptată, printre altele, că era necesar ca încă din toamna acelui an, 1930, să se înființeze la Craiova o Academie Comercială, o Academie Agricolă și o Academie Juridică, din care să se dezvolte cu vremea o Universitate, care să poarte numele regelui de atunci, Carol al II-lea. În acest scop, se făcea un apel pentru ajutor la profesorii universitari lorga, Mehedinți, Bianu, Motru, Țițeica, Popescu-Spineni și la toți profesorii care se interesează de Școala românească.

În disperare de cauză, în articolul „Universitate la Craiova”, scris în anul 1931 în ziarul craiovean „Presa”, citat deja mai sus, văzând că, în ciuda tuturor demersurilor, lucrurile trenează pe motiv de lipsă a resurselor financiare, I. Popescu-Spineni scrie: „Penurie bugetară? Foarte bine; înțelegem și asta, deși în joc este însăși siguranța neamului românesc. Atunci, dacă e așa, Oltenii știu ce au de făcut: O Eforie universitară! Un mănunchi de oameni cinstiți să se asocieze legal și să strângă fonduri pentru ca chiar în toamna anului 1931 să avem la Craiova o Academie comercială și o Academie juridică. Sunt convins că aceste Academii ar atrage la Craiova peste o mie de studenți chiar din primul an, ceea ce ar face ca orașul să

ia un avânt extraordinar. Statul să plătească pe cei 20 de profesori ai Academiiilor. Încolo totul să pornească de la Eforie. Aceasta să termine frumoasa clădire dinspre Parc, care este vrednică să adăpostească Academii (...)”.

Nu a fost să fie așa nici atunci și nici acolo. Dar, peste ceva timp, îndemnul său din final avea să dea roade: *Olteni și Craioveni, copii ai mândrilor boeri de neam, cu Dumnezeu înaintea! O universitate la Craiova înseamnă o mare victorie națională!*. Astăzi există la Craiova una dintre cele mai mari și apreciate universități din România. Este, în mod sigur, și meritul fostului profesor universitar Ilie Popescu din Spinenii Oltului, care și-a înnobilit numele adăugându-i, pentru contemporani și viitorime, numele satului în care s-a născut.

Note

¹Popescu-Spineni, Ilie – „Pentru Oltenia noastră”, Tipografia „Ion C. Văcărescu”, București, 1937

²Idem, p. 19-24

³Idem, p. 3-5; ziarul „Cuvântul”, 25 februarie 1929

⁴Idem, p. 13-15; ziarul „Presa”, februarie 1931

⁵Popescu-Spineni, Ilie- Op.cit., p. 6-7 ; ziarul „Universul”, august 1929

⁶Popescu-Spineni, Ilie- Op.cit., p. 8-11; ziarul „Curentul”, august 1930

Universitatea din Craiova

Februarie

- 1 februarie 1902 – s-a născut, la Slatina, compozitorul THEODOR GEORGESCU (m. 20. 08. 1985)
- 1 februarie 1928 – s-a născut, la Balș, publicistul și epigramistul VALENTIN SMARAND POPESCU
- 2 februarie 1955 – s-a născut, la Berzovia (Caraș-Severin), prozatorul și actorul VISI (ZEFIR BERZOVIS) GHENCEA (m. – 23. 12. 2009, București)
- 5 februarie 1948 – s-a născut, la Slatina, poetul și publicistul NICOLAE DOROBANȚU
- 5 februarie 1953 – s-a născut, la Sâmburești, poetul și publicistul GEORGE VAIMAN
- 7 februarie 1891 – s-a născut, la Caracal, pictorul GHEORGHE TEODORESCU-ROMANAȚI (m. 20. 04. 1980, București)
- 7 februarie 1984 – a murit, la București, compozitorul RADU ȘERBAN (n. 1. 12. 1927, Caracal)
- 9 februarie 1949 – s-a născut, la Dobrețu, pictorul, sculptorul și desenatorul NICOLAE TRUȚĂ (m. 16. 08. 2010, Slatina)
- 10/23 februarie 1873 – s-a născut, la Caracal, poetul, prozatorul și dramaturgul HARALAMB LECCA (m. 9.03.1920, București)
- 14 februarie 1954 – s-a născut, la Nicolae Titulescu, prozatorul și eseistul MARIAN-VICTOR BUCIU
- 14 februarie 1981 – a murit, la București, istoricul VASILE MACIU (n. 3. 12. 1904, Caracal)
- 15 februarie 1948 – s-a născut, la Potcoava, criticul, istoricul literar și omul de radio CONSTANTIN DUMITRACHE (m. 21. 11. 2001, Craiova)
- 15 februarie 1956 – s-a născut, la Caracal, poetul, eseistul și gazetarul AURELIAN TITU DUMITRESCU
- 15 februarie 2012 – a murit, la Scranton (Pennsylvania – SUA), actița de film POLLA ILLERY, pe numele adevărat PAULA ILIESCU (n. 15.10.1908, Corabia)
- 17 februarie 1956 – s-a născut, la Făgețelu, poetul, publicistul și graficianul PETRUȚ PÂRVESCU
- 18 februarie 1975 – a murit, la Caracal, publicistul și editorul REMUS FLORICEL SCARLAT (n. 16. 08. 1913)
- 20 februarie 1889 – s-a născut, la Slătioara, GRIGORE (NIFON) CRIVEANU, primul mitropolit al Olteniei (m. 14. 06. 1970, București)
- 20 februarie 1967 – s-a născut, la Amărăștii de Jos (Dolj), poeta și prozatoarea MARIDOR, pe numele adevărat MARIANA DIDU
- 25 februarie 1889 – s-a născut, la Slatina, sculptorul THEODOR BURCĂ (m. 1950, București)
- 25 februarie 1953 – s-a născut, la Osica de Sus, poetul, publicistul și editorul MARIAN DRĂGHICI
- 27 februarie 1852 – s-a născut, la Slatina, MARIN ANDREIAN, fondatorul primei biblioteci publice din oraș (m. - ?)
- 27 februarie 1967 – s-a născut, la Cârlogani, poetul SILVIU VIOREL PĂCALĂ

Să ne dai un *like* și nouă de mila Măriei-Tale...

Un distins critic literar, *aducător* de cărți la televiziune, observa ipostaza ingrată a limbii române, prinse în menghina timpului trăirii noastre între anglicizare galopantă și țiganizare constantă.

Știm toți cum, când și pe unde au trecut anglicismele frontiera lingvistică a României.

Știm, de asemenea, că unele au intrat legal, cu pașaport lexical, limba română nedispunând de un termen echivalent pentru realitățile definite de ele, *manager, broker, stres* etc., altele însă, despre care am vorbit pe larg în numărul trecut, sunt termeni de contrabandă lingvistică, inutili limbii române, neadaptați fonetismului nostru, neconsemnați, drept urmare, în niciun dicționar, acest serviciu, *sui generis*, de evidență a cuvintelor.

Așa cum, în general, marfa de contrabandă este pretinsă de un anume soi de consumatori, și cuvintele de contrabandă au o absorbție ridicată tot într-o anume tagmă socială, mai ales că folosirea lor la vedere nu are nicio consecință penală.

Dacă sunt întrebuințate și abuziv, și în contexte unde sensul lor derapează în grotesc sau se întretes cu țigănisme, amestecul lexical rezultat ar trebui să producă fiori de îngrijorare.

Din teribilism lingvistic, din ignoranță, din lipsă de respect față de limbă, dintr-un grav deficit de educație, termeni precum *baftă* (baht), *mișto* (mišto), *caft* (cafti), *canci* (kanč), *nasol* (nasvalo), *muie* (mui), *hali* (halo), *șucar/șucăr* (șukar), *mandea* (mande) etc. s-au insinuat nu doar desfrânat în urzeala unor înjurături, ci și andurant în enunțurile comunicării cotidiene.

Așa cum am pus pe fugă din limbă urarea

Succes!, întronând în locu-i un termen netrebnic, *Baftă!*, suntem pe cale să izgonim, după cum constata eminenta profesoară universitară Rodica Zafiu, și verbul *a plăcea*, substituindu-l cu internetistul englesc *like* (verb: *a vrea, a dori, a plăcea, a simpatiza* etc., subst.: *gusturi, preferințe* etc.), intrat într-o locuțiune, în preajma românescului *a da*: *a da like*.

Dăm *like*, ne exprimăm preferința deci, pe un site, care, altminteri, ne și cere părerea, dar am început, de pildă, să nu mai *aprobăm*, ci să dăm *like* – *Ți-a dat șeful like pentru concediu?* – să nu-i mai votăm, ci să le dăm *like*, să nu ne mai *placă* de cineva sau de ceva, ci *să ne like* de filme, de melodii și de noi între noi, *Îmi like de tine!*

Cum ar zice Mircea cel Bătrân în Scrisoarea III a lui Eminescu: ...*Să ne dai un like și nouă de mila Măriei-Tale...*

Așadar, e cam de mult vremea să ne întrebăm cât preluăm dintr-o altă limbă, cât de necesare sunt acele împrumuturi în limba noastră și cum le integrăm optim în sistemul nostru fonetic, în mecanismul de funcționare corectă a limbii.

Altfel, nepăsători, cum ne dovedim, vom închina altora nu doar țara, ci și limba. Ar fi bine să ne amintim că cineva zicea totuși: *Despre partea închinării însă, Doamne, să ne ierți!*

C. V.

Limba română la începutul secolului al XIX-lea, într-un text original descoperit în județul Olt

Dumitru ȚICLEANU

Profesorul Bogdan Bădițoiu publică în **Revista Arhivelor** Nr. 2/1997 „*Un document original din timpul Revoluției conduse de Tudor Vladimirescu*”, în care clarifică o serie de probleme privind momentul descoperirii, conținutul și contextul istoric al consemnării venirii aici a lui Tudor Vladimirescu, împreună cu Iancu Jianu, pentru recrutarea de noi adepți în sprijinul acțiunii revoluționare organizate de „*domnul Tudor, olteanul*”, aflat în drum spre București. Însemnarea, de fapt un adevărat legat testamentar, a fost făcută pe ultimele pagini albe ale unei cărți intitulată „*Sonatinas pour le piano*” semnate de Muzio Clementi, pianist și compozitor italian care a trăit în Anglia: „*Erte-mă sfântu(l) duh că am jăfuit est ceaslov cu slove de alt graiu dăn lacrele cântălării mănăstiri(i) Mușetești...*” Așadar, pe ultimele file ale acestei cărți, negustorul Călugăreanu își redactează testamentul, ca măsură de prevedere față de vremurile agitate, căci „*vârfolitura noroadilor*” îl silise să părăsească în grabă Chișinăul spre a-și pune la adăpost averile. Documentul, după cum însuși mărturisește, redactat în martie 1821 și, evident, scris cu semne chirilice, conține o scurtă cronică a evenimentelor determinate de prezența în Slatina și în localitatea Cornățel (azi sat cu același nume din comuna Poboru, județul Olt) a Domnului Tudor, însoțit de oastea sa în drum spre București. Călugăreanu face o analiză corectă a evenimentelor în care este implicat, manifestându-și scepticismul față de

intențiile lui Ipsilante, constatând că „*(a)cest Ipsilante nu este un om prostu, dar mai degrab(ă) este un om (h)oțu și fățarnicu și prădălnicosu*”, iar teama cea mai mare care „*face prădălnicie sufletului mieu*” este că „*domnul va să fie ca peștile la nada păscariului*”.

Autorul acestor consemnări este hotărât să însoțească oastea pandurilor „*ca să rădicăm pă Tudor vodă Domnul norodului, că așa s-a pl(ă)nuit dăn Padișul*”, iar testamentul nu consemnează doar transmiterea întregii sale averi către „*sin Constandin*”, ci mai cu seamă îndemnul de păstrare a identității de neam a celor care rămân și a credinței strămoșești: „*Și iar voi spune urmașilor mei că noi om pieri cu multul, să nu tindeți sufletele voastre spre păvâni nici acum, nici de veci*.” Întreaga compoziție are coerență și expresivitate punând în evidență talentul autorului, știința de carte „*precum să se știe că eu am făcut învățătură în țara sârbească și în țara u(n)g(u)rilor...*”, un lucru mai rar în acea vreme) și, de ce nu, portretul său moral.

După aceste considerații, menite a ne introduce în receptarea textului și în familiarizarea cu limba și stilul autorului, reproducem în extenso însemnările Călugăreanului:

„*Erte-mă sfântu(l) duh că am jăfuit est ceaslov cu slove de alt graiu dăn lacrele cântălării mănăstiri(i) Mușetești ce au fost plinuită cu zapisuri pecepluite. Și o am făcut*

dăn osârdia pântru neam și grăescu cu greu aici și fac sămnare către sin Costandin, că eu Călugăranu ce l-am zămislitu pre el, fac mergere la trântire cu păgâni(i). Că au venit aici Domnul Tudor olteanu(l) dăn Vladimiriu, alătura cu lancu marile haiduc dă potiră de pre apa Jiului, ce au venit de dincoa dă Ote(te)liș să vadă că este mare potiră ce sălășuește aici (în) pădurea mare, iară oastea o au măiat în Slatină.

Eu, ce amu aflatu vârfolitura noroadilor, în est timp am făcut fugire grabnică iz Chișinău și am venit a pune averurile mele supt pământ, pă drumul dintre Cărciumari și satul Crnăcelului, de la mijlocul drumului noauă zeci și opt dă pași spre pădurea mare, pre cum să știți voi unde să află, că dzâlile sântu-mi cu soroc.

Au venit Domnul aici ce ne-au făcut pânduri și noi l-am fărît în locul (a)coperit din cimitiriu(l) Bălanului. Și mai spui să se știe că domnu(l) și-au pierdut brâul cu sămne și dă lă oți găsi să-i faceți ducere la mănăstire în Muș(e)tești, spre pomnire la cinstitul igumen ce l-au (a)coperit pă Domnul la chilii.

Și mai spui eu cu graiu dureros că am aflatu cu multă vreme ce au trecut că Tudor, est Domn, au avut sfat cu Ipsilante, când au fost în Răsia și s-au sfăt(u)it să facă zgornire fanarilor. Dar eu spui bine că (a)cest Ipsilante nu este om prostu, dar mai degrab(ă) este un om (h)oțu și fățarnicu și prădălnicosu. Și au pus la înțelegere nu el să facă venire la cetatea Bucureștilor și mai (i)nainte Domnul Tudor, cu gâ(n)d ca Domnul să scuipă puterea norodului. Nu voi să spui Domnului că să arată certători(u) și rău și face prădălnicie sufletului mieu, dar mi-este mare durere că domnul va să fie ca peștile la unda păscariului.

Și Bălan dă la stupină ce au fost fărecat și suduit să spu(i)e unde să pominește dă Tudor olteanu(l) au făcut în est timp scăpare dăn Slatina și au aflat că au venit un anume Chizilev pre un călărețu că Ipsilante au trimes mare potiră în Vălacia și zice-se că sântu și d-a turcului și d-a rusului și d-a grecului. Iar un

anume Ghencea, ce s-au spus dă Domnu(l) că au venit dăn Pitești sau dăn Golești, au făcut bordăi în lunca Plăpcii și îmblă (a)coperit cu zvlențe, precum a nu să cunoaște.

Acum noi plecăm că sosăște mare oaste dăn apus tot dă la Tismeana și Cozia și mergem cu multul să rădicăm pă Tudor vodă Domnul norodului, că așa s-a pl(ă)nuit dăn Padișul.

Și iar voi spune urmașilor miei că noi om pieri cu multul, să nu tindeți sufletele voastre pre pāvâni nici acum, nici de veci.

În est timp ce au am fost cu mergerea mea, păgân(ii) au făcut mare stricăciune, au flăcăruit bordăile și au josât muierile și odraslele. Și au prăpădit pecetea dăn stei ce pominea discă(l)ecatu(l) ăstui sat cu privigătoarea ce avea în gură cornul ce au vestit adunarea oamenilor dăn ce vreju ne tragem cu toții. Iar în gheară coprindea o lămurea dăn pădurea mare. Iară pasărea avea vedere în dos și cu totu(l) înconjurat(ă) cu cuvintili + . Aceasta au descălecatu satul Cornăcelului. Odor ce noi păstrăm dă la Vodă Cantacuzin și vel Vodă Brâncov(e)an ce au spus pă Pârvu marile Jugravul dăn Câmpulung de au făcut lucru de pomnire. Iară noi o am loat dăn biserica veche și o am pus în ceastălantă noao a Bălanului. Iar păgânu(l) o a fărămat ce au pus că vlacul este bārbar prostu și nu trebuește satului păcete dă pomină. Eu rogu-mă duhului sfânt, cum piatra s-au răsipit, așa să (se) (îm)prăștie și ei.

Și iar spui să faceți fugire la miezul pădurilor cu totul și să nu faceți vedere la cărciuma dăn vâlceaua isvorului, că acolo este păgânu(l) cu multul și pătrece. Și prin astă păscălie aice în perina cu părăle spre a face fugire cu voi. Domnul sfânt fie cu noi cu toți.

Și am lăsat est testament celor dăn dosul mieu, precum să se știe că eu am făcut învățătură în țara sârbească și în țara u(n)g(u)rilor și am colindatu țariia și am vădzut ce este direptate și ce este binile și ce este bunul și ce este răul și ce este foc. Și mărturie pusu-mi-am duhul sfânt și a mea direptate ce am spus cu curățenie și durere, în astă-noapte dă mărtișor la anul de la mântuitorul nostru Is(us)

H(ri)s(tos) 1821 și la leatul dă la zidirea lui Adam 7329 și prin pecete cu pana că sămnariu(l) pusu-(l)-am supt pământ. Și am scris Eu Călugăreanu Amin."

Parcurgerea textului, în întregul său, după aproape două sute de ani de la redactare, ne permite să constatăm că informațiile și atitudinea autorului sunt receptate, fără dificultăți majore, de către cititorul de azi. Întreaga compoziție are coerență și expresivitate, punând în evidență capacitatea de analiză a autorului, evidențierea conexiunilor politice din timpul său și repercusiunile lor asupra vieții sociale interne și internaționale în contemporaneitatea sa. Așadar, informațiile transmise sunt redade într-un vocabular care trădează știința de carte a autorului și chiar talentul său în întrebuințarea celui mai potrivit termen pentru exprimarea ideii, conferind stilului proprietate. Deși ne aflăm la început de secol XIX caracteristicile și influențele slavone sunt evidente, lipsind etimologiile turcești: **ceaslov**, **zapisuri**, **osârdie**, **zămislitu**, **sin Constandin**, **trântire** (bg.târtja) = a arunca, a zvârli un obiect, a culca la pământ, a se lupta corp la corp; **soroc**, **norod**, **vrej**, **odor**, **duh**, **leat**, **odraslă**. **Iz** și **sin** sunt cuvinte ieșite din uz: primul este prepoziție, echivalentul lui **din**, cel de-al doilea, dispărut de asemenea, înseamnă **fiu**, ambele de origine slavă la care limba actuală a renunțat și nici dicționarele nu le mai înregistrează. După cum se observă, o parte neînsemnată din lexicul la care am făcut referire nu mai face azi parte din fondul principal lexical (**leat**, **norod**, **a mânea**) sau este cu totul necunoscut (**sin**, **iz**). Ceilalți termeni, asupra cărora nu am insistat, sunt în cea mai mare parte de origine latină, având atunci, ca și acum, o mare frecvență în circulație.

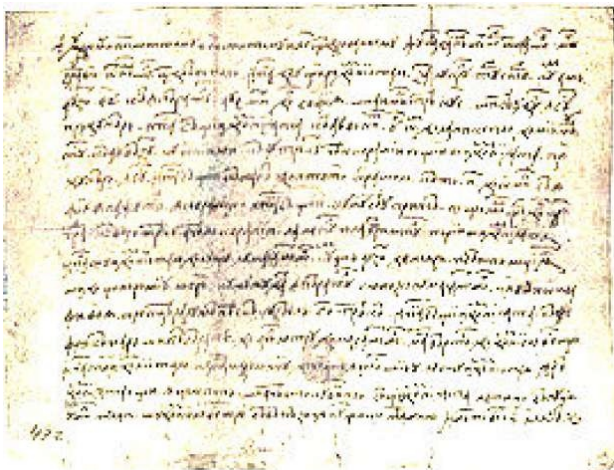
În ceea ce privește fonetica, evidențiem ca o caracteristică, mai cu seamă în scrierea chirilică, notarea unor sunete, fără ca acestea să aibă corespondent în pronunțare: nu **voiu**, să **spui**, **colindatu**. Această caracteristică o

întâlnim în scrierea de până în secolul al XIX-lea, mai ales la cuvintele terminate într-un grup de consoane. Alexandru Rosetti constată că **-u** final e rareori notat după consoană: **elu**, **anu**, **cumu**, în schimb apare după un grup consonantic. Această notație alternează cu cea fără **-u**: **cându** – **când**, **domnu** – **domn** (Al. Rosetti: *Schiță de istorie a limbii române de la origini până în zilele noastre*, Editura Albatros, București, 1976, pag. 83). De asemenea, **-u** final, în documentele din slavonă nu notează o vocală, ci sunt semne ortografice, fără valoare fonetică. Aspectele întâlnite în textul de referință aparțin pe de o parte limbii timpului, iar pe de alta, pronunției dialectale, zona în care au fost redactate fiind Muntenia. Așa se explică pronunția și evident scrierea **Slatină** pentru Slatina, întâlnită până astăzi în unele locuri din vecinătatea acelei localități. Altminteri e dificilă diferențierea aspectelor dialectale, în context, de caracteristicile fonetice ale limbii începutului de secol XIX. Acestea nu sunt esențial diferite de pronunția de azi, știut fiind că limba este componenta cea mai conservatoare din cadrul existenței unui popor. În afara situațiilor semnalate, sub aspect fonetic, menționăm formele unor prepoziții: **dăn**, pentru **din**, **dă**, pentru **de**, **pă**, pentru **pe**, **dăntre** pentru **dintre** etc a căror scriere și pronunție sunt mai degrabă dialectale (regionale), precum și forma verbală **a îmbla**, un arhaism fonetic, păstrat azi regional.

În text apar forme dialectale și arhaice paralele cu acelea recunoscute mai târziu de limba literară: prepoziția **dă** e scrisă și **de**, iar pronumele reflexiv **să** („...precum să știți voi unde **să** află...”) este caligrafiat și ca în forma actuală **se**: „*Și am lăsat testament (...)să se știe că eu am făcut învățătură...*”. Acest paralelism confirmă existența în circulație a unor cuvinte identice cu originalele lor latinești: **se**, **de** preluate de limba literară, agreate, probabil, de vorbitorii instruiți ai timpului.

Propozițiile și frazele au topica asemănătoare celei de astăzi, nelăsând decât rareori amprenta exprimărilor arhaice, iar când

acestea se produc, nu împieteză conținutul, ci conferă textului culoare, cu efecte asupra apropierei de cititor. Fraza este, în general, amplă, autorul introducând în construcție subordonate conținând o serie de informații utile, cunoscute la acea vreme numai de cei implicați în evenimentele de referință: „Domnul Tudor olteanul dăn Vladimiriu, alături cu lancu, marele haiduc dă potiră ce sălășluește aici în pădurea mare, iar oastea o au mâiat în Slatină”; „Au venit domnul aici ce ne-au făcut pânduri...” etc. Constatăm o anumită inabilitate în construcția frazelor explicată pe de o parte de ocupația autorului, negustor știutor de carte, dar nu cărturar, iar pe de altă parte, de nivelul evoluției limbii la acea dată, când abia dacă se întrezăreau preocupări de normare a ei. Am semnalat folosirea pronomelui relativ **ce** cu valoare conjuncțională introducând o subordonată circumstanțială finală pe care l-am înlocui azi cu **de** conjuncțional: „Au venit domnul aici **ce** ne-au făcut pânduri”. Cele două propoziții ar fi mai degrabă principale: **și** ne-au făcut...

Ca o caracteristică a limbii vechi, semnalăm coordonarea contextuală cu ajutorul conjuncției copulative **și**, aspect întâlnit frecvent în textele din secolul al XVI-lea (v. Scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung, 1521). În testamentul Călugăreanului **și** contextual apare nu mai puțin de 11 ori, fără justificări strict gramaticale, într-o manieră în care exprimarea colocvială de astăzi îl promovează

pe **deci** concluziv. Folosirea nejustificată a lui **și** este completată de apariția în text a altei conjuncții coordonatoare adversative, **iar**, uneori **iară**, căreia îi lipsește valoarea adversativă, fiind mai apropiată de un **și** copulativ: „Iar noi am loat dăn biserica veche și o am pus în ceastălantă noao a Bălanului. Iar păgânu(l) o au fărâmat ce au spus că vlacul este barbar prostu și nu trebuiește satului păcete dă pomină”. Fiind la acest citat, semnalăm și forma sintetică de genitiv-dativ a substantivelor proprii – *Bălanului* la care limba literară actuală a renunțat în favoarea celei analitice (lui Bălan).

Autorul se exprimă direct, firesc, textul emanând judecata realistă și competența autorului în analizele sale prin conexarea datelor și a evenimentelor spre o sinteză a aprecierilor proprii. Profund religios, Călugăreanu, un om umblat prin lume și cu știință de carte dobândită, după cum însuși mărturisește, în țara sârbească și cea ungurească, se scuză „că am jăfuit est ceaslov cu slove de alt graiu”, scriindu-și testamentul, mânat de „osârdie pentru neam”. Și, într-adevăr, se dovedește că textul nu este un simplu testament, ci o cronică scurtă a unor evenimente succedate cu repeziciune, într-un interval de timp limitat.

Toate faptele, care nu au nicio legătură cu legatul său de persoană privată, conferă textului o structură încheagată, unitară și interesantă prin conținutul de informații și considerații personale aduse în prim-planul scriiturii.

Textul poate intra în colecția documentelor de limba română de la începutul secolului al XIX-lea, ca ilustrare a stadiului dezvoltării limbii la acea dată, oferind specialiștilor posibilitatea de a-i urmări evoluția de-a lungul secolului.

Cincinat Pavelescu îndrăgostit. Fragmente dintr-o corespondență inedită

Florin POPESCU

Cu mulți ani în urmă, prin 1997-1998, d-na Cristina Nicula (fiica lui Flaminio Mârțu, istoric și director al Muzeului Municipal Câmpulung-Argeș) a avut amabilitatea de a ne oferi spre studiu și publicare arhiva Clarei van Zanen, de origine olandeză, stabilită în Câmpulung, arhivă a cărei parte centrală o constituie o intensă corespondență cu Cincinat Pavelescu (scrisori, bilete, cărți poștale, cărți de vizită), dezvăluind o tumultuoasă poveste de dragoste desfășurată acum un veac. Împrejurări asupra cărora nu este în niciun fel cazul a stăruii ne-au împiedicat să finalizăm acest proiect; reproducem însă, începând cu acest număr al revistei, fragmente din această corespondență, în ortografia originalelor, încredințați fiind că publicarea acestei corespondențe restituie o veritabilă pagină de istorie literară.

N Clara,
Nu știi dacă voi putea găsi cuvintele mângâetore pentru alinarea rănilor sufletești ce ți le-au cauzat alții... Eu care am suferit de brutalitatea lor, îmi dau seama cu ce sentimente trebuie să mă privești și de ce ai dreptul să te răzbuni cu atâta fără de milă pe mine.

Nu-ți voi spune chinurile prin care am trecut de când am auzit infamia acelei nebune. Dacă sunt vinovat că am cunoscut-o, ți dai și Dta seama că am expiat în de ajuns. Simt însă că țiipă în sufletul meu durerea aceasta monstruoasă că am putut să contribui eu – fără voia mea, la supărările tale nemeritate!

Fericirea în care începusem să cred, farmecul iubirii acesteia sfinte și ne mai simțite încă, beția în care mergeam înfășurat, norocul meu pe care îl visasem și la care mi se părea că am drept, toate s-au năruit într-o clipă, și singur, sângerat mă uit la ruina lor, în ochi cu toată amărăciunea sfâșietoare a lacrimilor ce nu pot pica. Văd că, de sigur, eu trebuie să fiu vinovatul, fiindcă toate le primesc eu, deși le-a suferit altcineva, și mă întreb care să fie crima mea?

Te-am cunoscut și m-am simțit atras de ființa ta dulce și fără mult noroc. Te-am ascultat și am început să fiu rob de sunetul vocii tale, în care mureau notele curate ale sufletului tău

divin.

Și te-am iubit repede cu toată setea unei tinereți netrăite, cu trebuința ce o aveam de o pasiune care-mi ridică sufletul, cu dreptul și cu nădejdea mea în ceasurile unei fericiri care nu se ascunsese totdeauna. Acest amor a fost curat ca privirea ta și ca visurile mele. Nimic nu i-a murdărit avântul. Nimic de cât grosolănia bănuelilor unor nemernici. Nimic de cât gelozia trivială a unei nebune. Dar pe deasupra patimilor acestora făptura lui albă se-nalță mai nobilă încă, ca un crin ce a fost călcat în picioarele vulgului și apoi ridicat și pus la sân de o regină.

Eu poate voi rămâne de azi înainte în viața unde n-am lăsat nici o urmă, trecătorul ce-n serile de vară trimete din depărtarea drumului prăfuit sărutarea lui desperată spre fereastra castelanei ce rămâne pururi închisă. Dar, dacă o clipă ai citit în ochii mei adâncul patimei curate ce-mi inspiraseși, dacă un moment în tremurul mânei pe care ți-o strângeam a năvălit de la inimă sângele, înflăcărat de iubirea pe care o simțea că ni se urcă în suflete, păstrează într-un colț din gândul și din inima neștersă imaginea ceasurilor senine pe care le-am trăit în apropierea aceluia pe care-l intitulai: poet.

Da, am fost poet fiindcă te-am înțeles și te-am iubit, fiindcă am adorat în tine femeia ce-și crease, prin ea însăși și prin suferințele-i, un așa

de înalt pedestal, din care n-o poate coborî
invidia nebunelor sau răutatea inconștienților.

Te iubesc
18 August 1909

Cincinat

(4 pagini; pe pagina 1, ca antet: „Judecătoria
Ocolului Sinaia. Cabinetul Judecătorului”)

II.

28 Martie 1916

În primăvara asta care se apropie, cu tot
cortegiul ei de visuri și de nădejdi (ursite să
moară cu primele frunze) neașteptata D-tale
întâlnire a turburat în sufletul meu un colț în care
amintirile nu voesc să moară.

Ochii dulci vii și neîncrezători – mai negri
poate din cauza suferințelor, zâmbetul fin care se
pierde într-o ușoară și mângâetoare ironie,
razele fragile ale obrazilor neschimbați sub
tinerețea netrăită care-i înflăcăra, glasul dulce,
trist și parcă depărtat, eleganța discretă și sigură
a ținutei, parfumul mirosurilor și al vorbelor,
zâmbetul, vorba și tăcerile: tot ce am iubit și am

admirat odinioară la prietena care mi-a fost
scumpă totdeauna, toate în ziua de azi au asaltat
sufletul meu și l-au înnebunit. Când am ieșit în
stradă, mi se părea că visasem. Și mulțimea
nepăsătoare m-a prins în valurile ei și am
redevinit un punct pierdut într-o masă agitată.
Acum însă când mă aplec spre hârtia aceasta
care va purta spre ochii tăi neliniștiți gândurile
mele incoerente, simt că în profundul ființei mele
plutește o lumină – aceea proiectată de ochii și de
glasul tău. Nu sunt un simplu punct pierdut într-o
masă confuză, simt un dor care arde, un vis care
se prelungește, un cântec de iubire care începe, o
putere ce crește și simte că poartă într-însa
posibilitatea de fericire și elemente noi de viață.

Spune-mi când să vin să-ți citesc versurile
pe care nu le-am scris niciodată.

Votre éternel

Cincinat

(pe plic – ștampila poștei, cu data expedierii 27
aprilie 1916, și adresa destinatarului: „Madame
Claire Vansanen, En ville (București), 26 Str.
Berzei)

PUTEREA – instrument de supunere

George VAIMAN

Istoria e scrisă și rescrisă, pentru că niciodată adevărul nu este ADEVĂR. Se mută statui, se dărâmă statui, devenind caraghioase, futele – o mână într-o parte, capul în alta, se dislocă plăci comemorative, efigii, se schimbă denumiri de străzi, în locul statuilor dărâmate, mutilate, se ridică altele, s-au distrus biserici și, cu mare trudă, se înalță altele, s-au zdruncinat și se zdruncină conștiințe, se ignoră trecutul glorios al înaintașilor bravi – unii încă mai sunt, și sunt sfidați cu nerușinare crasă. După cum bat vânturile în politică, ori îi preaslăvim, ori îi acuzăm. Cine și-a pierdut demnitatea de român să citească adevărata Istorie, nu pe cea alternativă.

Oamenii, de-a lungul timpului, au încercat să aducă omagii acelor care, prin geniul și patriotismul lor, prin contribuția la dezvoltarea învățământului, științelor și a artelor, au descoperit tainele ascunse și mereu inepuizabile ale cunoașterii. Aceste omagii s-au materializat în edificii mărețe, de la piramide și temple, coloși sculptați în bronz, aur și fildeș, dar și la lucruri mărunte, ne semnificative. Unii le-au meritat, alții nu. Mulți nu le-au înțeles. Grandomania și gratuitatea deveniseră stări paradoxale ale pierderii de sine în fața însemnului Puterii. Truda și sudoarea celor mulți, linguseala, umilința. „Așa a fost de când e lumea și pământul”, spune zicala românească.

În vremuri de demult, când omul a început a se descoperi pe sine, a început să înțeleagă că mintea lui bolnavă e rătăcită; și, neștiind Calea, a „inventat” ceea ce simțea în lăuntrul său, dar era încă tulbure în gândire, și a inventat „Puterea de Sus”. Dumnezeu, după ce a creat Omul și a fost mulțumit, și mai apoi s-a căit, în rușinea Lui divină, l-a pierdut de pe fața

Pământului cu mare potop de apă. Si cine nu se întreabă astăzi dacă noi, cei de la Noe înapoi, suntem ideali? Dumnezeu a „pedepsit” omenirea din propria-i greșală cu potop de apă; potop poate fi și războiul, și molima, și exodul rătăcirii noastre. Si iată, sita Timpului tot nu a ales bobul curat de neghină. Foarte aproape este un alt „poto”. Dumnezeu ne-a greșit și de data asta, taică Noe?... Dacă l-a educat pe Om după prima greșală, de ce i-a dat drumul în „libertate”, până nu l-a încercat? Șarpele a mușcat din nou.

Și pentru toate aceste greșeli, a trimis, spre mântuirea păcatelor noastre, pe unicul său Fiu, ca jertfă a Mielului pe altarul Omenirii.

El a fost și este Lumina, Calea, Adevărul și Viața. Dacă nu am crede, viața noastră, fără Lumină, nu ar afla Calea. Astronomia – pentru că din Ceruri venim; matematica – prin numerologia exactă; medicina – de la celulă la rugăciunea isihastă, la tășul ce deschide și scoate răul din trup, la făurirea armelor, la iubire și ură, la lucruri noi. L-a învățat de toate Dumnezeu pe Om, multe..., și îl învață și acum. Cu toate astea, toți marii gânditori, filozofi, vizionari se tot întreabă: „ce lipsește, totuși?” Toți caută, traduc, interpretează... Lumea este plină de secrete: biblioteci în Tibet, Cabala, Vedele, Coranul, Vechiul și Noul Testament. Sunt „secrete”, pentru că încă nu știm să le traducem, sau nu se vrea a ști.

De la Puterea divină la Puterea pământească este deosebirea că Puterea divină are un singur Dumnezeu, iar Puterea pământească are atâtea dumnezei. Si dacă toate vin de la Dumnezeu-Tatăl, ne împăcăm cu gândul că vom trăi ca de la începuturi și până la nesfârșituri, că omul a fost asuprit de Om și de acum încolo va fi invers, adică la fel.

Cristina BACICU-BOTEZ: „Adevărul artei este energie pură”

Costel DREJOI

Î. Pictor, grafician, fotograf, autor de instalații. Care dintre cele patru laturi ale personalității dv. a apărut la început și de ce? Cum s-au născut și au evoluat celelalte?

R.: Grafician am fost dintotdeauna. Pur și simplu, îmi place să desenez. Apoi, tehnicile mixte, gravura, experimentul mă pasionează. Pictura am deprins-o în clasa a XI-a, la cursurile pe care le frecventam la Școala Populară de Artă din Turda, în vederea susținerii examenului de admitere la facultate, una dintre probele eliminatorii la acest examen fiind portretul în ulei după un model viu. Fotografia am studiat-o la Academia de Artă și este mijlocul de expresie pe care îl utilizez astăzi cel mai des. Instalațiile au venit de la sine atunci când am simțit nevoia să îmbin „obiecte” cu lucrări bidimensionale și cu alte „ciudățenii” pentru a crea un concept, o ambianță, pentru a exprima o stare, îndeobște în expozițiile personale.

Î. La ce lucrați actualmente? Pe când o nouă „personală” Cristina Botez? Cea mai recentă a fost, din câte îmi amintesc, în decembrie 2010.

R.: Nu mă încântă foarte mult expozițiile personale, iar cele legate de cicluri de vârstă – cu atât mai puțin. Le-au și fost fatale unora dintre colegi: Spiru Vergulescu s-a prăpădit înaintea vernisajului expoziției dedicate împlinirii vârstei de 70 de ani, Nicolae Truță tocmai aniversase 60 de ani... Mă deranjează și falsitatea momentului vernisajului, când toată lumea e condescendentă cu toată lumea, superlativele abundă, deși abia se disting lucrările pe perete din cauza aglomerației „amatorilor de artă”, eventuali „colecționari”, care, după ce s-a consumat evenimentul monden, nici nu mai calcă prin expoziție. Nu există o cronică plastică la vreun ziar sau post de televiziune local, semn că nimeni nu resimte nevoia unei „critici”. Prin urmare, nu mă grăbesc... După „Scenografii ratate” și „Arta dăunează grav sănătății”, ar fi urmat proiectele „Didactica Magna” și „Ut pictura poesis”, dar, după „răsunătorul succes” al primelor două, următoarea expoziție va fi una de fotografie.

Î. Ați putea defini, succint, principalele direcții stilistice din arta contemporană? În care dintre ele vă regăsiți? Dați, vă rog, și câteva nume de referință din cadrul fiecăreia!

R.: N-aș dori să țin o prelegere despre arta contemporană, deoarece, oricum, publicul receptează arta cu un decalaj de cel puțin o sută de ani. Sigur e faptul că „... ismele” curenților franțuzești, cu prefixele „neo” sau „post” care li se adaugă, cedează teren în fața anglicismelor Virtual Art, New Media Art, Internet Art, Videograme Art, Software Art... Trăim o revoluție IT extraordinară, mult mai complexă decât a fost vreodată orice revoluție. Direcția predominantă ar fi înspre o lume aseptică, impecabilă tehnic până la prețiozitate. Nu mai utilizăm instrumente clasice, materiale „palpabile”; sculptăm cu lumină, pictăm cu sunete, desenăm cu umbre. În ce mă privește, mă simt foarte aproape de

expresionism.

Î.: De la ce izvoare, din ce școli vă revendicați? Care vă sunt înaintașii?

R.: M-au fascinat desenele poetilor-artiști Victor Hugo, Charles Baudelaire, Henri Michaud, Antoine de Saint-Exupéry, William Blake. Cât privește a doua parte a întrebării, la Academia de Artă „Ion Andreescu” din Cluj-Napoca am avut privilegiul să-i am ca profesori pe extraordinarii artiști gravori Ladislau Feszt, Ioachim Nica, Ioan Horvath-Bugnariu și pe pictorul Ioan Feier.

Î.: Din arta universală cu cine vă simțiți consăngenă?

R.: Cu gravorii Goya și Rembrandt și cu pictorii Chagall și Klee.

Î.: Cum vedeți, în momentul de față, viața artistică din județ la nivel instituțional? Funcționează ea așa cum ar fi de dorit?

R.: Cu cine ne comparăm: cu noi înșine, cei de acum 25 de ani, cu „Cântarea României” sau cultul lui Nicolae Ceaușescu, cu alte orașe care au progresat mai mult? Cui prodest? Vorbim, aici, de SPIRITUL CULTURAL AL UNUI ORAȘ! L-a avut Slatina cândva? L-a dobândit între timp? Să nu uităm, instituțiile sunt alcătuite din oameni: puțini vizionari, mulți oportuniști. Câți oameni au previziunea a ceea ce ar trebui să devină orașul acesta în universalitate? „Dacă nema putirînța, ce mai chichirez gâlceava?” – obișnuia să spună, citându-l pe Anton Pann, regretatul om de cultură Visi Ghencea.

În ultimă analiză, fiecare oraș are viața culturală pe care o merită. Noi suntem, pare-se, în progres. Totuși, uneori impresia pe care o trăiesc este că banii sunt într-o parte, iar cultura – în alta.

În ceea ce mă privește, trebuie să spun că am avut colaborări excelente cu multe dintre instituțiile culturale: Biblioteca „Ion Minulescu”, Muzeul Județean, CJCPCTC, Școala de Arte, Palatul Copiilor... Că n-am reușit să facem mai mult, asta e o altă problemă.

Î.: Definiți în câteva propoziții condiția artistului român contemporan în comparație cu a celui din „l'ancien régime”! Nutriți oarece nostalgii față de statul paternalist?

R.: Nicidecum. N-am expus atunci și am un sentiment neplăcut ori de câte ori îmi amintesc perioada aceea, fie și dacă n-ar fi decât faptul că s-a putut întâmpla să fie demolată minunata clădire a casei familiei Kitzulescu, o bijuterie arhitecturală care adăpostea excepționale colecții și pe care Theodora, artist sculptor, una dintre fiicele doctorului Kitzulescu, intenționa să o lase, după moartea ei, moștenire orașului. „De ce atunci? S-o lase acum!” – a tunat Cellus Neagoe, politruc al vremii respective, și a ras-o de pe fața pământului. Legat de traiul artiștilor, aparent aceștia o duceau mai bine: aveau case de creație, ateliere, beneficiau de achiziții de lucrări-„comandă socială” plătite generos... Și ce s-a ales din acele lucrări „monumentale”? Asta dacă te complăceai în poziția de „artist de curte”. N-a fost cazul meu. În acest sens, trebuie să precizez că erau atât de mulți care habar n-aveau ce lucrez, așa încât se acreditase chiar ideea că nici nu știu s-o fac. Odată a sosit la Slatina criticul și istoricul de artă Ion Frunzetti pentru a selecta lucrări destinate expoziției de debut a Cenaclului de Artă Plastică din Olt. Am prezentat și eu o mapă, despre care – am aflat mai târziu – colegii s-au exprimat că aș fi adus-o de la Cluj, de la alții...

Acum... e criză, tranziție, clivaj social! Și totuși, piața liberă de artă începe să prindă contur, la fel și cotele artiștilor. S-au pierdut spații de galerii, ateliere, uniunile de creație se tot restructurează, dar ce extraordinară efervescență creatoare! Artiștii cu adevărat valoroși se pot exprima liber în spații neconvenționale, au loc evenimente autentice, schimbul de informații se produce necenzurat, în spațiul creativ se respiră altfel. Asta dacă vorbim despre artiștii de șevalet. Altminteri, s-au deschis

atâtea oportunități profesionale: publicitatea, de pildă. Când eu o studiam în facultate, pe piață se găsea un singur produs, și acela... când și cum! Așa că una dintre temele de diplomă pe care mi-am ales-o a fost „Publicitatea la tranchilizante”!!!

Un exemplu al nevoii de artiști plastici din zilele noastre este numărul mare de școli de artă de nivel liceal sau superior care s-au înființat. Chiar și Slatina are un liceu de artă camuflat într-un Colegiu Național Vocațional. Ceea ce este mult mai bine decât pe vremea mea, când la Facultatea de Arte Plastice – secția Grafică din Cluj – am absolvit, de pildă, opt studenți din opt.

Î.: În viața oricărui creator, ca și în viața oricărui om în general, există o experiență fundamentală, care-i influențează decisiv destinul. În cazul dv., care a fost aceasta?

R.: Au fost trei: întâlnirea cu Maria Kopacz, gravor și un om extraordinar, care mi-a „dirijat” aptitudinile înspre grafică, moartea tatălui meu, călcat pe trotuar de un camion militar care n-avea voie să treacă prin centru (era în februarie și eram în clasa a XII-a) și întâlnirea cu soțul meu Mircea Botez și cu familia sa, ceea ce m-a legat definitiv de Slatina.

Î.: Mai e nevoie, doamnă Cristina Botez, de stele și flori în epoca hipercibernetizării?

R.: Stelele și florile vor înflăcăra mereu sufletele tandre. Chiar dacă varianta „flori din PET-uri și stele din hârtie” câștigă tot mai mult teren, chiar dacă era artei digitale a spulberat canoane, a remodelat gusturi, a deschis alte orizonturi, mai persistă astăzi curențe precum „Imagine și poezie” în paralel cu nanoArta, cyberArta etc. Dintre toate, gustul publicului se modifică cel mai încet. Publicul mai are nevoie să admire imaginea „raiului pierdut”, universul satului: căpițe de fân printre coline, sate pierdute în zare, ostrețe de garduri vechi prăvălite sub greutatea vegetației, lotci răsturnate și ruine în ceață. Mă refer aici în special la generația strămutată la oraș în HLM-uri (habitation a loyer moderee), în cvartalele de blocuri.

Î.: Până la urmă, care e adevărul artei?

R.: Adevărul artei este cel pe care îl simți tu, creatorul, în momentele cele mai inspirate. Este ceea ce se cheamă „energie pură”. Dacă acesta, transpus în lucrare, îl face pe privitor să exclame: „Ce frumos!”, atunci, pentru acel moment unic, ai atins eternitatea!

Cristina Bacicu-Botez – Reflexii în Dunăre

Un scriitor uitat: Nicolae M. Condiescu

Dumitru BOTAR

Prozator din generația „Gândirii”, Nicolae M. Condiescu s-a născut în Craiova, la 2/15 oct. 1880, în casa actriței Elena Teodorini. Mama sa era Maria Panu, iar tatăl său, căpitanul Matei Condiescu din Garnizoana Craiova, participant la Războiul de Independență, de unde s-a întors cu numeroase decorații. Între 1883-1886 familia lui locuiește în Caracal, tatăl său lucrând în garnizoana din acest oraș.

Primele clase le face la Școala Obedeanu, iar cele trei clase de liceu la Colegiul „Carol I”, după care, între 1894 și 1900, urmează Școala fiilor de militari din Craiova. Pleacă apoi la București, frecventând cursurile Școlii Militare de ofițeri de infanterie și cavalerie din Dealul Spirei (1900-1902), fiind înaintat, la absolvire, sublocotenent în Batalionul I Vânători din Craiova. La 10 mai 1907 este avansat locotenent și mutat la Regimentul II Romanați, nr. 19 din Caracal, peste doi ani căsătorindu-se cu Sabina Marineanu, fiica avocatului Ion Marineanu și a Mariei Demetrian din Caracal. Peste un an este avansat căpitan și mutat la București, unde urmează Școala Superioară de Război (1912-1914), participând în anul 1913 la campania din Bulgaria. În anul 1915 conduce Școala Ofițerilor de Rezervă din București, fiind avansat maior în 1916 și locotenent-colonel în 1917.

Pe perioada Războiului de Întregire (1916-1918) a funcționat la Marele Cartier General, iar în anul 1919 este numit adjunct al prințului Carol, pe

care îl însoțește în anul 1920 într-o călătorie în jurul lumii. În același an este avansat colonel. Dintre momentele mai importante din viața și activitatea prozatorului N. M. Condiescu reținem: 1920 – profesor la Școala Superioară de Război; 1922 – membru al Societății Scriitorilor Români; 1923 – secretar general onorific al Fundației culturale „Prințul Carol”; 1926 – își dă demisia din armată, dedicându-se literaturii; 1930 – aghiotant onorific regal și director al Bibliotecii Regale; 1931 –

președinte al consiliului de administrație a Radiodifuziunii Române; 1932 – secretar general al „Fundațiilor Culturale Regale”; 1935 – ales președinte al Societății Scriitorilor Români; 1938 – membru de onoare al Academiei Române; 1938 – reales președinte al Societății Scriitorilor Români; 1939 – 15 iunie, decedează la București, dar este înhumat, conform dorinței sale, în curtea casei din Grozăvești (Romanați). În anul 1965 este reînhumat în Cimitirul Bellu din București. Toate documentele, corespondența cu scriitori, inclusiv cea cu

Dobrogeanu-Gherea și întreaga bibliotecă, au rămas la Grozăvești. Pe baza documentelor și însemnărilor sale, intenționa să scrie o lucrare „Note de la Cartierul General – 1916-1918”, dar n-a mai apucat s-o facă.

Activitatea literară începe cu primele poezii scrise la 16 ani, sub pseudonimul Nicolae Corbu, iar cronicile artistice-literare le semnează cu pseudonimul „STAL 345”. Lui C. Șaban Făgețel îi scria, în 1912, că dorește ca lucrările lui, în viitor, să

fie publicate sub pseudonimul „Nicolae Matei”. Editorial debutează în 1899 cu volumul de poezii „Din lacrimi”. Publică apoi poezii în diferite reviste: „Adevărul”, „Foaia pentru toți”, „Moda literară”, „Moda ilustrată”, „Lamură”, „Năzuința”, „Țara noastră”, „Viața literară”, „Ramuri” etc.

În anul 1908 publică, în ziarul „Caracalul”, o serie de cronică artistice-literare sub pseudonimul „STAL 345”, iar la 24 martie, același an, susține, la Teatrul Național din Caracal, o conferință literară în care biciuiește felul cum înțelege protipendada acestui oraș, literatura română. În anul 1912, în „Ramuri”, publică schița „Pribegii”, iar în anul 1919 este numit cronicarul revistei „Răsăritul Militar”. Primul volum din „Peste mări și țări” (Grecia și Egiptul) îi apare în 1922 la Editura I.L. Văcărescu – București, iar în 1923, volumul II, la aceeași editură (Indiile). Avem de-a face cu o proză originală care se distinge prin bogăția informațiilor și care-l impune ca scriitor. În anul 1926 apare volumul „Conu Enake” la Editura „Scrisul Românesc”, Craiova, în care domină verva satirică, avându-l ca model pe

Iancu Kalinderu, om cu funcții înalte în stat. În septembrie 1933 apare „Castelul Peleş 1893-1933”, tipărită împreună cu profesorul Tzigara-Samurcaș, și tot în același an îi apare un volum de „schite” în Biblioteca pentru toți „Alcalay” – București. Peste trei ani (1936) se reeditează într-un singur volum de lux „Peste mări și țări”, format mare la Editura „Fundațiilor Regale” – București. Tot în anul 1936 vede lumina tiparului primul volum din „Însemnările lui Safirim” la Editura „Fundațiilor Regale pentru literatură și artă”, volum premiat de Societatea Scriitorilor Români.

Din păcate, la numai 59 de ani, ne-a părăsit, lăsând neîncheiată o carieră literară care se anunța deosebit de rodnică. Inițial, în mormântul de la Grozăvești, pe sicriu a fost depus un tub de metal cu semnăturile prietenilor săi din Craiova, precum și un catastif cu semnăturile prietenilor și scriitorilor prezenți la înmormântare. La deshumarea din 1965 nu au mai fost găsite.

Poemul - capodoperă

Robert DESNOS*

POVESTE

S-a întâmplat de-atâtea mii de ori
Ca un bărbat să iubească o femeie.
S-a întâmplat de-atâtea mii de ori
Ca o femeie să iubească un bărbat.
S-a întâmplat de-atâtea mii de ori
Ca o femeie sau un bărbat
Să nu-i iubească pe acei care-i iubeau.

A fost odată însă,
O singură dată, poate,
Când o femeie și un bărbat s-au iubit, într-adevăr,
unul pe altul.

CONTE DE FÉE

Il était un grand nombre de fois
Un homme qui aimait une femme.
Il était un grand nombre de fois
Une femme qui aimait un homme.
Il était un grand nombre de fois
Une femme et un homme
Qui n'aimaient pas celui et celle qui les aimaient.

Il était une fois
Une seule fois peut-être
Une femme et un homme qui s'aimaient.

***Robert DESNOS** (n. 4 iulie 1900, Paris – m. 8 iunie 1945, Theresienstadt/Terezina) – poet francez, cultivând oniricul de inspirație genuină. Fondator, alături de André Breton, al suprealismului, redactor al textului REVOLUȚIEI SUPRAREALISTE. Rupe legăturile cu Breton în momentul în care constată că acesta orientează mișcarea către comunism. Participant activ la Rezistența antinazistă și bănuie că ar fi evreu, a fost deferit Gestapoului de către Louis-Ferdinand Céline, murind în lagăr, de tifos. Printre cărțile cele mai importante: SOARTĂ POTRIVNICĂ (DESTINÉE ARBITRAIRE) -1926, DESTINE (FORTUNES) – 1942, STARE DE VEGHE (ÉTAT DE VEILLE) – 1943. Poemul de față face parte din volumul DESTINÉE ARBITRAIRE. (Traducere și prezentare: Pavel NICODIM).

Să zbori ca o pasăre cântătoare

Ion GEORGESCU

„De la o vreme bântuia o bandă de tâlhari cu apucături dintre cele mai cumplite. Răufăcătorii prădau, schingiuiau, ucideau, răpeau fete și le batjocoreau câinește. Banda se afla sub mâna lui Aristide Șuhan din Boldești, un hoț fioros, mereu cu degetul pe trăgaciul revolverului”. Plutonierul Ilie Frunză, fiu de răzeși din nordul Bucovinei, șeful postului de jandarmi din Stroiești, este mereu pe urmele temutului bandit. Într-o confruntare, este împușcat în umărul stâng și ajunge la Iași în spital. Aici o cunoaște pe Matilda Rizeanu, fiică de boiernaș, studentă la medicină, amanta lui Șuhan și anarhistă. Vrând să se răzbune pe adeptul lui Bela Kun, șeful anarhiștilor maghiari, pentru că a incendiat conacul tatălui ei, femeia îl trădează pe fostul ei coleg de facultate, devenit hoț de drumul mare, dându-i plutonierului informații asupra locului în care se ascundea. La ieșirea din spital, Ilie Frunză, împreună cu soldații săi, reușește să-l prindă și să-l trimită la Ocnele Mari pe Aristide Șuhan.

O întâmplare de un realism dur, amintind de povestirile lui Panait Istrati, un episod dramatic desprins din istoria familiei Frunză, șocant integrat în primele pagini de memorii semnate de cunoscutul poet, prozator și jurnalist Dumitran Frunză, carte ce poartă numele „Să zbori ca o pasăre cântătoare”, nume ce reprezintă, printr-un enunț imperativ cu aură de poveste, chintesența unui destin ajuns într-o toamnă luminoasă și bogat roditoare. Volumul, alcătuit estetic în perspectivă tipografică, poartă pe copertă reproducerea bronzului lui Ion Irimescu: „Portret în stil antic”, un bărbat ce ține pe palma dreaptă o Măiastră gata să-și ia zborul în spațiu. Editura care a finalizat-o în ultima parte a lui 2012 este „Editura Nouă”, aceeași care, în

2010, a dat la lumină interesantul roman de ficțiune „Descântec pe un mușuroi de furnici”. Pe ultima copertă, Nota biobibliografică arată succint principalele repere de viață ale lui Dumitran Frunză, precum și impresionanta sa operă literară care a determinat primirea multor premii și validarea ca membru al Uniunii Scriitorilor din România: „Viața în lucruri” – 1966; „Echilibru” – 1974; „Mișcarea sentimentelor” – 1975; „Umbra focului” – 1975; „Avram Iancu” – 1986; „Înveșmântat cu păsări” – 1990; „Snoave, petreceri, colinde” – 1992; „Vremea nesomnului” – 1997; „Discurs împotriva umbrei” – 1974; „Clopotul frigului” – 2000; „Viața în labirint” – 2003; „Descântec pe un mușuroi de furnici” – 2010.

Cu „Ghiocul împărătesc”, primul capitol al cărții memorialistice „Să zbori ca o pasăre cântătoare”, intrăm pe cursul evenimentelor ce se înșiră pe salba unui destin care începe la Miroslăvești, județul Iași, într-un 8 octombrie 1929, într-o familie de răzeși bucovineni din Ignești-Storojineț, regiunea Cernăuți, din părinții Ilie și Eugenia Frunză. Tatăl, plutonier-adjutant la posturile de jandarmi din Pipirig, Dolhasca, Ruginoasa, Stroiești și Miroslăvești, până în 1939, când trece în rezervă, mama, Eugenia, venind din Pașcani. Amintiri dragi îl leagă pe autor de surori și frați, opt la număr: Cornelia – învățătoare, Hareta – textilistă, Magdalena – contabilă, Emilia – înrolată ca asistentă medicală în războiul dintre cele două Corei, între 1950 și 1953, Ion – dispărut de mic, Mircea – profesor de biologie și Neculai – „un băiat blond, cu părul numai cârlionți aurii, ochi albaștri și fața răvășită”, ajuns maestru mecanic. Portretele lor sunt creionate cu artă, dar și cu încărcătură sentimentală, pe fundalul evenimentelor și al

trăirilor dramatice din perioada stalinistă.

„Ziurel de ziua” este capitolul despărțirii de Dolhasca, raiul primilor ani ai copilăriei, cu „miresmele ierburilor și ale livezilor încărcate cu roade”. Familia îl urmează pe plutonierul de jandarmi la Stroiești. Spațiile moldave pline de culori, sunete și miresme sunt cuprinse cu lăcomie de copilul predispus la visare, peisajele apar în culori pastelate, prietenii și jocurile dinamizează relatările târzii. „Viața pe nisipuri mișcătoare” începe cu plecarea, în toamna lui 1940, la Pașcani. „Întâi a fost sentimentul dezrădăcinării din lumea satului” – se confesează dureros autorul memoriilor. Lumea urbană cu duritățile și abjecțiile ei îi provoacă repulsie băiatului de 11 ani. Întâmplările sunt fixate în cadrul istoric, cu abdicarea regelui Carol al II-lea și venirea pe tron a lui Mihai I, Voievod de Alba Iulia, cu teribila sentință a Mareșalului Ion Antonescu la 21 iunie 1941: „Ostași, vă ordon: treceți Prutul!” Naratorul abandonează visul de a deveni tâmplar și intră la gimnaziul din Pașcani. În „Exodul, intrarea în scenă”, faptele se precipită: familia se mută în spațiul strămoșesc, la Ciudei, prima parte a liceului, la Storojineț. Sub presiunea frontului rusesc, în 1944, familia se refugiază din Bucovina de Nord, cu trenul, în țară, într-un apocaliptic și disperat convoi, și ajunge după trei zile la Turnu-Severin, apoi la Brad și în cele din urmă la Buftea, lângă București, unde adolescentul Dumitran Frunză își continuă liceul și unde are primele încercări literare, cu poeme în revista liceului „Barbu Știrbei”. Este remarcat și îndrumat spre Școala de ziariști, pe care o termină în 1948, când este repartizat ca gazetar în județul Ilfov. Din trăirile printre activiștii comuniști își dă seama că „toată presa anilor aceia era o eroare de neimaginat, compusă din cuvinte lemnoase, din lozinci”. Se adâncește în studiul literaturii, ca singura modalitate de evadare din realitatea falsă a stalinismului impus. Mai găsește și altă modalitate: Școala de Ofițeri de Artilerie Antiaeriană din Brașov. O termină în 1981 cu gradul de sublocotenent. Este avansat în scurt timp până la gradul de căpitan și, între timp, cunoaște viața culturală a Brașovului cu cenaclul „Șt. O. Iosif”, unde își citește poemele. Cunoaște îndeaproape implicațiile rusești în armată, cu periculoșii consilieri sovietici, relatează adevăruri despre Emil

Bodnăraș, Nicolae Ceaușescu și alte slugi moscovite. În 1953, se căsătorește cu Alexandra Leondrică și apare fiica lor, Tamara. Îi cunoaște îndeaproape pe Nicolae Labiș și Petru Dumitriu. Este numit redactor la gazeta militară „De veghe”. Învinuit că poartă discuții apolitice despre revoluția din Ungaria, din 1956, este închis 11 zile la Uranus, unde cunoaște adevărata față a schingiurii deținuților politici. În 1961, demisionează din armată.

„Cărarea iluminată” cuprinde anii studenției la Facultatea de Filozofie din Iași și București, ani în care lucrează și ca redactor la Televiziunea Română. În 1966, îi apare prima carte de poeme, „Viața în lucruri”, bine primită de critica de vârf. Amintiri din anii de studiu, cu atmosfera culturală a Iașului și a Bucureștiului le găsim în capitolul „În față cu lanul de stânjenei”. O cunoaște pe Maria Repede și, în 1970, se naște Mălina. În „Întunericul nu se ridicase”, aflăm că obține licența în filozofie, în 1972, cu tema „Absurdul în literatura contemporană”. E perioada tezelor lui Ceaușescu, ce pun capăt liberalizării începute în 1965. „Evadarea prin ceață” aduce în carte perioada revistei „Albina”, la care lucrează mai întâi ca publicist-comentator, începând din 1975, iar din 1991 ca secretar general de redacție până în 1999, când excepționala publicație înființată de Spiru Haret în 1897 își încetează apariția. În 1978 este primit în Uniunea Scriitorilor, la recomandarea lui Nichita Stănescu. Ultimul capitol: „Ce țară-i asta, Doamne?” vorbește de la sine despre conținutul lui.

„Să zbori ca o pasăre cântătoare” este o carte vie, este mai mult decât o carte de memorii, este un adevărat roman al devenirii, al formării unui om al cărui nume stă pe coperta ei, Dumitran Frunză, un Bildungsroman conceput ca o confesiune de credință cu o realistă penetrare în istoria contemporană, o lucrare epică ce se citește cu „aleasă zăbavă”.

Liuța Scarlat – o poetă care rupe dimineța în fâșii

Constantin VOINESCU

Mai mult sau mai puțin încadrabilă într-un cod liric preexistent, poezia Liuței Scarlat se distinge nu doar prin temele și motivele, oricum recurente în literatură, cât, mai cu seamă, printr-o modernă transfigurare artistică a lor – neîndoielnică consecință a legăturii de substrata autoarei cu cuvântul.

După cum însăși mărturisește în *Neascultare*, în ciuda stăruinței paterne de a se juca de-a fertilul, de-a înaltul și de-a iubirea, ea s-a jucat de-a singurătatea, de-a neliniștea și de-a cuvintele.

Acestea sunt doar trei dintre *neliniștile*-teme mărturisite de poetă de bunăvoie, în volum mai devoalându-se și o irepresibilă neliniște existențialistă: *De repaus/ Mi-e somn/ Și mi-e frig/ De târziu./*, o duioasă neliniște erotică înțeleasă ca formă a cunoașterii umane: *Era în zori/ Când te-ai întors/ Și pâlpâind, o vreme,/ Mi te-ai stins/ Într-o lacrimă/*, precum și o prelungire a acestei ultime neliniști într-o potențială zădărnici a căutărilor: *Hai să ne scriem/ Numele/ Pe zăpadă!/ Și înveliți/ În alburii/ Să ne odihnim/ De zadarnicul/ Căutării/*.

Tema singurătății individului în societatea contemporană, oarecum obsesivă, nu este angoasantă decât aparent, pentru că autoarea identifică soluția salvatoare chiar în antinomia metaforică somn – veghe: *Singură/ Până/ În măduvă./ Îmi măsoar/ Vastitatea/ Risipindu-mă./ Uneori/ Îmi aștern/ Pentru somn,/ Dar, niciodată/ Nu-mi las/ Sufletul/ Să adoarmă.../*.

Risipirea, acceptată ca manieră de salvare a insului de la eșecul de sine, devine, într-un alt poem, filotimie, dragoste, mântuire

prin sine: *Eșarfa dimineții/ Îmi flutura/ peste umăr./ Fascinată/ Am rupt-o în fâșii/ Și-am alergat/S-o împart/Trecătorilor/*.

Alteori, singurătatea este dispersată prin evadarea metafizică în *măine*, în *măinele* perpetuu, transcenderea nesemnificând alienare, ci, mai degrabă, cutezanță, nădejde: *Pândită de insomnii/ Îmi scot cătușele/ Singurătății/ Și furișându-mă/ Prin stufărișul/ Gândurilor/Evadez/Într-un măine/*.

Cu implicită sensibilitate feminin-elegiacă și cu o elocventă puțință de comprimare a noimei, Liuța Scarlat încearcă să-și definească eul – cum altfel decât dedublându-se și ipostaziindu-se în propria-i umbră – *Privindu-mă/ Peste umăr/ Niciodată/ Din același punct/ Cardinal/*, alteori, așezându-se dubitativ între substanță și spirit: *Tâmpla mea,/ Turbion/ De gânduri./ Inimă,/ Cuib/ Pe un ram/ Desfrunzit,/ Peste trupul/ Povârniș/ Al sufletului/*. Nu vorbea Nichita Stănescu de *chipul decurgerii materiei din Cuvânt*?

Se pare că exercițiul filosofic al definirii eului prinde contur lămuritor în *Iluzie asumată, Geografie incertă (...viețuiesc/ Pe cumpăna/ Lumii.)* sau în *O matrioșka dansând*, într-o viziune lirică dezabuzată, determinând disocierea eului fizic de eul poetic: *În lumina lampadarului/ Proiecția trupului meu/ Pe albul peretelui./ Eu, în mijlocul încăperii/ Escaladând zidul./ Simțământul acut/ Că viețuiesc/În umbra mea/ Și împreună trăim/ În penumbră./ Și, cu totul bizar,/ Eu, cea concretă, sunt/ Figurina captivă/*.

Unul dintre puținele poeme în care învelișului narativ i se subsumează parcimonios

plămada lirică, pentru a sugera neliniștea identitară, este *Iluzie asumată*, autoarea băgând de seamă că dincolo de vitrina privită, *Tolănită în fotoliu/ Eram eu/ Devorând un măr/*, desigur, nu întâmplător un măr. Intrând, constată siderată că *Fotoliul/ era gol*. Abia după ce – atenție! – își asumă iluzia, *Arun când o privire/ Prin peretele de sticlă/* remarcă: *M-am văzut, din nou,/ Pe trotuar/ În fața vitrinei.../*.

Printr-o analogie biblică de structură lexicală cu *ardere-de-tot*, poeta inventează construcția lirică *spălare-de-tot*, al cărei tâlc contextual-metaforizant este de curățire rituală a corpului spre purificare, de abluțiune: *Te-ai diluat/ Într-o bulă/ De aducere-aminte/ Ca și când/ Am trăit amândoi/ O stranie scaldă/ Ce ne-a fost/ Spălare-de-tot/*.

Iubirea este o temă dezvoltată, uneori, în jurul aceluiași zbucium meditativ, alteori, în lăuntru elegiac al aceluiași labirint de îndoieli, mâhniri și regrete: *Te-ai dus/ După o scânteie/ Fără să te întrebi/ Până unde?/ Fără să-ți pese/ De flacăra mea/*, iar, câteodată, transferată, surprinzător, într-un spațiu galactic, heliotropic, optimist: *Uniți/ Prin legământul/ Galacticei logodne/ Gusta-vom/ Din potirul/ Fertilului perpetuu/ Frumoși/ Ca nicăieri/ Și darnici/ Ca niciunde/ Vom împărți/ Prisosul bucuriei/ Atunci/ La nunta/ Nimburilor noastre/*

Liuța Scarlat redescoperă și, drept urmare, redimensionează timpul (timpul subiectiv și timpul obiectiv), în ineluctabila sa trecere prin noi. Cuvântul sublimat (regionalismul învechit *pranic*, asociat, de pildă, cu neologicul *epidermă*) dobândește – și datorită cadențelor sonore bine rânduite în vers – o expresivitate artistică inechivocă: *Locuiesc/ În timpul meu/ ca într-un chit/ Cu o pranică/ Epidermă/*

În *Timp neumblat*, apelând din nou la pretextul lacrimii, poeta are o percepție ceva mai tonică asupra scurgerii timpului: *Mă voi îmbăia/ Într-o lacrimă/ Și mirosind/ A proaspăt/ Ușoară/ Voi străbate/ Timpul meu/ Neumblat*, ca și în *Survoul*: *Urzesc în mine/ Cuiburi/ Nemaizburate păsări/ Iar timpul meu de azi/ E un prelung survol/*

Întru redarea ideii de timp poetic, îi vin în sprijin simboluri precum clepsidra (*Pe arcă/ Eu și clepsidra*), orologiul (*Alcătuirea mea/ E un bizar/ Orologiu/ Al cărui cadran/ Niciodată/ Nu se vede/ Clar.*), somnul (*Iar eu/ Trecând/ Prin somn/ Mă voi deștepta/ Tocmai/ La vremea/ Culesului.*), șarpele (*Șarpele îmi dădea/ Binețea nopților albe/ Șuierând/ Printre jnepenii buzelor/*).

Motivul păsării (...*De parcă/ O pasăre-spectru/ Cu pliscul eliptic/ Și cântecul-umbrel/ Ar sta de strajă/ La somnul meu.*), al aripilor (*Nu vă mirați/ Că-n urma mea/ Răzbate/ Un tremur bizar/ E fâlfâitul aripilor mele/ Captivă/ În umărul stâng.*), al ploii (*Spectrale ploi/ Peste-ntinate/ Inimi.*) sunt congruente în textura lirică a volumului, generând o imagistică poetică de o veritabilă forță expresivă, poate că și prin constanta decupare discursivă a realității.

Reține atenția nu doar tematic – încercăm o clasificare din această perspectivă a creației lirice a Liuței Scarlat – poemul *Copacul cu trepte*, unde limitele cunoașterii umane sunt transfigurate poetic în manieră euristică postmodernistă: *Mută-te/ Pe altă creangă!/ Mi-a spus într-o zi/ Copacul/ Pe unde s-o iau?/ Ia-o prin aer!/ Prin aer/ Mi-e frică.../ Atunci /Pe treptele trunchiului/ Nu văd nicio treaptă/ Pe scoarța ta!/ Fii mai atentă! L-am auzit/ Fremătând/ Din toate nervurile/ Totdeauna/ Vei afla/ Atâtea trepte/ Câte poți număra./*

Aflată într-o neostoită căutare de meniri existențiale, poeta destructurează realul cu un neastâmpăr ingenuu, adolescentin, și dorește, ca efect, să atingă *sensul*, să-l „pipăie” arghezian și să „urle”: *este!*, dând astfel propriei trăiri un anume rost: *Ca dintr-un sân/ Eteric/ Curg/ Cascade vii/ De lapte./ Albi picuri/ Se preling/ Din amforele pline/ Purtate-n dans/ De îngeri./ M-adăp pe săturate/ Din casta risipire/ Sperând ca într-o zi/ Și eu/ Să ning.../*

Deconstrucția realității și recompunerea ei după tipare lirico-semantice proprii, împinse până la suprimarea subliminală a narativului, induc, atunci când acestea se întâmplă, o stare interogativă lăuntrică, lăsată la voia empatică a receptorului: *Te-ai așezat/ Aici, pe trepte – /*

*Fluturi de latentă metamorfoză./ La întrebarea/
Cine ești tu?/ Uneori răspunzi/ E-va/ Alteori/
Ma-ri-a./ Și, îmboldită/ De aripi,/ Te clătini/ A
somm./ Mai spune-mi o dată/ Care ți-e numele?/
Femeie,/ În-co-tro?.../.*

Pentru că impactul cu realul contondent nu este întotdeauna confortabil, Liuța Scarlat pare să-și descopere propria identitate – altminteri asiduu căutată oriunde în cuvânt – la răspântia dintre real și reflectarea lui imaginară. Abia acum căpătă sens (ars poetica?) și propria-i trudă lirică: *Ningea/ Din călimara spartă/ a unui înger trubadur/ Prin neumblatul/ Înălțimii./*

Deloc surprinzător, într-un e-mail către Penelopa, poeta transmite – de pe înălțimile secolului al XXI-lea, d.Ch. – celebrului simbol antic al fidelității conjugale, câteva judecăți existențialiste incontestabile, ambalate însă într-o fină ironie autocritică, universal-valabilă și liber-asumată: Homer e anacronic, doar Socrate mai înseamnă ceva, Platon nici atât, iar *Ulise al tău/ Nu mai vine/ A descoperit-o/ Pe Circe/ Navigând/ Printre linkuri/*. Sunt sugestiv așezate

laolaltă, în această poezie, rafinamentul estetic, livrescul inofensiv și zeflemeaua balcanică intrinsecă.

Lirismul Liuței Scarlat stârnește mărturisirea de sine, exhibarea frământărilor eului, prin raportare la real, la concret și abstract, la timpul, mai ales subiectiv, la cunoaștere, la alienarea individului într-o existență inextricabilă, la iubirea orfică și salvarea sau nu a individului prin iubire.

Între terestru și cosmic, ca spațiu vast al imaginarului poetic, pendulează controversate frânturi de eu, irepresibile neliniști, ritualuri inițiatice, abluțiuni, angoase, îndoieli, certitudini, toate purtând pecetea unui convingător talent literar.

Versul este scurt, eliptic, frust, comprimând până la refuz ideea, cu cadențe alerte. Figurile de stil nu mai au loc, se insinuează rar printre vocabulele translate deja, în vers, dinspre propriu spre figurat, motiv pentru care imagisticul se naște din ecurile aproape stinse ale cuvintelor, nu din ele însele.

Sebastian Panaiot – un Sisif obosit și învins

Teodor FIRESCU

28 aprilie 2010

Încercăm să ne regăsim! Trecuseră 38 de ani de când Facultatea de Litere din Craiova ne vânturase pe îndepărtate pământuri ca pe niște semințe roditoare și, de atunci, nu ne mai văzuserăm, nu ne mai știuserăm, nu ne mai recunoscuserăm...

De aceea, când s-a stabilit momentul re conexării firelor noastre existențiale, ne-am pus ecusoane legitimize în piept precum că noi am fi cei ce fuseserăm. Așadar, ne-am întâlnit și ne-am întrebat, în mod firesc, ce mai facem. „Bine!”

Din mulțime s-a desprins o persoană oarecum recognoscibilă, care, fără alte cuvinte, mi-a încredințat o carte cu titlul: POVEȘTI DE VIAȚĂ, DRAGOSTE ȘI MOARTE, pe care notase o dedicație îndatoritoare: „Lui Teodor Fireșcu, cu prietenie veche”. Îi aflasem identitatea și mă bucurasem. Ne priviserăm, apoi, cu ochi adânci, învâlmășiți în rostogolul clipelor pierdute.

După despărțire, i-am răsfoit cartea și, într-o dulce și confortabilă suficiență burgheză, am conchis: „Mda, un ușor teribilism... Accente din Sartre, Camus, Kafka, Dostoievski. Așadar, existențialiști, ce mai!”. După care am așezat-o pe un raft de bibliotecă, zorindu-mă spre mărunte rosturi cotidiene.

3 iulie 2012

Telefon: „Alo!...” O voce, întretăiată de suspine, abia a respirat: „A murit Sebastian!”. În rest, tăcere și de o parte, și de cealaltă. Atât!

Se întâmplase un accident greu și dureros de imaginat și acceptat: Sebastian Panaiot se prăbușise în gol, peste balustrada unui balcon. Murise absurd, prematur, înfrânt de un timp

nemilos, ca multe dintre personajele imaginate de el.

Copleșit de vinovăția – recunoscută tardiv – a superficialității mele, am revenit asupra cărții cu speranța amăgitoare că îi pot prelungi autorului existența apropiindu-mi gândurile sale de noapte fără întoarcere. Încercând, de astă dată, o responsabilitate maximă a receptării lecturii, am refuzat acceptarea unor prezumții potrivit cărora scriitorul ar fi „cochetat” în tinerețe, probabil, într-un plan ludic, cu ideea sinuciderii. Fără îndoială – mi-am zis – atunci era vorba doar de efemere înrâuriri livești determinate, în acele momente cărturărești juvenile, de febrile căutări ale posibilelor răspunsuri la întrebările existențiale.

Și totuși, lectura înainta anevoios, cu prudență și circumspecție, fiindcă înseși titlurile întâmplărilor mărturiseau obsesiv neputința depășirii barierei iluzorii dintre a trăi prin iubire și a muri prin renunțare, purtându-mă pe un teren minat, cu fixații funeste, păstrate și reluate în timpul maturității.

În studiul eseistic MITUL LUI SISIF, Albert Camus afirma: „E probabil adevărat că fiecare om rămâne pentru totdeauna pentru noi un necunoscut și că există întotdeauna în el ceva care ne scapă”, adăugând constatarea că „omul este întotdeauna pradă propriilor sale adevăruri”.

Înțelegem că fiecare individualitate este purtătoarea unei sume de fațete, de predispoziții, de arderi, de temeri și neliniști, unele de suprafață, vizibile, previzibile, determinate de varii motive ori situații, altele tainice, de adâncime, larvare, care pot să irumpă instantaneu, prin maturizare bruscă și periculoasă.

Individul are, socotim, în asemenea împrejurări, șansa unei alternative: ori să

stăpânească provocările exterioare și să le modeleze în avantajul său, ori să se lase copleșit de ineditul neînțeles al situației ivite. Această ultimă variantă o regăsim în prima secvență a volumului **POVESTE DE DRAGOSTE ȘI DE MOARTE**. Proza debutează cu un fapt banal: un tânăr oarecare (neavând niciun fel de identitate declarată de autor) sosește într-o stațiune de odihnă, unde urma să stea timp de două săptămâni. Este mulțumit de confortul pe care i-l oferă camera 120 și de peisajul descoperit dincolo de fereastră. Tot acest univers paradiziac se tulbură repede, pentru că, în momentul ieșirii de sub dușul reconfortant, descoperă cu stupeoare pe măsuta din hol un plic cu un mesaj de-a dreptul fulminant: „Ordin de chemare la război. Vă veți prezenta azi, ora 20,05, în str. Veche nr. 19, camera 5”. Din acea clipă, realitatea își pierde echilibrul și normalitatea, personajul simțindu-se prins într-un calambur de înțelesuri, dar, mai ales, de îndoielnice presupuneri.

Acest paradoxal ordin de chemare, nesemnlat, nedatat, neparafat, fără adresabilitate nominală și care friza credulitatea „destinatarului”, naivitatea lui, putea avea o interpretare ambiguă: ori era vorba de o situație reală de front, ori de un test al responsabilității sale civice, ori de o glumă grosolană.

Într-un târziu, asumându-și toate riscurile, personajul ia decizia să răspundă bizarului „ordin de chemare”, pornind spre adresa menționată. Era copleșit de o „tristețe de moarte”, deoarece cuvântul „război” „răsuna obsesiv ca un clopot ale cărui dangăte reverberează ucigător”. În memorie îi năvălesc scene de război din filme cu explozii devastatoare, soldați secerăți, femei și copii fugind din calea prăpădului. Se gândise ca la o nenorocire „ce nu-l va ajunge niciodată”. Deși avea momente când se desprindea de acel coșmar, conștientizând că invitația respectivă n-avea nicio noimă, în sufletul său era stăpânit de o frică obscură transmisă printr-un „fior ascuțit care-l fulgera din creștet până-n tălpi”.

Și totuși, își continuă drumul, împins de resortul conștiinței, al îndatoririi, al curiozității și al ridicolului, totul întâmplându-se, poate, în virtutea constatării camusiene că „există în condiția umană o absurditate fundamentală și, în același timp, o implacabilă măreție..., o complicitate ascunsă care unește tragicul cu

logicul și cu cotidianul”. Din când în când, întrezărea speranța în inexistența străzii și a casei cu numărul 19, spiona geamurile prin preajma cărora trecea pentru a-i descoperi pe virtualii răufăcători sau amatori de distracție regizată pe seama inocenței lui. Descoperă locația, care îl sperie prin sălbăticia ei: „Din poartă i se dezvăluie o curte mare, năpădită de buruieni, împrejmuită de un zid de cărămidă prăbușit, câteva trepte de ciment crăpate, ochiuri de geam sparte...” și nicio țipenie de om care să-i dezlege misterul. Dezolat, se întoarce în parcul din centrul orașului, unde, printr-o fericită întâmplare, o întâlnește pe prietena sa din adolescență, de care îl legase o împătimită prietenie. Bucuria revederii este imensă și reciprocă. Fosta iubită îi derulează, cu obidă, filmul unei căsnicii de calvar, impuse de părinți, cu privațiuni neînchipuite și intenții de sinucidere și care tocmai luase sfârșit printr-un divorț amânat timp de zece ani. Adolescența lor, tristă și neîmplinită, reînvie acum sub zodia generoasă a fericirii. Între cei doi se reînfiripă dragostea de altădată, ea uitând de năpasta mariajului, iar el de stupiditatea ordinului de chemare. Decidă să nu se mai despartă niciodată, cu excepția unei jumătăți de oră, timp în care ea urma să facă o vizită de conveniență unei mătuși, iar el s-o aștepte pentru a reveni împreună în stațiune. După ce-i cumpără un buchet imens de garoafe, el hotărăște să profite de această zăbavă pentru a afla dacă totuși ordinul de chemare reprezintă o farsă ori o certitudine. Se întoarce la locația respectivă, unde, de astă dată, este așteptat de o dubiță misterioasă, care-l cheamă cu farurile și cu un claxon care sună „ca o sentință de moarte”. Se simte ca o pradă a necunoscutului monstruos, mai ales că în cabină nu par a fi ființe omenești care să-i răspundă, ci „niște forțe obscure ale răului”. Nelămurit, răspunde unui impuls primar, ușa se blochează automat, iar mașina pleacă pe un drum lung și într-o direcție necunoscută, astfel încât „are senzația că-l duc spre moarte și că va muri dintr-o eroare”.

Tocmai își construise un plan de evadare când mașina a frânat brusc, ușa s-a deschis singură, eliberându-l în întunericul profund și „cleios”, care-i rămâne singurul dușman până la venirea zorilor.

Aparenta lui liniște este, însă, efemeră, pentru că în liniștea nopții răbufnesc câteva

împuşcături care se transformă în rafale puternice. Începe să nu mai facă distincție între o posibilă situație de război, „o realitate invizibilă, hidoasă, aducătoare de moarte” și o senzație de halucinare, de pierdere a minților. Se nasc și alte supoziții în imaginația sa, și anume că a fost părăsit în apropierea unui poligon unde au loc trageri de noapte, ca să-l sperie cu împuşcăturile, sau că l-au adus în acea pustietate pentru a participa, ca victimă, la o vânătoare de noapte. „Se simte umilit și neputincios ca niciodată în viața lui” și, de aceea, încearcă să se îmbărbăteze cu gândul că, de fapt, este vorba de un simplu test care să-i verifice „reacțiile psihice la iminența unui război și rezistența sa în condițiile de mister absolut”, așa că nu i se poate întâmpla nimic rău.

Pe acest fond al autoliniștirii începe să se gândească la iubita sa, cu care ar fi fost împreună la acea oră, dacă n-ar fi luat ordinul în serios. Dar noaptea va lua sfârșit și, în zori, vor fi din nou împreună. Prin minte i se perindă întâmplări care-i traversaseră copilăria și adolescența, aducând în prim-plan imaginea ei, care i se pare a exista aieva, în preajma lui. De aceea, se ridică și pleacă în întâmpinarea ei, dar drumul i se frânge, pentru că „deodată, o pocnitură încinsă îl sfredelește fulgerător prin spate, inundându-l cu o căldură ucigașă... Puterile îl părăsesc și cade pe spate, rămânând parcă răstignit pe o cruce nevăzută”. Iar „A doua zi, o echipă Salvamont scotea din prăpastie cadavrul unei femei frumoase”. Pe care o ucisese Așteptarea, adăugăm noi!

Povestirea ne amintește întrucâtva de universul kafkian, în care individul nu se poate sustrage pedepsei iminente pronunțate de o curte supremă alcătuită din judecători văzuți sau nevăzuți, reali sau fictivi, dar întotdeauna fermi, categorici, neiertători. De aceea, indivizi delicați, casanți, friabili, de bună-credință devin victime ingenuie și lipsite de apărare în fața sabiei damoclesiene care acționează implacabil.

A doua narațiune – intitulată POVESTE DE RĂZBOI – aduce în prim-plan problema vulnerabilității, a victimizării omului lucid (până la o anumită barieră emoțională) care se opune cu vehemență stupidității și absurdității războiului, pe care-l socotește „cea mai mare dintre ororile lumii”. Un asemenea individ, care, până în momentul declanșării întâmplărilor, trăise cu certitudinea naivă, inconștientă că războiul nu

poate fi pentru el decât o ficțiune, se trezește în tranșee, în așteptarea semnalului de luptă.

Stând de vorbă cu un camarad de arme, își exprimă credința că prin intermediul literaturii „lumea nu se recrează, dar se interpretează, creându-se altă lume”. De aceea, deși nu credea în harul său de scriitor, imaginase o întâmplare cu un împărat care se îmbolnăvisese grav de război și, ca să se vindece, declarase război unui împărat vecin, care, vrând-nevrând, acceptase. În pregătirea pentru luptă, ambele oștiri își confecționaseră panouri pe care scriseseră: „cap”, „picior stâng”, „ambele picioare”, „tăiat pe jumătate” etc. și în dreptul fiecăruia postaseră câte un „călău mascat în negru, cu securea în mână”. Astfel, coloanele de soldați îmbrăcați în alb ai unei armate se deplasau spre călăii celeilalte armate. Și tot așa, până se făcea bilanțul amputărilor, al morților. Leșiseră la egalitate, așa încât împăratul bolnav de război, nemulțumit, s-a gândit la o viitoare provocare.

De asemenea, soldatul amator de literatură își mărturisește credința că ar trebui să se scrie o singură carte, care să o facă superfluă pe oricare alta, „un fel de biblie care să producă în oameni revelații fundamentale privitoare la condiția umană, cu putere demiurgică de remodelare a omului”. Ar încerca să scrie el o asemenea carte, dar nu mai are timpul necesar, deoarece războiul îl va răpune, adică se va lăsa el răpus de război, fiindcă „nu suportă să fie o piesă în angrenajul aceluia absurd mecanism”. Este hotărât să nu tragă în nimeni, să nu-și urmărească adversarul, să nu răspundă instinctului de conservare, întrucât acesta poate să transforme crima în plăcere. La război, adversarul vine să-l împuște nu din rațiuni proprii, ci împins de la spate de o autoritate.

Înainte de a răspunde chemării pe front, avusese o tentativă de sinucidere, dar, până la urmă, se supusese mecanismului războiului, a cărui oroare îi întunecase rațiunea și îi ucisese sufletul. În virtutea acestor stări de fapt, în urma unei explozii asurzitoare, se ridică din tranșeu și, abandonându-și ranița și pușca, pleacă pe câmp să culeagă flori pentru soldați. Străbate mulți kilometri până ajunge în amplasamentul altui regiment al armatei lui, unde este considerat nebun, ca urmare a faptului că „avea o expresie disperată a ochilor și un zâmbet dureros împietrit pe fața-i lividă”. În plus, le împărțea flori soldaților.

Comandantul la care este dus îl primește cu o furie animalică, mai ales că războiul fusese, între timp, evitat pe calea tratativelor, or, el, ca militar de carieră, considera războiul ca pe „singura lui rațiune de a fi”. De aceea, dorind să anuleze, pentru sine, decepția încetării luptelor, comandantului îi încolțește un gând salvator, acela de a-l considera pe „nebun” un dușman de moarte, un spion travestit care trebuie anihilat de urgență.

Din acest moment se declanșează nebunia! Comandantul dă ordin de mobilizare: „nebunul” este spălat, dotat cu echipament de război și dus cu mașina pe câmpul de luptă, unde va deveni ținta bombardamentului. Scapă, ca prin minune, doar cu o schijă înfiptă în umăr. Este adus la unitate cu o salvare, supus unei intervenții chirurgicale și, odată redevenit valid, este trimis din nou pe front, unde asupra lui se năpustesc tancurile. Se salvează de șenilele și proiectilele acestora căzând într-o groapă din care este recuperat de un elicopter și dus la unitate. Pe platoul regimentului, după un discurs sforăitor, funambulesc și furibund privind rațiunea războiului, comandantul dă ordinul final ca toate armele să se descarce în trupul „nebunului”, care se transformă „într-o grămadă diformă de carne, oase sparte, haine ferfenițite pline de sânge”. Acest spectacol macabru se încheie cu un entuziasm general marcat de declarația, la microfon, a comandantului: „Ofițeri, subofițeri, soldați! Trăim clipa sublimă a victoriei! Am învins!”

Considerăm că proza aceasta nu mai are nevoie de explicații. Ea ilustrează cu prisosință, forțând credibilul, demența paroxistică la care ar putea ajunge speța umană ca urmare a îndocrinării ideologice extremiste.

POVESTE DE IUBIRE ȘI DE MOARTE este o compoziție bipartită, bipolară, cu senzori de atracție și de respingere, de avânt și de eșec, de forță și de neputință, de entuziasm vital și de renunțare. Mai exact, este vorba de întâlnirea, în împrejurări nefirești, a doi tineri cu concepții antagonice despre viață.

Fata îl suplinea pe unchiul său la o stație meteorologică. După un viscol cumplit, ea coboară din cabană pentru a citi datele înregistrate, când descoperă o mogâldeată amorțită în troianul de zăpadă. Își închipuie că este vorba de un excursionist rătăcit și răpus de potopul ninsorii. Îl

duce cu multă dificultate în cabană, unde, dezmoșindu-se și venindu-și în simțiri, tânărul îi reproșează faptul că l-a salvat, fiindcă la el gândul sinuciderii stăruia de multă vreme, iar coșmarul spaimei de moarte fusese depășit, așa încât, în condițiile trezirii la viață, trebuia să ia de la capăt efortul acomodării cu ideea morții. Pentru el, sinuciderea era o devansare a morții, care oricum vine, mai devreme sau mai târziu. De aceea, regretă că a fost salvat! Ideea morții „îl făcea puternic, autentic, egal cu destinul. De spaima de moarte te poți elibera numai prin Dumnezeu, pentru că și sinuciderea face parte din crucea pe care trebuie s-o porți”. Ajunsesse să trăiască îndurerat și mecanic spectacolul lumii, or, sinuciderea îi aducea anularea fericirii și a satisfacțiilor vieții la care el nu mai avea acces.

Între cei doi are loc un duel acerb și îndelungat de argumente și contraargumente pe tema vieții și a morții. Într-un final, între cei doi se stabilesc relații logice de comunicare și înțelegere, luciditatea devine numitor comun, înțelepciunea triumfă, iar dragostea se dovedește a fi cel mai chibzuit purtător de cuvânt. Câștigându-i încrederea, el îi cere permisiunea să coboare în oraș (până atunci ușa fusese ținută închisă de teama repetării tentativei de suicid), motivul nemărturisit fiind acela al cumpărării unui buchet de trandafiri și a unui inel de logodnă. Fericirea lor este supremă și, pentru a o încununa, el îi propune să meargă pe pârtia de schi pentru a se bucura și de sublimul peisajului. Pornesc pe pârtii diferite, urmând să se întâlnească în vale. El, însă, alege o pantă mai dificilă, care-l îndreaptă, fără echivoc, spre o prăpastie ce-l atrage cu forța destinului prestabilit.

Volumul mai cuprinde două narațiuni – POVESTE DE VIAȚĂ ȘI POVESTE ONIRICĂ – la care, din dorința de a rămâne într-un monolit tematic, nu vom face referire.

Încheiem aceste impresii de lectură cu gustul amar al perisabilității umane, concretizat prin dispariția prematură a scriitorului, născut în Olt, la Iancu Jianu, și prin destinul implacabil al multora dintre personajele sale.

Cartea POVEȘTI DE VIAȚĂ, DRAGOSTE ȘI MOARTE este o mărturie indubitabilă și singulară a unui talent fecund.

Panait Cerna – sub zenitul august al unui miracol

Georgeta TRUICĂ

Intrat în literatură cu solemnitatea apostolică a lui Pavel, Panait Cerna se dovedește un propovăduitor al iubirii, în contextul unei literaturi în care nimbul luminos al lui Eminescu se profilează în orizontul unei lumi ce-și va găsi la el o raportare axiologică aproape christică. Aflat la înmugurirea vieții, când tinerescul avânt pretinde dezlegarea tăriei misterele, poetul se dovedește un căutător de esențe pe un drum devreme întrerupt.

Apreciat sau marginalizat, judecat în instanța epigonismului poetului național, privit ca un fals aderent al sentimentului, specific verbului declamativ, retoric, înregimentat didacticismului, nu i se poate totuși contesta candoarea unei trăiri, a cărei noblețe întregeste conturul unui poet-miracol. Poezia sa dezvăluie aspirația interioară a unui suflet de o extremă sensibilitate, marcat de timpuriu de o boală trupească necruțătoare, ca și de suferința unei familii neîntregite, neputând să-i asigure mediul decent, necesar unei pregătiri superioare. Fericitul context al primirii bursei maiorești îi va înlesni obținerea doctoratului în Germania, dar sfârșitul neașteptat al vieții sale eroice va curma pentru totdeauna proiectul zborului spre lumină, pornind dintr-un elan vitalist, pentru a cărei manifestare Blaga va cere un trup munților, așa încât sufletul să-și găsească un loc încăpător.

Cu Cerna se încheie în al doilea deceniu al secolului al XX-lea expresia poeziei didactice și retorice, atinsă de romantismul lui Hugo. El reia în poezie destinul dramatic, al lui Pavel Dan, în proză. Însetați de a cuprinde prin artă marile adevăruri, ei reprezintă fațetele unei uriașe disponibilități a spiritului de a surprinde esențele într-un timp limitat de îngrădirile destinului implacabil. Scrisul lor, reflexiv și patetic, evidențiază, la Pavel Dan, nebuloasa existenței, suferința, pe când la Panait

Cerna el este expresia dionisiacă a unui optimism încărcat de o constantă frenezie. Aștri ai sensibilității ființei umane, Pavel Dan este luna, iar Cerna soarele, strălucind în lumina nopții și a zilei de simțirea începutului căutării de sine. Această încordare zvâcnind sub emoția marilor înțelegeri va plasa poezia lui Cerna sub emblema iubirii platonice sau a umanismului mesianic, a religiosului temperat, a filosofiei existențialiste sau a socialului damnat. Revelând în poezie „înfățișarea vieții sub toate aspectele ei, de la experiențele cele mai simple și cele mai elementare ale sufletului omenesc, până la cele mai complexe și cele mai fine” (*Lirica de idei*, Ed. Univers, 1974, p. 99), teoreticianul Cerna propune ca poetul să fie un fin analist al stărilor interioare, fără de care subtilitățile de gândire rămân un mister insondabil. El consideră că „ideile poetice își au temeiul psihologic și estetic într-o întâmplare concretă”, (op. cit., p. 63), dar, în lipsa experiențelor hotărâtoare întru desăvârșirea ideii, poetul realizează o reinterpretare a marilor teme, expresii ale cunoașterii nemijlocite. Acuzat de poză, i s-a imputat adesea tonul fals în exprimarea trăirii, ceea ce a dat impresia criticii că la el ideea n-a funcționat în poezie ca mijloc de intropatie, idee la care, teoretic, aderă.

Astfel, în poezia filosofică dominând prima perioadă de creație se disting marile întrebări existențiale sau reflecții asupra mersului lumii. Teoreticianul pretinde marilor conștiințe poetice veșmintele de gală ale reflecției adânci, strălucind de tăria afectului într-o empatie fraternă, universală: „Noțiunile și intuițiile filosofice ale unei poezii de idei îi pot fi unui savant tot așa sau încă mai familiare decât poetului; dar nici celui cu pregătire științifică, nici celui cu pregătire filosofică nu i se va deschide bogatul izvor al celor mai intime

sentimente ale poetului, dacă marile taine ale vieții nu i-au umplut pieptul cu fiori sau încântare, dacă spiritul nu i-a trecut, ca cel al poetului, prin lupte aspre pentru concepția de viață, când doborât la pământ de îndoială și chin, când avântându-se în sus pe aripile speranței și victoriei. Așadar, și aici, și în poezia de idei, sentimentul este hotărâtor” (op.cit., p. 74). Dăruindu-se nelimitat, „*el se comportă față de ideile și idealurile sale ca față de prieteni reali sau alte ființe dragi*” (op. cit., p. 161). În **Nocturnă**, ideea suferinței ca tulburătoare manifestare a spiritului e revelată într-un mediu specific romantic prin tipătul păsării de pradă ce prelungește în duet sunetele înalte ale orgii unei catedrale. Timpul păstrează durerea nemângâiată într-un ecou dramatic ce nu piere, amintind că dincolo de ruinele prezentului o jale amară și îndepărtată a pătruns universul. E poate pieirea lumii într-un sunet aproape stins, atins de blândețe, care agonizează lent, în propria lui mistuire. Poetul sugerează neputința omului de a șterge suferința, deși trecerea timpului estompează înlănțuirea ei spre recuperarea ființei.

Orientale I descrie anii unei glorii îndepărtate, care în oglinda prezentului se dovedește excesivă, istovitoare și deșartă. Chipul pătimăș al celui robit de plăceri se descoperă în imaginea cadaverică a omului decăzut, simțind apăsător dogoarea arzătoare a vieții dezordonate. Azi e un nefericit, împovărat de desfătărilor trupești de odinioară, înfiorat de viziunile *umbrelor din iaduri*. Ele contorsionează sufletul în *strânsori* care muștră conștiința în ceasul de pe urmă: „*Azi sunt ca scos din groapă, dar des, întretăiet,/ Suflarea pătimășă de guri dogoritoare/ O simt și-acum pe barbă, pe trupu-mi de schelet.*”

Orientale II reia itinerariul nefericitului arab închis în turnul de la Nil de cei care-l pizmuiesc; aici, timpul își oprește dimensiunile, iar mirajul vieții se risipește în bezna nopților de aprilie, cu cerul deasupra, senin și sfidător. **Orientale I, II** rezumă prăbușirea omului pe care desfătărilor îl îngrădesc iremediabilului. În poemul **Cavaler**, *fugit irreparabile tempus* este un motiv al cugetării romantice despre regretul vremilor apuse, al anilor de noblețe, strălucind de jertfa și vitejia cavalerilor. Decăderea, ruina, demitizarea trădează reflecții grave asupra umanității care își pierde valorile, transformând realul în povestea unui trecut eroic

îndepărat: „*E pierdut,/ pierdut trecutul,/ Basm al faimelor dintâi/ Astăzi a ajuns ca scutul/ Să și-l puie căpătâi.*” **Floare și genune** redă admirația poetului pentru fragilitatea florilor, crescând uimitor în vecinătatea prăpastiei, disprețuind primejdia. El surprinde în antiteză romantică slăbiciunea și lașitatea omenească, căderile repetate la adieri potrivnice, abandonând orice luptă, disprețul pentru darul ceresc în temerea pentru această viață.

De-a lungul timpului, tema morții a fost izvorul celor mai controversate plămădiri ale artei. Teoreticianul Cerna observă că „*poetul se poate comporta deosebit de subiectiv față de întrebările ultime. El lasă misterul invizibilului și nepătrunsului să acționeze pur și simplu asupra simțirii sale și caută să exprime tremurul sufletului său, plin de presimțiri...*” (op. cit., p. 37). Poezia filosofică a lui Cerna este expresia lirică a concepției despre viață și lume, *Weltanschauung* – rod al experienței, care ne învață să ne dăm seama de necesitatea de neînălțurat a *procesului veșnic*, în fața căruia se supun toți oamenii. Astfel, **Tristețea Lenorei** este un poem despre triumful morții care egalează destinele. Personaj livresc, Lenore întruchipează gingășia ființei, fiică de neam împărătesc, răpusă de moarte în floarea vârstei. Frumusețea și strălucirea ochilor ei, palatele care sfidează splendoarea lunii, îndrăgostitul care ar vrea să închine un pahar de vin, dar nu mai are cui, fac parte din bucuria celor trecătoare, care pălesc înaintea lespedei celei ce-a fost o floare între florile lumii. Tristețea care-i urmează – plânsul firii, lăcrimarea trandafirilor, jalea grea a palatelor pustiite – amintește dictonul latin *vanitas vanitatum*, deșertăciunea deșertăciunilor, efemeritatea, scurtimea vieții. În **Floare și genune** poetul se întreabă retoric: „*Ce-i moartea? Pentru ce împărățește?/ Ce ne așteaptă mâine? Mai târziu?/ Ce-i taina care pururi izvorăște/ De dincolo de leagăn și sicriu?*” El ne descoperă că înțelesul tainic al filosofiei vieții este certitudinea morții, care nu odihnește firea decăzută și înclinată spre plăceri a omului, ci o tulbură într-un *dezacord lăuntric* și *chin îngrozitor*.

O altă temă a filosofiei lui Cerna este puterea iubirii de a concentra durata, de a îngrădi timpul în apogeul unui sentiment înălțător. Întruchipată în poema **De pe țărnm**, iubirea îl sfințește pe om, îl purifică, îl face mai bun, dându-i

șansa de a-și fi sieși stăpân prin iertare. Iubirea se naște și moare într-un proces repetabil, stăpână asupra timpului suitor spre veșnicie. Alteori, bucuria iubirii, încărcată de un suflu nou, vitalist, răzbate în șoaptele tremurânde ale îndrăgostiților, ecou al tinereții fără griji, pierdute în visare. Dar cum bucuriile ametoitoare răscolesc, stârnind în suflet umbre melancolice, eul poetic, întors în sine, aude râsul crunt al demonului interior. El îi arată deșertăciunile vieții, spulberând iluzia fericirii eterne, în locul căreia se așază pustirea, tăcerea, uitarea, golul. Totuși, sufletul său, în floarea unei vii speranțe, trimite mesajul de iubire magică de pe amvonul elanului interior: „*lubiți-vă! Beția de vieață/ A celor de demult în voi să-nvie.*” El predică gustul deplin al clipei, soarberea tuturor deliciilor: „*Înlănțuiți-vă cu sete-adâncă!/ Râdeți, cântați, cât ține visul încă/ Legați-vă pe veci cu jurăminte:/ În clipa-aceasta, inima nu minte!*” (**Șoapte**). Și tot acest foc al iubirii arzând din depărtare sub acoperământul hlamidei de stele este lumina unui dor veșnic al originii și al ființei celei mai dragi: „*Eu trec, gândind la tine, la țara-n veci senină./ Iar ochii mei în lacrimi, de câte-o stea s-anină...*” (**Din depărtare**)

Înfrățit cu universul întreg, poetul trimite unei stele sufletul său mistuit, solie a plânsului interior. Iar ea, câzând din înalt pe țărnul senin, va purta visul curat al unui suflet desăvârșit în puritate. E și acesta un ideal, ca năzuința stropului din unda mării în vârtoare de a se înălța în lumina luceafărului nopții. Suavă aspirație la depășirea condiției vremelnice, visul de lumină al stropului de apă se aprinde și moare în furia vârtoarelor, la răsăritul și apusul nemuritoarei stele (**Ideal**). Iubirea pură devine erotism în tensiunile pătimăse, elogii subtile ale senzualității: „*De-a fost păcat iubitul, mărire cui l-a scos,/ El a făcut păcatul atâta de frumos:/ Un farmec, o beție ce-n veci în tine-o porți/ Pe clipa rătăcirii îndur și mii de morți...*” (**Plânsul lui Adam**) Un semn al mărinimiei sufletești și al sacrificiului de sine, oglindiri ale preaplinului de iubire al poetului, este cuprins în trăirea generozității depline: „*Și, dacă eu mă-ntunec, uitat, necunoscut,/ Amara deznădejde de a te fi pierdut/ Mi-o va-mblânzi credința că te voi ști mai bine –/ Mai sus, mai fericită decât ai fi cu mine...*” (**Logodna**) Iubirea șăgalnică din **Amor** amintește de relația platonic-eminesciană dintre Cătălin și Cătălina,

neseriozitate copilărească și caducă. Alteori e robie, legând etern ființele, într-un acord mutual. (**Închinare**)

În poema **Cel mai frumos** cititorul se pătrunde de rostul suferinței în lume. Adesea mântuitoare, ea străbate în jelanii de chitară drumurile vieții, întunecate de indolența omului, de grijile lui pământești și uneori de fericirea care desensibilizează firea, încât omul împietrit nu-i va simți fiorul tulburător. Abia la ceasul marilor dureri sufletul se umple de căldură și lumină, în acordul mișcător al unui cântec. „*Căci astfel e sortit o ironie./ A zilelor de mâine!/ Cel mai frumos din cântece să fie/ Un strigăt pentru pâine...*” Învitând omul să fie mai atent la chinul aproapei, cerșetoria Lara, care cântă pentru pâine, întruchipează un strigăt deznădăjduit al neputinței, închis în marea taină a iubirii universale.

Suferința întărește pilonii vieții întunecate, susținând temeliiile sufletului. Așa cum lacrima bolții cerești picurând în peșteri înalță coloane trainice, furtunile vieții născând dureri nesecate nu răpun avântul, ci întăresc sufletul tânăr, care își construiește din ele armuri de fier. Poezia **În peșteră** este un elogiu adus suferinței, care deschide ochii sufletului, încălzind cu o lumină nouă înțelegerea mersului chinuit al lumii. Ea dezvăluie încă o dată puterea de pătrundere a poetului în adâncul misterios, plin de vrajă al cunoașterii. Dar pentru că „*în poezie, greutatea principală nu este pusă pe idee, ci pe emoțiile care provin din trăirea acesteia*” (op. cit., p. 34), orice suflet tresaltă de un optimism victorios, în nădejdea marilor bucurii interioare. Uneori însă, aspirația la o fericire adesea fragilă și înșelătoare, se pierde în regretul încrederii nelimitate în izbăvirea prin ea. (**Legenda unei stânci**)

Dezordinea lumii se cere răzbunată în versurile încărcate de patetism din poemul **Către pace**. Trâmbiță de alarmă a poporului său, poetul are vocea trimisului cu jalba la cer, exprimând zădărniciia muncii, ura dintre frați în numele lui Iisus și al crucii, împilarea celor slabi. El ridică mila la un rang de virtute de neatins printre oameni, căci aproapele omului îi devine călău, punând un jug mai aprig decât popoarele asupritoare. Între credință și tăgadă, numai focul purificator mai rămâne nădejdea din urmă întru primirea păcii lui Hristos a doua oară. Suferința răzbate și în cântecul

plin de jale al doinei, descriind chipul țăranului robit, suferind frigul și îndurând arșița, sărac și gol, cerșind umil la poarta celor mari pâinea istovirii cu iz de moarte. Strigătul pâinii aduce cu el scufundarea lui până la glezne, până la genunchi, până la gură, într-o jertfire de sine care înghite ființa în țărana din care s-a ntrupat. Același țăran care a primit tainic binecuvântarea domnitorilor este elogiât de poet pentru trecutul său de răbdare și eroism în crâncene lupte pentru țară. El strânge mâna omului suferind din poporul său și a întregii umanități într-o frăție de cruce. Dar elanul compasiunii sale pretinde răzbunare, căci în oglinda vieții adevărul crunt că răul e învingător așteaptă de la Hristos o nouă izbăvire. Prin iertare și iubire, „coroană a lumii” și „dumnezeiască floare” omul devine stăpân al universului întreg și al morții.

(Poporul)

Poezia filosofică a lui Panait Cerna exprimă viața în ipostazele ei de întuneric și lumină, accentuând simțirea, căci „adevărul poetic se măsoară după valoarea lui emoțională” (op. cit., p. 36) aspirația intimă, dorul de absolut sau tainele abisului ontologic. Ea abundă în frumusețile firii, dezvăluind în același timp și fiorul necunoscutului. Versul lui Cerna se adresează inimii, ale cărei delicate bătăi nu-i sunt deloc necunoscute, căci „poetul de idei autentic este în primul rând poet și doar după aceea filosof. El nu ne expune în mod simplu ideile sale, ci stă în mijlocul vieții și lasă să i se înalțe gândurile ca un suflu al vieții reprezentate de el. El nu ne arată esențe pregătite artificial, ci ne procură plăcerea datorată atât parfumului florii, cât și bucuriei față de coloritul ei multiplu.” (op. cit., p. 31) Poezia **Noapte** este o explozie de lumină și de fericire fără margini a sufletului încărcat de ardoarea unei iubiri ce-și împarte razele în întreg universul. Poetul soarbe cu toată ființa cântecul și jarul trăirii, în voluptăți adânci, care anulează moartea și se îmbată de fiorii unei pasiuni, ce făuresc clipei largi aripi spre a cuceri veșnicia: „De ce nu sunt un zeu în clipa-aceasta!/ Orice dureri de pe pământ aș stânge:/ Aș izbucni în cântece divine,/ Să-mpart la toată lumea care plânge/ Salutul unei fericiri ce vine...”

Poezia de inspirație religioasă predomină a doua perioadă de creație, prin lirismul sobru, dar deznădăjduit al trăirilor. La vreme de încercare gândul caută originea sacră, un zbor mai înalt spre a

potoli temeri nedesluite și a da marilor întrebări un răspuns unic, nerătăcind în enigme. Înfiorat de necunoscut, poetul descoperă rostul adâncirii în timp, „Vine-o clipă când înveți/ Că atâtor idealuri depărtarea le dă preț” când lupta, zborul, zbaterea în nesfârșite tribulații se împlinesc prin fericirea unei clipe așteptate îndelung. Truda, purificată prin mari jertfe, dă acces marilor bucurii cu preț de sânge și de lacrimi: „Vecinic inima umană osândită-i să-și măsoare/ Cu durerile-alergării fericirea cea mai mare...” (**Printre lacrimi**). Devenind comori prin strălucire, ele împodobesc mai mult sufletul, cu cât suvoitul lor s-a răsfânt mai mult peste maluri.

Poetul înfățișează o divinitate care își dezvăluie puterea stăpânitoare asupra ființelor de lut, părând să dispună de ele într-un joc nemilos: „Furat de somnul minții, ca un copil se joacă,/ Durând din lut vremelnic făpturi neisprăvite./ Apoi le pleacă legii de fier: Cei slabi să piară,/ Să nu le dea viața nimic din câte-or cere!...” În **Dura lex**, locul lui *fascinans tremendum*, care umilește ființa îngenunchind-o în adorare, este luat de un Dumnezeu serios și indolent. În același timp domină o viziune panteistă, minimalizând rolul ființei sacre în relație cu propria creație. E timpul în care răzvrătirea interioară a poetului naște lupta între contestare și credință, când legea divină se împânzește într-un crepuscul dureros, de nedeslășit făpturii sale *neisprăvite*. Numai dragostea și mila Fecioarei reabilitează sacrul, „Ea vrea să nu mai plângă în întuneric nime,/ În orice ochi să vadă surâsul fericirii;”, dar ea apare ca o ființă de basm, o zână dintr-un vis himeric. O ideatică de păgânism sublimat prin îndemnul optimist la izbânda vieții „Luptați, cântați, iubiți.../ Să faceți o virtute din setea de plăcere!” străbate versurile, dezvăluind rătăcirea sufletului singur în fața unei presimțite primejdii. Cel care cerea milă este acum nemilos cu ființele nevolnice, pedepsindu-și printr-o rugă întoarsă, devenită blestem, neputința de a accede la fericire: „Să-i uiți pe-acei ce s-au uitat pe sine...”, „Retrage-ți mângâierea ce-i înghiață!/ Apui, apui mai repede, o, stea!...” Legea dură a vieții este pretextul exprimării unei dureri înăbușite, reclamând o divinitate a cărei taină puțin cunoscută de poet, nu-i poate aduce împăcarea din urmă.

Pentru că Dumnezeu apare în ipostaza intangibilă de zeu, inaccesibil muritorilor, mai

apropiat de înțelegerea poetului este Hristos, frate al suferinței omenești, coborât din cerul sfânt pe crucea răstignirii. În ciuda confuzei înțelegeri a tainei treimice, Poema **Isus** aduce o pioasă plecaciune în fața răbdării, smereniei și iubirii divine. Dualitatea firii christice impresionează prin măreția jertfei, îndemnând la pocăință și sfințenie, deși greu de înțeles și de atins. Poetul înfățișează un Christ însingurat, trecut prin umilințe și suspine, dar privind iertător pe ucigașii săi, tremurători în fața chipului de lut, izvorând bunătate. În viziunea poetului, el aparține celor *slabi și goi*, tămauditor al sufletelor, răsplătind dărnicia și însoțind în dureri pe apostolii cuvântului sfânt. El aduce cupa morții celor ce se zbat, revărsând grija sa asupra întregului pământ nedemn, semănând mângâierea și iertarea. Poetul, plin de compasiune, își exprimă nădejdea în ivirea unui timp al odihnei și al păcii: „...*Dar, când vei smulge-ntreaga omenire/ Din somnul lung al greului răbdar,/ Când nu va fi nici chin, nici rătăcire,/ Atunce tu zâmbi-vei împăcat;*”, deși pentru Hristosul său poetul întrezărește drumul Golgotei, într-un apus de soare sângieru, surprinzând chinul omului-Dumnezeu părăsit: „*O, nu era dumnezeirea/ Plecată plânsetului greu –/ Ci lutul însuși, omenirea,/ Într-un avânt spre Dumnezeu...*” (**Viziuni de pe calvar**); spinii și sângele devin metafore ale strălucirii stelare, strivind norii într-un elan de măreție.

Sub privirea ochilor cerești, arzând de muștrare pentru regretul neînvins al pierderii clipei, poetul se trezește într-o reflecție mută, aducătoare de speranță. (**Sonet**) Și pentru că simte puterea triumfătoare a iubirii divine, „*E sfânt și vecinic: ura nu e-n stare/ Să năruie tot ce-a clădit iubirea...*” el o proclamă stăpâna veșniciei ce i-a întors gândul împietrit la adierea celor trecătoare. (**Înseninare**) Ignorând dragostea celorlalți, care suferă răni adânci pentru că nu le-a fost împărtășită, omul pierde comunicarea cu cerul, iar divinitatea se resemnează delicat la tremurul inimii egoiste și reci. De un tulburător patetism, poemul **Pârâul și floarea** traduce și chemarea divină a apei învolburate, la care suntem surzi, refuzând timpul bucuriei eterne. Suflet cu mari disponibilități, poetul nu înțelege să-și revolte obida. El pleacă fruntea în resemnare mută, acceptând smerit voia Celui de Sus, recunoscător și atent la dulceața harului divin, pentru care inima sa cântă întru slavă: „*Tată, și-n pământ te-oi lăuda!/ Fruntea mi-o*

îngreuie amarul:/ Doamne al lumii, fie voia ta!” (**În fața altarului**). Trist și premonitor e cântecul amintirii. Transformat în pasăre, el ciripește la fereastra inimii, aducând la ceasul clipei grele plânsul, dorul, suspinul. Dar poetul le-a simțit amărăciunea și cere ca balsam bucuria vieții sau să-i trimită sufletul spre alte zări, la casa iubitei. Pasărea, făcând ocol întregii lumi se oprește în moarte. (**Cântec**)

Casa și mama ocupă în lirica lui Cerna loc sacru. Învăluite în evlavia gândului și a simțirii sale, ele nu pot sta decât răzlețite de lume, într-un nimb de lumină diafană. Atât de curat e spațiul ocupat de ele, încât devine o amintire-icoană. Versurile sale ne aduc ecoul unei lumi demult uitată, personificate într-o candoare sfioasă. Chipul de basm al mamei împrumută din aura maicii sfinte, ocrotind la sânul ei fiii certați. Rătăcitor în mari depărtări, poetul-fiu păstrează nădejdea unei întoarceri definitive, când va strivi între pleoape lumea ca o părere „*ce n-a fost, nici va fi...*” (**Mamă**)

Lipsa dragostei pe pământ și de aici aspirația neconținută la ea transformă sufletul fremătător al poetului într-o simfonie a cerului, în care se aud imnuri de slavă veșnică și adorare. Fie că ia forma erosului sfios sau a îmbrățișării umanității, dragostea exaltă în desfătări de soare la amiază. Pământul întreg nu i-a fost de ajuns acestui suflet atât de cuprinzător, încât, depășind viața trecătoare, a pătruns în misterul lumii de dincolo, spre a fi etern. Și dacă veșnicia e marea iubire a lui Dumnezeu, pe care niciun cuvânt n-o poate spune, poetul e modelul pământean al trăirii ei, ascuns într-o inimă de lut.

Deși din versurile sale răzbate mesajul unui adevărat apostol al iubirii, care exaltă și luminează viața, un zvon *cernit* de adiere tristă se revarsă peste malurile acestui suflet preaplin de aspirația eroică la fericire. E de înțeles că a fost ales să exprime numai focul lăuntric al ființei umane și să se sfârșească arzând, purificându-se de rău, spre a face să înflorească în lumina lui alte inimi care i-au descoperit taina. Ivit la întretăierea secolelor, a stat puțin, pentru cei care pot fura din zbor puritatea unei clipei... Poetul însuși e un miracol neașteptat, stea căzătoare, care și-a împlinit menirea, în strălucirea fulgurantă a unui dor nespus, pe care nu l-a înțeles că răspundea unei chemări de dincolo de viața trecătoare.

Ion Minulescu, menestrel de Slatina

Ion CONSTANTIN

Cum Eminescu, Blaga, Creangă sau Caragiale nu se revendică din spațiul oltean, m-am simțit fericit să descopăr filiera oltenească a lui Arghezi, Maiorescu, Eugen Ionescu sau Marin Sorescu. Și totuși, profesor la un liceu care-i poartă numele, fără a accepta vreodată încadrarea sa ca „poet minor”, l-am simțit mereu mai aproape pe Ion Minulescu.

I-am urmărit atent biografia și pot spune fără rezerve că poetul nu s-a simțit nicăieri mai bine decât la Slatina. Nici în Bucureștiul natal, nici la Pitești, nici măcar în boemul Paris și cu atât mai puțin în peregrinările sale moldave. Mărturie în acest sens stau câteva cuvinte rostite chiar de fiica sa Mioara, în mai 1972:

„E foarte greu să aleg printre amintiri câteva momente din viața tatălui meu legate de Slatina. Am închis ochii și m-am văzut adolescentă, cu el împreună coborând șoseaua gării, străbătând orașul ca să ajungem jos, pe malul Oltului. La timpul acestor plimbări, îmi vorbea despre vacanțele atât de dragi lui, petrecute aici la bunici... cea mai mare bucurie era aceea de a veni la Slatina ca s-o îmbrățișeze pe mama Alexandrina și să-și regăsească nukul din vie și amintirile copilăriei”. E adevărat, tot o declarație a Mioarei Minulescu avea să-mi spulbere iluzia că Slatina e orașul descris în „Acuarelă” una dintre poeziile mele preferate. Vă amintiți, desigur, versurile: „În orașu-n care plouă de trei ori pe săptămână/ Un bătrân și o bătrână/ Două jucării stricate/ Merg ținându-se de mână...” Se pare că poezia a fost inspirată de perioada scurtă când Minulescu a locuit în casa unor bătrâni simpatici din orașul Huși. Însă, incontestabil, Slatina este orașul pe care-l evocă poetul în poezia „În orașul cu 300 de biserici” și tot în gara Slatinei a compus frumoasa poezie „Prin gările cu firme-albastre”.

Nu trebuie uitate trimiterile clare și directe

la Slatina din r o m a n u l a u t o b i o g r a f i c „Corigent la limba română”: „S-a înnoptat... Pe șoseaua fierbinte încă și plină de praf, un grup de fete se întorc din oraș

cântând Olteanca din Slatina... În urma lor, alt grup de femei bătrâne grăbesc spre casă. Bărbații probabil au rămas la cârciuma din curtea gării”. Slătinenii nu și-l revendică pe Minulescu în mod gratuit. Astăzi, poetul e unul dintre fiii de onoare ai orașului și numele lui îl poartă un colegiu național, o bibliotecă, o librărie și un festival național de creație literară. Că Minulescu era perceput ca aparținând Slatinei și nu altui spațiu geografic o demonstrează și o cronică a lui Arghezi din 1914: „N-aș putea să ascund că de Ion Minulescu mă animă și o simpatie regională. Poetul era oltean din Slatina. Pentru tot ce e oltenesc am o slăbiciune congenitală”.

Evocatoare rămân pentru mine și aprecierile lui Dumitru Ilie, fostul director al bibliotecii județene ce păstrează numele poetului, cel care sesiza amprenta puternică pe care orașul nostru a lăsat-o primului clopotar al revoltei lirice românești: „Va păstra însă în amintire întreaga viață, frumusețea vacanțelor petrecute în casa bunicului său, Tudor Minulescu și se va identifica cu natura slătineană, spunând mai târziu că sufletul lui sălășluiește parcă în trupul nukului bătrân al viei din Slatina”. Cu certitudine, prin Minulescu, Slatina intra în literatura mare: „Când fetele din Slatina/ Cu ochii mari cât strachina/ De câte ori le-am sărutat/ M-au blestemat...” (Nu sunt ce par a fi)

